

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBRI QVATVOR.

M. ANTONIO CVCCHO IVRISCONSVLTO AVTHORE.

NVNC PRIMVM A MENDIS pluribus, quibus in prima impreſsione ſcatebant diligenter purgati.

VIRTVTI SIC

CEDIT INVIDIA.

VENETIIS

Ad candentis Salamandræ inſigne.

M D LXIIII.

M. ANTONIVS CVCCHVS IVRISCONSVLTVS IVRIS CANONICI Studiosis S.

CVM tam Iuris Cæſarei diſciplina, quàm cæteræ ferè omnes propria quædam habeant principia, ex quibus poſsint tirones ea præcepta haurire, quæ ad interiorem doctrinam ducant, & quodammodo viam ſternant, ſola verò iuris Pontificij ſcientia hoc commodo careret, non inutilem rem, nec vobis ſtudioſis ingratam me facturum exiſtimaui, ſi hoc, quod deſiderari videbatur, ego pro viribus præſtitiſſem, ſuſcepi igitur hoc oneris non grauatè, vt in hoc enchiridion ſuccum ex toto Pontificij iuris corpore delectum tamquam in vaſculum conferrem, hoc enim libello collecta inuenietis, quæ ex pluribus voluminibus decretorum, & Decretalium epiſtolarum, ſexti, Clementinarum, & extrauagantium cõſtitutionũ petenda olim

iuuenibus iuris præcepta erant; eaque sic in promptu sese offerēt, vt singulæ ferè orationes præceptionibus, & documentis scateant, vt iam non (vt olim) præcepti vnius gratia integra pagina cum lunga facti narratione legenda sit: eas verò potissimum materias attigimus, quæ huiusce iuris propriæ sunt illis omissis, quæ iuri Cæsareo cō munes sunt. spero autem breuitatem, & stili, ordinisq; diuersitatem, lectorem facilius allicere, & minore cum fastidio morari posse, quam prolixa Goffredi, & Hostiensis Compendia, (quas summas vocant) namque (vt illa vtilissima quidem sint, & fecundissima) ad hoc tamen quod nobis in præsentia est, propositum, meo quidem iudicio, non admodùm conferunt. Quare si ex animi mei sententia res euenerit, vt studiosos hoc nostro qualicunq; libello adiuuari videam, lætabor, & magnam ex hoc voluptatem percipiam, & magnū nobis, vberemq; fructum ex laboribus nostris sic redditum existimabo, ac quantùm studio, & labore contendere potero, curabo, vt possim alia quoq; in posterum ad publicam vtilitatem afferre: Sin minus voto nostro euentus responderit, at propositum nostrum vtilitati publicæ deseruiendi (vt puto) vitupe randum nō erit, & sic fortè alijs materiam

præbebi-

præbebimus, vt fęlicioribus laboribus id
assequantur, quod nos sequuti sumus. Ne
quis tamen nos carpat, quod eundem titu-
lum, quē Iustinianus Cæs. operi nostro præ
scripserimus: sciat Institutionum vocabu-
lum non legum authoritatem sonare, (& si
illæ Iustiniani ab authore hanc vim nanci-
sci potuerint) quod libri Institutionum
oratoris, Institutionum diuinarum, Institu
tionum Grammatices, aliæq; huiusmodi
perspicuè declarant, quare nihil in hoc ti-
tulo esse puto, quod nobis arrogantiæ ad-
scribi posit. Accipite igitur Iuuenes stu
diosi animis lubentibus hoc (quicquid est
libelli) animumque nostrum agnoscite, &
boni consulite. Valete.

iuuenibus iuris præcepta erant, eaque sic in promptu sese offerēt, vt singulæ ferè orationes præceptionibus, & documentis scateant, vt iam non (vt olim) præcepti vnius gratia integra pagina cum lunga facti narratione legenda sit: eas verò potissimum materias attigimus, quæ huiusce iuris propriæ sunt illis omissis, quæ iuri Cæsareo cōmunes sunt. spero autem breuitatem, & stili, ordinisq; diuersitatem, lectorem facilius allicere, & minore cum fastidio morari posse, quam prolixa Goffredi, & Hostiensis Compendia, (quas summas vocant) namque (vt illa vtilissima quidem sint, & fecundissima) ad hoc tamen quod nobis in præsentia est, propositum, meo quidem iudicio, non admodùm conferunt. Quare si ex animi mei sententia res euenerit, vt studiosos hoc nostro qualicunq; libello adiuuari videam, lætabor, & magnam ex hoc voluptatem percipiam, & magnū nobis, vberemq; fructum ex laboribus nostris sic redditum existimabo, ac quantùm studio, & labore contendere potero, curabo, vt possim alia quoq; in posterum ad publicam vtilitatem afferre: Sin minus voto nostro euentus responderit, at propositum nostrum vtilitati publicæ deseruiendi (vt puto) vitupe randum nō erit, & sic fortè alijs materiam præbebi-

prębebimus; vt fęlicioribus laboribus id assequantur, quod nos sequuti sumus. Ne quis tamen nos carpat, quod eundem titulum, quē Iustinianus Cæs. operi nostro præscripserimus: sciat Institutionum vocabulum non legum authoritatem sonare, (& si illæ Iustiniani ab authore hanc vim nancisci potuerint) quod libri Institutionum oratoris, Institutionum diuinarum, Institutionum Grammatices, aliæq; huiusmodi perspicuè declarant, quare nihil in hoc titulo esse puto, quod nobis arrogantiæ adscribi posit. Accipite igitur Iuuenes studiosi animis lubentibus hoc (quicquid est libelli) animumque nostrum agnoscite, & boni consulite. Valete.

RVBRICAE PRIMI LIBRI.

Rubricæ

Rubricæ secundi libri.

Rubricæ tertij libri.

Rubricæ quarti & vltimi libri.

INSTI-

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI LIBER PRIMVS.

De Iure Canonico. Titu. I.

IVS Canonicum (id eſt,conſtitutio eccleſiaſtica,[a]) nihil aliud continet,quàm quod in diuinis ſcripturis, & legibus inuenitur:diuinæ verò leges natura conſiſtunt:quò fit, vt quæcunq; diuinæ voluntati,ſeu canonicæ ſcripturę contraria probantur, eadem etiam naturali iuri nueniantur aduerſa:& quęcunq; diuinę voluntati, eu canonicæ ſcripturæ,ſeu diuinis legibus poſtpo ienda cenſentur,eiſdem naturale ius præferri opor eat.[b] Hoc autem vocabulo Iuris Canonici ap-ellatur, quod normam rectè & bene viuendi præ-et,vel quod diſtortũ prauumq; corrigit.nam, Ca-on,Græca vox,Latinè, Regula, interpretatur.

Conſtat autem Ius Canonicum, vel ex conſtitu-ionibus in generali Chriſtianorum Concilio ſta-utis,quas proprio nomine Canones vocãt,vel his, quæ à ſum.Pont.nunc ſolo, nunc Patrum Cardina-iumConcilio adhibito,vel vltrò,vel etiam aliquo interpellante,

a dist. iii. in summa.

b c. ſi. diſtin.ix.

interpellante factæ ſunt, & omnes indiſtincte adſtringit.[c] Quod vero in conciliis ſingularum prouinciarum, aut ſynodis per Epiſcopum vocatis ius ſtatuitur eius prouintiæ, ciuitatisue, & diœceſis homines duntaxat deuincit.

c c.i.de conſtitu.

Sunt tamen & quædam leges priuatæ, quæ vel odio, vel fauore alicuius ſpeciali, contra communes iuris normas factæ ſunt, quæ priuilegia appellantur, nec ad exemplum ſunt trahenda[d]. Sed & conſuetudinis, id eſt iuris illius, quod moribus inſtituitur, non vilis eſt authoritas, nam pro lege ſuſcipitur, cum nec ſacris canonibus, nec humanis legibus obuiat[e]. At cum legum Pontificiarum conſtitutio deeſt, nec vlla conſuetudo extat, ſecularium leges adiri poſſunt[f].

d c.regula. in fi. diſt.iii.

e c.conſuetudinis. xi. diſtin. c.fin. de conſue.

f c.i. vbi not. de nou. oper. c.i. & ſeq. diſt.x.

Hoc cuiuſuis conſtitutionis proprium eſt, vt futuris negotiis ſcripta intelligatur, non præteritis, niſi id expreſſerit[g].

g c.ii.de cōſtitu.

De Reſcriptis. Tit. II.

SOLENT etiam Romani Pontifices Epiſtolas non nunq; ad lites, vel beneficia ſubditis dare, quæ reſcripta appellantur, quorum cū frequens admodum in iure noſtro ſit mentio, cūque ius inter partes ſtatuant[a], non ab re fuerit hoc loco pauca admonere. Hæc igitur prima lex in reſcriptis ſancita eſt, vt hæc conditio, SI PRECES veritate nitantur, illis ſemper ineſſe intelligatur. Et quodcunque reſcriptum cauſæ inhibuerit cognitionem, falſi ſuſpicione non caret[b].

a Doctō. in rubri.

b c.ii.

Nec illi reſcripto ſtandum eſt, quod manifeſtum contineat in conſtructione peccatum[c]. Literæ tamen vnius deffectus reſcriptum non vitiat, veluti, ſi ſpliarunt pro ſpoliarunt, O figura omiſſa ſcriptum ſit[d].

c c. ad audientiam.i.

d c.ex parte. ubi gl. de fide inſtru.

Ordo

Ordo autem & structura rescripti verborum in-
pretationem a iure accipit [e]. Finge exempli cau
Pontificem ita rescripsisse: si alterutra pars legi-
e citata vos adire, aut iudicio vestro parere cō-
pserit, vos præsentis partis probationes admit-
,& quantum de iure poteritis, in causæ cogni-
ne,& decisione procedere ne differatis: hic quip
verborum ordo præposterus est. nam cum ex re-
a probationes non nisi lite contestata admittan
ex supradicta oratione tamen mandari videba-
vt parte absente, atque ita nondum contestata
admitterentur: sed quia hoc iuri aduersaretur,
usula illa, QVANTVM de iure poteritis,
nteriorem locum est transferenda post illa ver
VOS præsentis partis: vt hic sensus resultet,
bationes parte absente accipiendas, quatenus
ure liceat [f].

Lescriptum per mendacium aut veritatis occul
onem impetratum ad beneficia, nullius momen
ipso iure censetur: ad lites verò hac arte ob-
um rescriptum exceptione opposita refellen-
n est [g].

Rescriptum posterius priori præfertur, de quo
tionē habet.[h] & speciale generali; [i] extra quos
s antiquius præfertur, modo segnis non fuerit
is impetrator in eo reddendo, vbi nullum cer-
beneficium in eo designaretur, [k] & dummo-
n rescriptis ad lites exceptio fuerit posterio-
pposita. [l]

Qui plura contra eundem, super eadem re, ad di
os iudices rescripta retulerit, nullam inuicem
entia mentionem, omnibus vti non erubescens,
nium commodo carebit. [m]

ic admonendi sumus ius canonicum, aut circa
onas versari, aut circa res, aut circa ecclesiæ
amenta, aut denique circa iudicia: de quibus
ibus est nobis sigillatim his libris explican-
dum,

e c. causa quæ.

f c. causam quæ.

g Feli. c ad audientiam. ii nu. 17. et 22. & c. super literis. nu. 7.

h c. ceterū §. i. u doc.

i c. c. pastoralis. §. quoniam. & c. studuisti. de offic. lega.

k Abb. c. capitulum. nu. 4.

l c. si autem. c plerunque c. ceterum. Ab. vbi supra. nu. 8.

m c. ex tenore.

dum.& primùm de personis, quarum causa cætera omnia adinuenta sunt.

De Ordinibus Clericorum. Tit. III.

DVO sunt Christianorum genera alterum quod mancipatum diuino officio,& deditum cōtemplationi, & orationi à temporalium strepitu vacare conuenit:qui appellantur clerici, id est in sortem lecti: nam eos potissimùm Deus sibi delegit.[a] Alterum genus est eorum,qui laici vocantur,id est, populares.[b] Superius Christianorū genus in duo genera diducitur. nam aut seculares sunt clerici,aut regulares,qui & religiosi vocātur, quia omnium maximè religioni inseruire profitentur,de his infra separatim tractabitur.

Horum omnium clericorum nouem sunt ordines,seu gradus.nemo enim potest nisi per gradus ecclesiæ ad summum sacerdotium peruenire:nam casum appetit,quicunq; ad summa loci fastigia postpositis gradibus per abrupta quærit ascensum.[c]

Infimus ordo est eorum, qui primam tonsuram tulerunt,quos psalmistas vocāt: nam & hic iure nostro inter ecclesiasticos ordines refertur:[d] quare nec quisquam in eos citra excommunicationis pœnam manum iniuriosam iniiciet.[e]

Quatuor deinde sunt ordines,seu gradus,qui tāetsi non leuibus priuilegiis fruantur, & sacri sint, quia tamen his comparati, de quibus mox sumus dicturi, tenuiores habentur, idcirco sacrorum ordinum appellatione regulariter non veniunt, sed minores vocātur:qui sunt Ostiarii,Lectores,Exorgistæ,& Acoluthi, quibus omnibus sua sunt munia sigillatim diuisa.

Supra hos sunt alii quatuor ordines,quos mox dicebamus,vel sacros,vel maiores appellari: hi sunt, subdiaconi,

a c.cum secundum. de præbend. & c. clericus, xii.q.i.
b cap. duo sunt.xii.q.i.
c c. vn.de cle. per sal. promo.c.sollicitudo. lii. distinc. c.si. xlviii dist.
d c.cū contingat. vbi glo. & doct. de ætat. & quali.
e c. cleros. vbi glo. xxi. dist.c.si quis suadente diabolo. xvii q. i.ī glo.

t.i.ii Ab.nu.6.de consecra alt. Gemi.prob.sex.vbi glo. ver. Episco-.Abb.d.cap.cum contingat. Fel.cap.sicut pro certo.de simon. ta p.a multis.de ætat.& qualita. cap.miramur. vbi glos.de Seru.non ordin. Abb. cap.non potest.num.4. & colū. iii. de re iudica.

odiaconi, qui infimi sunt, mox Diaconi, dehinc esbyteri, & supremi Episcopi. explosa est enim rū sententia, qui Episcoporum extare ordinē dietum inficias ibant.[f] Item quamuis Vrbani se ndi temporibus subdiaconi sacris ordinibus non numerarentur, ideoq; nemo ex eo ordine ad Epi opatum eligi posset, Innocentius tamen Tertius claraüit hunc quoq; ordinem sacrum esse, & ex ad Pontificiam dignitatem eligi quem posse.[g] Supremus igitur est ordo Episcoporum, qui hoc mine decorantur, quod populorum sibi creditom mores speculari debeāt. Et hi in quatuor classdiuisi sunt, videlicet simplices Episcopos, Meopolitanos, Archiepiscopos, & Patriarchas.[h] Episcopi singulis ciuitatibus cū diœcesi pręsunt. Metropolitani, qui & Archiepiscopi quādoq; nū pantur, singulis prouinciis præsident. prouincia tem dicitur, quæ habet decem, aut vndecim citates.[i] Archiepiscopi seu Primates dicuntur, ibus Metropolitani subiiciuntur, cæteriq, eius ouinciæ Episcopi: eiusmodi sunt Cantuarien. quileien. & Bituricen. & hi Patriarchæ interdum pellantur.[k] Patriarchę tamen propriæ sunt, il summi Patres, qui primum post sum. Pont. locum tinent. Quatuor enim sunt, videlicet, Constanti politanus, Alexandrinus, Antiochænus, & Hiero imitanus. hic enim ordo inter eos ex Cōcilio ge rali Innocentiano hodie seruatur, quamuis olim exandrino prima sedes post Romanum compete t.[l] omnes tamen hi quatuor eodem Episcoporū dine continentur, quamuis alius alio latiorem beat iurisdictionem, & hac de causa nominibus am distincti sint.

h d.capit. cleros.§. episcopus. xxi. distin.

i cap. scitote. vi.quæstio.iii.

k c.cleros. per totum. i.distinc. & c.si quis episcopus. & c. si inter episcopos. vi.q. iiii.

l cap. antiqua. de priuileg.distin. xxii.in summa. vbi glo. & cap. sacrosanc. Romana ecclesiæ. in fi.& cap. sancta Romana eccles. in extrauagā. comm.de elect.

m Glo. probæ. sex. versicu. Episcopus. Feli. cap. cum nobis. nume. 5. de præscript.

n cap decreto. ad fin. & c. qui se scit. ii. quæst. vi. & cap. multum stupeo. ad finem. iii. q. vi.

o cap. nouatianus. vii. q i.

p d. c. ecclesiis. c quamuis. & cap. corepiscopi. lxviii. dist.

q Felin. in rub. de maior. & obe.

r Ab. c. extirpandæ. §. quia vero. nu. 7. de præben. cler. vt hi. de æta. et qual. vbi gl.

s Ab. c. his quæ de maior. & obed. ii not. per illum tex. Feli. c. cum venerabilis nume. 34. de excep. et est cō. secūdum Mandos. in reg. vii. q ii. num 10.

t Doct. in rub. de cōst. vbi Fel. col. ii. & Be.

Quin & ipse Roman. Pont. eodem Episcoporum ordine censetur, sed potestatem habet cæteris latiorem. est enim vrbis Romæ, seu verius vniuersi terrarum orbis Episcopus,[m] quamuis vices suas sic aliis impartiuit ecclesiis, vt in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.[n] nam vna est a Christo ecclesia per totum mundum in multa membra diuisa. & Episcopatus vnus multorū Episcoporum cōcordi numerositate diffusus.[o]

Erant etiam olim quidam, qui Corepiscopi dicebantur, Episcopis quidem inferiores, presbyteris autem maiores, & non solum ciuitatibus, quemadmodum Episcopi, sed etiam vicis præfici poterant, sed eorum hodie abholitus est vsus.[p]

Cardinalatus autem dignitas, & officium est, nō ordo,[q] quod vel ex eo cognoscere licet quod alii Cardinales Episcopi nuncupantur, alii Cardinales Presbyteri, alii Diaconi. nemo autē cardinalis efficitur, qui infra Diaconorum ordinem sit: quemadmodum nec quisquam inter canonicos suffragii ius habet, qui saltem subdiaconus non sit.[r] Habent tamen Cardinales propter eius dignitatis prærogatiuam Pontificiam Iurisdictionem in ecclesiis sibi in titulum assignatis, aliisq; ipsi titulo subiectis, etsi ipsi in Episcoporum ordine cooptati non sint.[s] Horum officium, & potestas est, summum Pontificem eligere, eiusque lateri hærere, vt consilium suum moniti in grauissimis quibusque ecclesiæ Rom. negotiis impertiri possint.[t] quod vt omnino obseruent, non multis ab hinc annis in generali concilio Lateraū. sub Leone. x. statutū est.

Hinc

Hinc & hi fratres a summo Pōtifice appellari so-
nt, modò, vbi singuli appellātur, Episcopi sint: sic
Episcopus Canonicos fratres nuncupare solet. v
Altera est clericorum diuisio, quod alii officium
ibere dicuntur, alii dignitatem, alii personatum.
Et dignitas quidem est ecclesiasticarum rerum
im iurisdictione administrandarum potestas. vn-
Episcopatus licet ordo sacer sit, tamen dignita-
m etiam habet. & hinc Cardinales quoque in di-
iitate constitutos esse diximus. in quo numero
iam censentur Archidiaconus, & Archipresby-
r, Abbas, Præpositus, Prior, & quiuis collegiatæ
clesiæ præfecti, quocunq; nomine vocentur, om-
s dignitatem habere dicuntur. u Personatus est
ærogatiua in ecclesia omni carens iurisdictione:
luti, si quis sedē habeat præ cæteris in choro emi
ntem. Officium autem est ius administranda-
m rerum ecclesię sine iurisdictione. x
Alii verò sunt, qui neque officium, neq; dignita-
n, neque personatum habent, sed priuati clerici
ıt, quamuis interdum iurisdictione aliqua non
reant: veluti simplices Ecclesiæ Rectores. y Ec-
siæ autem cathedralis canonici, his, qui in digni
e sunt, ferè cōparari possunt. z Et hæc satis sit
:isse de ordinibus clericorū. Nunc videamus qui
dictos ordines admittere, quiue admitti possint.

v *Ab. c. nouit. col. iii. de his quæ fi. a prælat. c. i. in fi. vbi glo. de offic. lega. in vi.*

u *Ab. c. de multa. num. 22. Fel. rubri. de offic. deleg.*

x *Ab. d. c. de multa. Feli. d. rub. Io. de Sel. trac. de benef.*

y *Ab. c. cū cōtingat. nume. 31. de foro compe.*

z *c. statutum. de rescri. in vi.*

De his, qui potestatem habent ordinandi, et literas commendatitias, seu dimissorias dandi. Tit. IIII.

ORDINES igitur suprascriptos assignādi potestas penes Episcopos est, qui tamen caueant, ne in alienā messem falcem immittant, alienos subditos ad ordines promouere, sibi arrogantes,

licentia ab eorum Episcopis nō habita, nam, si hoc admiserint, totum annum ad ordines quēpiam cooptandi potestate interdicti erunt, qua re vulgata poterunt eorum subditi etiam sine venia a vicinis Episcopis ordinibus associari.[a] Episcopo autem quis tribus modis subesse potest, origine, sacerdotio, & domicilio.[b]

Cæterum alii prælati Episcopis inferiores tam religiosi, quàm seculares, puta Abbates, Archipresbyteri, Archidiaconi non possunt clericis subditisue suis potestatem facere alienos Episcopos adeundi, vt ab eis ad ordines promoueantur, nisi hoc priuilegium speciale eis a summo Pontifice concessum sit.[c]

Nec officiales Episcopi literas commendatitias dandi ius habent: nisi mandato speciali a suo Pontifice hoc iuris habeant: vel nisi Episcopus in oris agat longinquis: tunc enim eius vicarius generalis in spiritualibus commendatitias literas dabit. at si inter regnum sit, capitulum, vel his ad quem sede vacante spiritualium deuoluta fuerit administratio, huiusmodi literas concedent.[d]

Presbyter quoq; qui Episcopalem in laicos habet iurisdictionem, & Abbas Presbyterorum ordini associatus, & benedictionis munere donatus, possunt psalmistas creare.[e]

Præfecti locorum non exemptorum, eorumq; socii ab Episcopis promoueri possunt, quorum in diœcesi resident, quamdiu ibi morantur, quamuis inde oriundi non sint.[f]

Græci a Latinis, & versa vice, vbi eorum ritus differunt, ad ordines prouehi non possunt, ne rituū fiant commixtiones.[g] Sed in concilio generali Innocentiano prouisum est, vt Episcopus, qui varios linguis, & ritibus populos regit, viros idoneos præficiat, qui iuxta eorum ritus eis sacramenta ecclesiastica sufficiant, & diuina officia celebrent.[h]

a c.ii. de temp. ordin. in vi.
b c.cū nullus. ibidem.
c d.c.cum nullus. vbi glo.
d d.c.cum nullus.
e c.cum contingat. vbi Ab. de æta. & qual.c.i. vbi glo. distin.lxix.
f d.c.cum nullus.§.fin.
g c.cum secundum. c. quod ad trāslationem. de temp.ordi.
h c. quoniam in plerisq;.de offi. ordi.

si quis transalpínus ab Italo Episcopo ordinum
ociationem postulet, non debet eum Episcopus
mouere, nisi vel a summo Pontifice specialem
ntiam habuerit, vel Episcopi, cui ille subest, li-
as patentes legerit, quæ causam ad hoc idoneam
entur, quare ipse noluerit, aut non potuerit ad
ines petitos admittere.[i]
Non omittendum est eum, qui à summo Ponti-
ad aliquem ordinem euectus sit, non posse ad
limiores ordines pariter ab alio, q; à summo Pō
e promoueri licentia ipsius summi Pontificis
impetrata.[k] non ideo tamen ordinarii subtra-
r potestati.[l] Episcopus autē magis proprio
abulo consecrari dicitur, tametsi & hunc ordinē
supradixerimus. de quo aliàs.

i c. i. ubi gl. uer. italiæ. de tēp. ord. in vi.
k c. cū in distribuendis. de tēpo. ordi.
l c. p tuas de maio. & obedi.

Qui promoueri ad ordines non possunt. Tit. V.

NON tamen cuicunque petenti est supradictorum ordinum aditus patefaciendus, certæ enim personæ prohibentur, quibus cognitis simul intelligemus, quæ admitti soleant. Pri-
clericus fieri non potest seruus.[a] qui ta-
matre est ingenua editus, & si patrem ha-
seruum, cum seruus ipse non sit, ab ordini-
on arcetur.[b]
em qui sunt ex fornicatione, præsertim à
iteris nati, ad sacros ordines non ascen-
, nisi vt monaci fiant, vel in congregatio-
nonica regulariter viuentes: nullo tamen
ad præfecturas admittuntur.[c] Nec tamen
tur Episcopo facultas indulgendi illegiti-
t ad minores ordines, & beneficia simplicia,
a animarum soluta peruenire posint:, ad

a c. i. de ser. non ordin.
b c. si. eo. titu.
c c. i. de fil. præsbit.

maiores autem ordines, & beneficia cum cura aſcē dere cupientes ſedem Rom.adire eos oportet.[d]

Item bigami,& qui ex Agathenſi concilio ſibi in dictam pœnitentiam ſubierunt, ad ſacerdotium nō admittuntur.[e] Bigamum autem intelligimus,qui duas nuptias expertus eſt,quamuis nūc omnino cęlebs ſit,& quamuis alteram earum vxorum ante baptiſma habuiſſet.[f] Sed & ſi quis alterum coniugium de facto conſummarit, poſtquam morte primæ vxoris ſolutus ad ſacros ordines promotus erat, Bigamis annumerabitur propter affectum intentionis cum opere ſubſecuto, licet verè bigamus non exiſtat,cum ſacramentum non deſit. Vnde & ille qui in ſubdiaconatus ordine conſtitutus de facto tantùm, quia de Iure non potuit, duxit viduam in vxorem,licet bigamus non exiſtat, nec viduæ poſſit propriè dici maritus, cum inter ipſum & illam non fuerit vinculum coniugii contractum, cum eo tamen contra doctrinam Apoſtoli,tamq; cum marito viduæ diſpenſare non licet,non propter ſacramenti deffectum,ſed effectum intentionis cum ope re ſubſecuto.[g] Bigamus tamen non cenſetur, qui plures concubinas habet.[h] nec is qui mulierem ab alio viro ductam,ſed minimè cognitam duxit vxorem, quia nec illa, nec ipſe carnem ſuam diuiſit in plures,propter hoc impediri debet, quin poſsit ad ſacerdotium promoueri.[i]

Item qui procuratores,actores, aut tutores pupillorum, vel curatores fuerunt, non poſſunt niſi onere depoſito, & reddita adminiſtrationis ratione ad ordines admitti.[k]

Sed nec admittuntur quorum corpus aliquo deffectu deformatum eſt,veluti, qui manu carent, vel digitis frangendæ Euchariſtiæ aptis.[l] paruus tamē corporis defectus nihil impedit,puta vnguis,vel dētis detrimentum, oculiue non deformis macula.[m]

Et poteſt Epiſcopus presbytero,qui in monoma-

chia

d c.i. eod. tit. in vi.

e c.i. de biga c. in capite. diſt. l.

f c. iii. de biga. c. fina. diſt. xxvi.

g c. fin de biga.

h c. quia circa. eod. titu.

i c. debitū in fin. de bigam.

k c.i. de obliga. ad ratiocī.

l c.i de corpo. viii. & c. presbyterum. de cleri. ægrot.

m c.ii. & c. fin. de corpo. vitia.

a digiti partem amiserit(non tamen tantã,quin sit sine scandalo solenniter celebrare) indulge- vt in ordine suo ministret: [n] Quemadmodum m potest sua,& apostolica authoritate sacerdo- lioqui idoneo sacerdotale officium permittere, virilia sibi vltrò amputarit credens sibi ingens facto meritum apud Deum quæsitum iri, huic en altaris non concedet ministerium, [o] nisi iu- quæpiam causa ad hoc eum impulisset. [p] at qui unabulis sectus est,licitè promouetur.[q] tem criminibus grauibus notati non promo- tur.qui tamen crimini occulto,homicidio exce , [r] illigatus est,ex his, quæ, si forent manifesta, onendo etiam delinquenti satis essent, ordini- acceptis vti potest, acta prius pœnitentiæ illi ctæ parte, quinimò amicè quidem erit monen- vt illos ne velit ambire.[s]

lliteratus quoque non potest tonsuram primã re,nec coniugatus, nisi volens religionem in- e,aut ad sacros ordines promoueri: prout est sa canonibus diffinitum. [t]

t cum in teneris annis non posit consilii,& mo maturitas vigere, quæ ante ætatem, vt pluri- n venire non solent,idcirco certa ætas in singu rdinibus desideratur,nam primùm ad infimum n ordinem nemo infans,id est minor septem an dmittitur, nisi,vt religioni se deuoueat. [u] quatuor autem alios ordines minores, vbi ex- it infantiam quis aspirare potest. [x] At sub- onus anno decimo octauo,Diaconus vicesimo, byter quinto supra vicesimum, Episcopus tri- o quis potest esse. [y]

n c.i. eod. titu.
o c.significauit. eod. titu.
p c. ex parte M.
q c. ex parte. B. eodem titu.
r c. fin. de temp. ordinat.
s c. ex tenore vbi Bu tri. de temp. ordi.
t c. fin. de temp. ordin. in vi.
u d. c. fin. vbi gl. ver. infanti.
x glo. cle. fin. in fin. de æta. & qualita. & glo. in summa. lxxvii. dis.
y c. in singulis. lxxvii distin. d. cle. fi.

Temporibus Ordinationum. Tit. VI.

ERTA præterea tempora statuta sunt, ex- tra quæ nefas sit ordinibus quempiam aggre- gari,

gari, nam ſtatis quattuor anni tẽpeſtatibus, quibus ab eccleſia indicuntur ieiunia, & ſabbato, quo Chriſti exurgentis piè colitur & celebratur memoria, item Sabbato, quod diem dominicam, quæ de paſſione dicitur, præcedit, quæ media quadrageſimæ hebdomoda eſt, ſacri ordine expleri poſſunt. [a] aliis diebus non poſſunt, niſi ab ipſo ſummo Pontifice, nec conſuetudine vlla hoc ius mutari poteſt. [b] & ſupradictis temporibus non obſeruatis, qui contra hæc ad ordines fuerint recepti, ab illis tandiu reddi expertes debent, donec fuerint reſtitutionis gratiam conſequuti: quique eos admiſerit, prohibebitur alios deinceps ad hos ordines promouere. [c] nec minus tamen hoc modo recepti Charactere compuncti erunt, prohibentur enim tantum, quæ eius ſunt ordinis exequi, quamuis intra ordinem ſint. [d]

Minores autem ordines quibuslibet feſtis diebus vni aut alteri conferri poſſunt. [e]

Eadem autem perſona eodem die vel duobus cõtinuato ieiunio ad duos ordines ſacros aſcendere nequit: quinimo, ſi quis aliquem eodem die ad plures ſacros ordines admiſerit, eſt tandiu ab ordinãdi poteſtate ſuſpendendus, donec gratiam meruerit obtinere. [f]

Vidimus de ordinibus clericorum, quiq; ad eos ordines admittantur, quiue admittendi poteſtatem habeant, & quibus temporibus: Deinceps videndum erit de officiis, & dignitatibus eorum, quę cum electione frequenter conferantur, prius de ipſa electione nobis differendum eſt.

a c. ordinatens. 75. diſt.
b c. ſane. de temp. ordi.
c c. cũ quidam c. ſane. c. literas eo. titu.
d c. conſultationi. eodẽ tit. Ab. d. c. cum quidam. nu 5.
e c. de eo. eo. titu.
f c. dilectus. eo. ti.

De electione. Tit. VII.

ORDINARIVM eſt, vt nõ poſsit quis dignitate, aut munere aliquo præcipuo in aliquo collegio eminere, niſi ab ipſo collegio

io ad id lectus sit, seu Episcopi, seu alterius Præfe
i nomen affectet.[a] Quinimò & Pontifex ipse
om. qui vniuersi orbis habenas moderatur Chri-
i, vicaria opera fungens in terris, eò fastigii non
isi ex Cardinalium electione assumitur, in qua ce
ebranda, quæ forma vel solennitas exigatur, discer-
è præscripsit Greg.x.in generali concilio lugdu-
ensi, & Clemens. V. vnde petenda est nam hodie
erè seruatur.[b]
Verum quia ipse Rom. Pontifex eorum pri-
nam curam gerit, quæ animarum salutem respi-
iunt, quibus dum intentus est, contingit non-
unquam ecclesiam insanis perditorum hominum
uroribus & bellis vexari, quibus vt forti manu ob-
iam iri possit Pastore ipso interim a diuinis mi-
isteriis non auocato, strenuo atque impigro du-
e opus erat, atque in Christianum nomen propen
o, cuius armis & prudentia Ecclesiæ hostes com-
rimi possent, atque ita eius ductu, & auspiciis Ec-
lesia conquiescere, idcirco imperator Ro. creatur:
quem hodie certi Principes germani eligũt, Pont.
Rom. examine præuio approbat, inungit, cõsecrat,
c demum corona donat, aut, si eum tanto culmine
lignum non iudicarit, quia forte eum sacrilegum,
vel excommunicatum, fatuũ, vel hæreticum aut pa-
ganum inuenerit, reiiciendi etiam potestatẽ habet,
icet ẽt cõcordibus suffragiis electus esset. Sed &
um illos segnes videt, quibus deligendi Imperato-
is potestas competit, potest Sum. Pon. eorum in
uria animaduersa, (quæ in tantæ molis negocio
omnino fugienda est) ipse ea vice hoc eligendi mu-
nere fungi: aut, si paria electorum suffragia diuer-
sos petentium viderit, eius arbitrio committetur,
quẽ ex eis consecrare, & corona donare voluerit.[c]
ed de huius electione alibi diffusè: nos hic de illis
electionibus tractemus, quæ cuiuis præfecto com-
munes esse possunt.

a c. i. eod. titu.

b c. ubi periculum. in vi & cle. ne romani.

c c. venerabilem.

Principio igitur sciendum est, tribus modis electionem fieri solere. nam vel omnes, penes quos potestas est eligendi, repente quodam quasi diuino spiritu afflati, nemine eorum in diuersa trahente in eundem eligendum conueniunt, quę electio in optimos homines Dei voluntate quandoq; incidit. aut electores, seu, vt se hoc eligendi onere liberent, seu fortè, vt minore turba res exitum sortiatur (quæ solet plerumque in huiusmodi negotiis oriri) in aliquos vel ex suo collegio, vel etiam extraneos homines id muneris ex compromisso ea vice trãsferunt, aut denique (quod frequentius contingit) ipsi singulas omnium sententias inter se exquirẽtes eum eligunt, qui crebrioribus prudentiorum calculis optatus fuerit.[d] Ad electionem autem faciendam omnes euocandi sunt, quibus suffragiorum ius compe tit, modò in prouincia sint, nam vel vno omisso electio infirmari potest.[e] Eligere autem possunt omnes ex illo collegio, cui Pastor, vel minister dandus est, modo idonei sint. sed excommunicationi illigatus ius eligendi nullum habet:[f] nec quis in cathedrali, aut collegiata ecclesia, seu seculari, seu regulari suffragiorum ius habet, qni in subdiaconorum ordine receptus non sit:[g] nec qui ad eos ordines intra annum (cum posset) promotus non est, quos dignitas, personatusue, aut officium suũ exigit:[h] nec qui illi regulæ, cui pastor dandus est, nondum ita se addixit, vt inter professos vel tacitè, vel expresè cẽseri posit, cum professis deligendo prælato in ecclesiis regularibus, vel monasteriis suffragari poterit: nec laici conuersi (vt vocant) cum clericis in comitiis intererunt:[i] quanto minus laici simplices, repelluntur enim quamuis ecclesia, cui præfectum dare volunt, eorum in patrocinio esset, contraria etiã consuetudine non obstante.[k] Et quisquis electioni de se factæ per secularis potestatis abusum consentit cõtra canonicam libertatem, electionis com modo

d c. quia propter
e c. bonæ memoriæ. i. c. coram. ubi glo. & c. in genesi.
f c. illa quotidiana. vbi doct. eodem titu. & c. fi. vbi doct. de procu. & c. fin. de cleri. excommun. ministr.
g cle. ut hi. de ætat. & qualita. vbi glo.
h d. clem. vt hi.
i c. ex eo. in princ. & fi. cum glo. in vi.
k c. sacro sancta. & c. massana. & vtrobiq; glo. & doc.

modo carebit, & ineligibilis fiet, nec absque dispensatione ad aliquam dignitatem eligi valebit: ac qui electionem huiusmodi, quæ ipso iure irrita censetur, præsumpserint celebrare, ab officiis, & beneficiis, per triennium penitus suspenduntur eligendi tunc potestate priuati. [l]

Eligendum quoque vndequaque idoneum esse oportere nemo ambigit.

Suffragia autem pura, certaque esse debent, non sub conditione, incertaue, aut ambigua, aut alterna qua ferri. inania enim hæc essent, & non modò cæterorum vim non impedireut, sed etiam illis accrescerent. [m] Nec suffragium per literas absentis declaratum valet, licet nullus ex collegio vellet ipsus esse procurator, nec ipse nolente capitulo extraneum valeat deputare. votum enim nō ante scrutinium, sed in ipso scrutinio secretè, & sigillatim dumtaxatmodò est exprimendum. [n] Per procuratorem quidem licebit votum exarare, qui eiusdē collegii sit, modò iustè impeditus dominus absit, quod (si opus fuerit) iureiurando affirmare eum oportet, & dummodo ibi sit, vnde vocari eum ad electionem celebrandam oporteat. [o] Procurator autem, quem suo nomine legerit, eundem vice domini eligere debet, nisi speciali mandato domini ei præscriptum sit, quem vice ipsius eligere debeat. [p]

Non tamen necesse est, omnium suffragia in vnū conuenire, sed tantùm maiorem, sanioremque collegii partem. Nec rursus satis fuerit, quem plura cō electoribus suis puncta retulisse, nisi eadem dimidiam totius collegii partem transcenderent. [q] Caeterum duabus electionibus factis ea firmissima est electio, quę oppositam electionem duplo maiore suffragiorum numero superarit. hęc enim nisi electorum authoritate penitus sublata infirmari nequit, veluti excommunicatione maiore, suspensione, depositione, simonia: [r] aut electi enormi inscitia,

l c. quisquis.

m c. ii. in vi.

n c si quis §. fin. in vi.

o d. c. quia propter. §. illud autem.

p d. cap. si quis. §. porro in vi.

q c eccle- sia nostra.

r c penult.

ſcitia, aut ſimili exceptione oppoſita.[f] alia verò leuior exceptio electoribus, aut electis oppoſita nihil oberit, veluti ſi ſuam ipſorum, aut electi grauitatem, ſcientiam, integritatem illa aduerſarii maiorem aſſerant.[t]

Sed, ne quid vos lateat, hæc forma in electione celebranda obſeruatur, imprimis enim collegium ex ſuo corpore idoneos aliquos homines eliget, quorum cura ſit, omnium ex collegio ſententias ſecretò, & ſigillatim exquirere, & deſcribere: illi mandato perfecto omni cunctatione abiecta, quicquid ſequutum fuerit, palàm in collegio recitabunt: quo facto non licebit electoribus amplius vota ſua reuocare, vel mutare,[u] Diuulgatione ſcrutinii facta in collegio, ipſa ſuffragia ſunt inter ſe conferenda, &c. quæ plura maioriſque ponderis fuerint, eligenda, moxque electio pronuntianda,[x] ad quod etiam per ſuperiorem, ſi opportuerit, compelli poſſunt,[y] nec ſufficit electionem aliquo facto, cuiuſmodi eſt deportatio, declaratam eſſe,[z]

Electione facta ea ſcripturæ publicæ credita electo offerri debet[aa] octo dierum ſpatio, ex quo id commode poteſt, eiuſq; conſenſus peti: quod Spatium Nicolaus III. præfixit, cum nullus olim terminus deffinitus eſſet, ſed iuſdicentis arbitrio relinqueretur[bb] ille verò acceptis electionis ſuæ codicillis, intra menſem aſſenſum ſuum, ſi eam acceptet, præſtare tenetur, niſi Prælati alicuius, cui ſubſit, venia non impetrata, nefas ei ſit electionem agnoſcere, huic enim tantum temporis præter ſupradictum menſem indulgetur, quantùm ſatis eſſe credatur licentiæ a Prælato impetrandæ conſiderata ipſius Prælati longinquitate,[cc] quod ſi electioni conſenſerit, eam a Prælato, cui ea dignitas vel officium, vel ſacerdotium ſubeſt, confirmari curabit, quo autem tempore id fieri debeat, multoties variatum eſt, vt infra ſuo loco dicemus.[dd]

f c. cum nobis.
t c. ſi quando. in vi.
u c. publicato.
x d. c. quia propter. in prin. & fi.
y d. c. publicato.
z c. eccleſia veſtra. i. ubi doc.
aa c. cupientes. §. cæterum & in prin. in vi.
bb c. quam ſit ubi glo. uer. quam citius. in vi.
cc d. c. quam ſit. ubi glo. ver. conditio. in fi. & c. ſi religioſus.
dd in tit. de cõfirma. electi.

Electionis

Electionis autem ipsius negotium, qua Cathedralibus vel regularibus Ecclesiis Præfectus quæritur, tribus mensibus ab interregni die est absoluendum, si ea sit suprema illius ecclesiæ Præfectura: sin alia dignitas post supremam sit, in aliis autem ecclesiis quæuis dignitas, semestre tempus habent. largius enim tempus in his concessum fuit, quia minus periculum in horum vacatione versatur, quàm supradictorum.[ee] Hæc tamen tempora neque iusta causa impeditis, neque dignitatis vacantis scientiam non habentibus labentur.[ff] si vero nulla iusta causa impediti, hi quibus eligendi ius competit, hæc tempora labi permiserint, electione non facta, ad proximum Antistitem deuoluetur electio cum iisdem temporum spatiis: quibus item frustra lapsis in eum canonicè animaduertetur,[gg] atque ad superiorem eius prælatum immediate transferetur.[hh] Sed olim in eligendo Episcopo negligentiam Sum. Pontifex supplebat:[ii] hodie autem supplebit quidem, si indignus quis designatus, vel forma à Concilio tradita ommissa sit, secus si per negligentiam electio dilata, idq; in cathedralibus duntaxat ecclesiis: in aliis autem ecclesiis nunquam immediate summus Pon. aditur, sed supradicta seruanda sunt.[kk] Et hæc de Electione, quæ ex scrutinio fit, pauca etiam dicamus de illa, quæ ex compromisso celebratur, In qua non minus hoc obseruatur, quod si à maiori parte eorum, in quos compromissum est, celebrata fuerit, mandati forma ad vnguem seruata, non poterit electus recusari.[ll] Compromissum tamen per omnes factum esse oportet nemine discrepante,[mm] & ante electionem fieri oportet. nam compromissum post electionem factum in præiudicium electi, laudumque ex eo sequutum electo nihil nocebit.[nn] Si illi, in quos compromissum est, tēpora iuris labi permiserint nulla electione facta, compro-

ee c. ne pro defectu. de Electi. c. ii. ubi Ab. de cōcess. preb. ff c. quia diuersitatē. de concess. p̄ben.

gg d. c. ne pro defectu. vbi Ab. nu. 6.

hh Ab. d. c. ne pro defectu. & d. c ii. nu. 6.

ii gl. d. c. ne pro defectu. uer. deuoluatur.

kk d. c qa propter. c. quamquam. ubi gl. uer. deuoluetur. in fi. in. vi.

ll c. cū dilectus, ubi Abb.

mm Ab. d. c. quia pp §. uel saltem. nu. 2.

nn c. cum inter canonicos.

compromittentium Antistes non minus hoc casu adiri debet, quàm si ipsismet compromittentibus ex negligentia adscribi posset. Atqui indignum elegerint compromissarii, ad compromittentes electionis ius redibit (nisi & ipsi eãdem electionem ratam habuissent) quod iuris seruabitur, & cum electus vir alioqui idoneus electioni non consentit, nam & hoc casu compromittentes alium eligere poterunt. [oo]

[oo] c. si compromissarius. in vi.

Electio ex compromisso a pluribus facta non minus per vnum proferri debet, quàm quæ ex scrutinio celebratur. [pp] Si contingat electum minimè assentiri electioni de se factæ, vel post consensum iam præstitum ei renuntiare, aut decedere, aut eius electionẽ deleri, aliquo fortè eius vitio, quod prius latuerat, emergente, quoties id contigerit, tantundem electores tempus habebunt a dissensu, renuntiatione, morte, vel irritatione ad aliam electionem faciendam, quantum in prima electione habuerant, nisi aliquo dolo ipsi notari posint. [qq]

[pp] c. sicut. in vi.

[qq] c. si electio. in vi.

Qui duabus electionibus ad idẽ ius optatus fuerit, vtram ex eis voluerit, eligere eum oportebit, altera ommissa, ad quã reditus posthac nõ dabitur. [rr]

[rr] c. vt quis in vi.

In electionibus autem monialium, quæ suo monasterio præesse debent, siue ex scrutinio, seu ex cõpromisso fiant, præcipua quædam iura statuit Bonifac. VIII. quæ hic non referimus. [ss]

[ss] c. indemnitatibus. in vi.

Cæterum, quia sæpè existunt litigiosi homines, qui vel inuidia, vel odio, vel auaritia quandoq; inducti potius quàm rei ecclesiasticæ bene gerendæ studio electiones rectè, & ritè factas omnibus (vt ita dicam) machinis disturbare conantur, proptereã, ne his ad nequitiam fenestra aperiatur, certæ pœnæ statutæ sunt aduersus huiusmodi calumniarum machinatores. si quis enim per calumniam contra electionis formam opposuerit, aduersario expensas, & dispendia propter litem suscepta sarcire cogetur. At si in personam fuerit calumniatus, beneficiis ecclesiasticis,

clesiasticis, si quæ in ea ecclesia possidebat, [tt] triẽnio carere cogetur: quibus se temere ingerens perpetuo spoliabitur citra omnem veniæ spem, nisi manifestis probationibus se a calumnia purgarit. [vu] Multaq; alia in hanc rem prudẽter prouisa sunt, tam per Bonifac. VIII. & Cle. III. quàm per alios Roma. Pontifices: [xx] quę hic consulto missa fiunt, ne tirones multiplicitate doctrinę oneremus. Illud non prætermittam, in causis super electionibus procedi simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii. [yy]

[tt] glo. c. i. §. fi. ver. beneficiis. in vi.
[vu] c. i. §. fi. in vi.
[xx] c. vt circa. c. qui contra. c. procurator. in vi. & cle. constitutionem.
[yy] cle. dispendiosam. de indi.

De postulatione Prælatorum, & nominatione. Titu. VIII.

EXISTVNT interdum viri, quorum optimæ artes magno vsui essent ecclesiis, veluti literarum doctrina; magnus rerum vsus, & morum vitæq; integritas, verum aliquid in eis desideratur, quod impedimento est, ne ecclesiis præfici posint: quapropter ne hac causa ecclesia viris idoneis careat, compertum est. vt hosce viros collegiũ vtilitatis publicæ gratia, ab antistibus sibi prælatos dari petat: quæ res iure nostro postulatio vocatur. ita enim antistites huiusce rei causa aditi, egregiis eorum, qui postulantur, moribus, & disciplinis moti postulationem admittent, si eis ita videbitur. post quod (vt euitetur circuitus, & ecclesiarum dispendium) alia electione, vel confirmatione postulatus non indigebit, sed omne ius cõsequetur, non secus ac si electus, & confirmatus fuisset. [a] Hinc apparet, nihil aliud esse postulationem, quàm concordẽ, & certam supplicemque collegii petitionem antistiti factam eius personæ, quæ aliquo defectu ad regendam, vel administrandam ecclesiam admitti nõ poterat,

[a] Abb. c. i. col. fi. n. 34. eod. titu.

b *Abb. in Rub.*

poterat.[b] quod de solenni postulatione dictum intelligimus, id est, de ea, quæ ad Prælatum ipsum recta intenditur, qui potest omne postulati impedimentum remouere, nam & alia quædam postulatio est, quæ simplex appellatur, quia nullam solennitatem desiderat, sed ei fit, cuius consensus necessarius erat, vt promoueri quis posset, vir alioqui vndequaque idoneus, forte enim eius intererat hunc eo inconsulto non promoueri. Exempli gratia, Interest Abbatis ne ipso inuito eius monachus ad Episcopatum assumatur, Interesse potest Patris, ne ipso ignorante eius filius Ecclesiæ præficiatur, horum igitur consensus per simplicem postulationem erit petendus, quæ si postulatio fuerit admissa, adhuc tamen electione & confirmatione opus erit,[c] neque enim hæc postulatio simplex illi superiori par est iudicanda, cum illā electionis & confirmationis vim secum trahere dixerimus, vt omnis ambitus euitetur.

c *Abb. d. c. i. col. fi.*

Postulandi autem solēniter sunt, vt diximus, qui bus aliquod impedimentum obstat, ne eligantur: veluti, Episcopus, vt ad alium Episcopatum transferatur Postulandus est. item, qui vel ætatis, vel ordinis, vel irregularitatis, vel criminis, vel natalium, vel quem alium similem defectum patiuntur, solenni Postulatione egere noscuntur: quæ illi fieri debet, qui impedimentum remouere potest. Hinc qui ad officium vel dignitatem Episcopatu inferiorem expetitur, poterit a suo Episcopo Postulantibus concedi, hoc enim est perpetuum, ut qui confirmandi authoritatem habet, is & postulationem admittere posit, dum maior non sit defectus, quàm ut ab ipso tolli queat. quid enim si decem & octo annorum adolescens ad Archidiaconatum petatur? non potest utique Episcopus hunc defectum ætatis remouere, & si alioqui Archidiaconi confirmandi potestas ad eum pertinere noscatur: erit ergo à Summo Pontifice postulādus. Episcopus autem

autem a Summo Pontifice semper postulandus est.[d] *d Ab.c.fi.*
Certa autem & constans sit postulatio solennis, confusis enim, incertisq; uerbis facta repelleretur. finge collegium hac uerborum farragine vsum: eligimus postulando, vel postulandum, & postulamus eligendo, vel eligendum, hæc profecto verborum confusa congeries, neque electionis, neque postulationis vim vllam habet, qua ratione & illa postulatio tamquam minus legitime facta reiicienda est, quæ hoc modo sit facta: videlicet, Eligo, & Postulo, prout melius de iure videbitur, nisi iusta & rationabilis forte subesset dubitationis ratio, vtrum ille postulandus esset, an eligendus. quod cum accidit, is, qui hoc modo fuerit optatus, alterutram viam eligere tenetur (a cōsensus tempore) vel electionis, vel postulationis: qui consensus intra mensem post redditum sibi optationis instrumentum præstandus est. altera autem earum via electa ad alterā sibi aditum præcludet.[e] *e c.i.in vi. ubi gl.uersi. cōsensus.*
Item vt postulatio admissa prosit, omnes postulati defectus in ea expressos esse oportet, qui electionem infirmare poterant. quin & hi, qui huiusmodi postulationem defectibus aliquibus suppressis admisissent scientes, deinceps postulationes admittendi potestate priuarentur.[f] *f Ab.c.fi. nu.9*
Postulatio autē facta & Summo Pontifici aliiue, Antistiti, qui admittendi ius habet, oblata, reuocari deinceps non potest, quamuis anteaq; oblata esset, reuocari posset. qua in re deprehenditur differentia inter electionem & postulationem: si quidē electio publicato scrutinio amplius mutari non potest.[g] Hoc tamen postulationi cum electione commune est, quod non minus examināda est, quam electio:[h] & eandem formam exigit, quam supra in electione esse necessariam demonstrauimus.[i] *g c. bonæ memoriæ. ubi Ab.nu. 10.de elec. dixi supra. h c.licet.de transl.Episc. i Ab.d.c. quia ppter. col. iii. post med.de elec.*
Est & aliud quid postulationi affine, sed aliquantisper tamen ab ea diuersum, quam nominationem appellant.

appellant. ea enim cum postulatione cõuenit, quia & ipsius duæ sunt species, altera simplex, altera solennis. Simplex est, cum canonici, vel alii electuri priusquam ad scrutinium faciendum se accingant, ipsi inter se aliquos ex omnibus nominant, tanquã eos potissimùm eligi dignos à cæteris seiungentes, quæ admodum sterilis est nominatio, nec vlla cum postulatione affinitate coniungitur.[k] Solennis autem nominatio dicitur, cum collegium duos, vel tres, qui præstantissimi omnium videantur, vel plures seligit, quorum nomina in scriptis solenniter deposita ad summum Pontificem, vel alium, qui in hoc potestatem habeat, transmittit, supplicans, vt eorum vnum ecclesiæ dare præsidem, vel ministrum velit.[l] Quæ nominatio a postulatione discrepat in hoc, quia postulatio de vno tantum fit, nominatio de pluribus.[m] Hoc autem cum ea conuenit, quod vbi solenniter est facta, ab ea resilire non licet, sicut neque a postulatione superiori iam reddita, nisi prælatus ipse postulantibus, vel nominantibus morem gerere velit, quo casu etiam ipso postulato, vel nominato repugnante, retractatio tamẽ permittetur.[n]

In causis super postulationibus proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicii.[o]

k Ab. c. i. col. fi. n. 34. & c. quod sicut. §. super eo. nu. 1. de elect. & c. bonæ memo. nu. 8. de postul.

l Hostien. in summa. col. i. in fin. & seq.

m Hostiẽ. ubi supra.

n c. bonæ. ii. ubi Abb.

o cle. dispendiosam. de iudi.

De confirmatione Electi, & consecratione. Tit. IX.

QVI ad aliquam præfecturam electus est, non tamen idcirco plenum ius dicitur consequutus, nisi electionis confirmationem a suo Antistite impetrarit. quare, si quis, antequam confirmatus esset, administrationi temere se ingesserit, nõ solùm confirmationis spe, sed etiam omni iure ei per electionẽ quæsito priuatus erit:[a] adeò vt neq; œconomi,

a c. qualiter. ubi Ab. nu. 4. de electio. c. auaritiæ. in vi.

œconomi, neque procuratoris titulus ei vlli auxilio sit,[b] neque ab re hoc inductum est, vt confirmari debeat. ita enim fiet, vt examinatione a pluribus facta, vix aliquis non idoneus promoueri possit, cum & ille, penes quem est potestas confirmandi, de electo examinationem sumat, quamuis nemo contra illum opposuisset, quem si idoneũ non repererit, reiiciet tamquam minus legitimè electum.[c]

Sed interdum accidit, vt, qui ad confirmationem accipiendam non admittitur, non tamen omnino repellatur: vt, si quis ante iustam ætatem sit electus, quem aut necessitas, aut certè poscebat vtilitas. is enim & si confirmari non possit, poterit tamen procurator fieri cum libera tam in spiritualibus, quã in temporalibus administratione,[d] nec parui æstimanda est administratio huiusmodi libera, nam eas ferè vtilitates affert, quas confirmatio ipsa, quippe talis procurator cathedralis ecclesiæ omnia poterit quæ iurisdictionis sunt Episcopalis, & quæ confirmatus posset, excepta bonorum immobilium alienatione: illa autem, quæ ordinis sunt, & ministerium exigunt consecrationis, poterit iubere per alios Episcopos exerceri.[e] nam hæc neque verè confirmatus exequi potest, nisi etiam consecratus sit. ex confirmatione enim ea duntaxat quæruntur, quæ iurisdictionis sunt, veluti potestas iudicandi, excommunicandi, corrigendi, iuramenta a vasallis accipiendi, item cõfirmandi, inuestiendi, beneficia conferendi, &, si quę his similia sunt: non autem ea, quæ sunt ordinis, & quę maioris inquisitionis discussionem exigunt: in quibus censentur clericorum ordinatio, & depositio actualis, Chrismatis confectio, virginum benedictio, ecclesiarum, & altarium cõsecratio: hæc enim & similia, quæ ordinis sunt, ex consecratione demum acquiruntur.[f] Item, si quis valde remotus puta extra Italiam cõcordibus votis electus sit, poterit dispensatiue propter necessitates ecclesiarum,

b d.c. auaritiæ.

c c. cum nobis de elect.

d d.c. cum nobis. ubi gl. & Abb.

e c. is cui. de electio. in vi.

f c. ex trãsmissa. ubi gl. fi. de elect.

rum, & vtilitates in spiritualibus, & temporalibus administrare, sic tamen, vt de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienet: quæ tamen omnia procedunt, si immediate ad Rom. Pon. pertineant.[g] In confirmationis autem petendæ terminis varia iura diuersis temporibus seruata fuerunt, nam olim, & si electus in ea petenda segnis fuisset, non propterea ius electione, quæsitum amittebat, sed tantum poterat à Prælato, vt eam peteret, compelli.[h] Sed postea Greg. x. constituit, vt intra menses tres post agnitam electionem peteretur: qua non petita electio irritaretur.[i] Sed exinde Nicolaus iii. sanxit, vt electi ad regimen Ecclesiarum Cathedralium, vel regularium, cum a Summo Pontifice confirmandi sunt, pluribus terminis post consensum electioni præstitum ad confirmationem petendam potiantur, mense primum post consensum, vel post obtentam de electione notitiam, si eam debito tempore non contigerit factam, quo mense ad sedem apostolicam iter arripere debeant, altero deinde mẽse ex itineris longinquitate moderando, quo ad dictam sedem peruenire queant, & demum tertio viginti dierum spatio, quo ipsi coram eadem sede se sistant, vel impediti, quominus sistere se posint, vt eo saltem termino impedimenti causam proponant, & aliorum quindecim dierum termino probent: quæ, si statuta electus non obseruarit, vel supradictis quidem obseruatis, & causa legitima impedimenti proposita, & probata procuratorem idoneum & instructum non dederit, aut sublato postea impedimento ipse se non statuerit, omni iure ex electione quæsito priuatur, multaq; alia constituit, quę in eius constitutione leguntur.[k] Quam Nicolai Constitutionem postea Bonifac. viii. multis modis declarauit & extendit, inter cętera statuens, vt satis non sit huiusmodi electo ad sedem apostolicam venisse, nisi vsque ad finem negotium prosequatur.[l]

g c. nihil. §. si. de elec.

h glo. fin. c. quam sit. de elect. in vi.

i d. c. quã sit.

k c. cupiẽtes. de elect. in vi.

l c. si post quam. in vi.

Qui ergo plenum & integrum ius voluerit in Episcopatu habere, hũc oportet nõ cõfirmatũ modo esse, sed etiam (vt supra diximus) consecratum: per cõsecrationẽ enim fedus coniugii spirituale, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, intelligitur cõsumatum, quod electione fuerat initiatum, & confirmatione ratificatum.[m] Hinc & si iã sit cõsecrandus, cum celebretur missa, quæ de more in his solennibus dici solet, si tamen ad consecrationẽ nondum est deuentum, non poterit ordines conferre, nec eodem die et post consecrationem, Consecratio autẽ Episcopi inter Epistolæ recitationem, & Euangelii celebrari solet, sicut etiam ceterorum omnium præter Rom. Pontificem, qui vnus ante hymnum Angelicũ consecratur, & mox Ipse incipit missarum solennia, & perficit consecratus.[n] Et quidẽ Episcopi consecratio intra sex menses petẽda est.[o] Archiepiscopus vero plenam eius dignitatis administrationem non prius consecutus dicitur, quàm pallium impetrarit: quapropter nec prius poterit concilium vocare, Chrisma facere, Basilicas dedicare, clericos ordinare, & Episcopos consecrare.[p] Episcopus autẽ consecratur a tribus illius prouintiæ Episcopis ceteris consentientibus. Archiepiscopi iussu præcedẽte. Consultius tamen fuerit, si ipse Archiepiscopus vnà cum suffraganeis suis eum sacrarit.[q] Cõsecratio verò fit vnctione capitis, & manuũ Chrismate solennibus verbis additis.[r] At Archiepiscopus ab omnibus prouincię suæ Episcopis consecratur in sede metropolitana.[s]

m c. licet. de transla. Episc.

n c. quod sicut. §. sup eo. de elect.

o c. ii. ubi Ab. nu. 22. & 35. de trãsl. Episc.

p d. §. super eo.

q c. si archiepiscopus & seq. de tẽpo. ordinat.

r c. un. §. i. in fi. ubi gl. de Sacra. unct. & ibi Ab.

s d. c. si Archiepiscop.

De Authoritate & usu palii. Tit. X.

QVIA titulo præcedenti est traditũ, Archiepiscopo tũc demũ plenũ ius in ea dignitate esse acquisitũ, cũ pallio fuerit honestatus, aliqua de hoc isigni dicẽda sũt.

Est igitur pallium ornamentum Patriarcharum, Archiepiscoporum, Metropolitarum, & quandoque etiam Episcoporum de corpore beati Petri Sumptum, Episcopalis dignitatis plenitudinem conferens.[a] eiusq; conferendi potestas in quatuor Principes Patriarchas, scilicet, Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochænum, & Hierosolimitanum soli Romano Pontifici competit, in cæteros verò supradictis quatuor inferiores Episcopos ipsi illi Principes quatuor Patriarchæ conferre possunt,[b] nec cui concedi solet, nisi prius sedi Apostolicæ fidelitatis, & obedientiæ præstiterit sacramentum.[c] Idcirco autem de Petri corpore id sumi dicitur, siue (vt quidam credunt) quia super altare Petri benedicitur, & consecratur, atque inde mox ab illo excipitur, qui eo est vsurus, si præsens sit, vel si absit, ab ipsius procuratore eius nomine:[d] seu (vt alii sentiunt) quia a Rom. Ecclesia proficiscitur. nam & illi quatuor viri Patriarchæ, dum illud subiectis sibi Archiepiscopis conferunt, non citra Papæ authoritatem id faciunt.[e]

Eo verò pallio vtetur primas ille, in quem fuerit collatum, in qualibet sibi creditæ Ecclesiæ prouintia,[f] extra prouinciam eo non vtetur, sed nec omnibus diebus eo vti potest, sed certis duntaxat, statisque diebus,[g] neque valet consuetudo, vt etiam extra prouinciam vsui esse possit.[h] Rom. autem Pontifex dum sacra facit, pallio semper, & vbique vti potest nullo dierum vel locorum habito discrimine.[i] Solet tamen idem Pontifex Rom. nonnunquam indulgere, vt Archiepiscopus necessariò impeditus, ne possit ad ditionis suæ Ecclesias accedere suffraganeos suos cõsecraturus, & clericos ordinaturus possit in aliena etiam Ecclesia, ad quam huius negotii causa secesserit, palliũ suũ induere, dummodo eius Ecclesiæ Episcopus hoc permittat.[k] Non tamẽ prohibetur Archiepiscopus etiam sine pallio, & aureis calceis,

a Abb. in rubri.
b c. antiqua. de privileg.
c c. significasti. de electio.
d glo pen. c. significasti.
e Abb. c. significaui. colum. pen. ad fin. in glo. penult. de electio.
f c. i. eod. titu.
g c. ad honorem.
h c. ex tuarum.
i c. ad honorem.
k d. c. ex tuarum.

calceis, quæ sandalia appellant, consecrationem celebrare, modò ei collata sint, nam si nondum ei pallium esset traditum, aliud esset dicendum, nec dum enim Archiepiscopi nomine appellandus esset, nec Pontificalis officii plenitudinem esset cõsequutus, vt etiam supradiximus.[l] Illi qui apud sedem Apostolicam pallio fuerint honestati, cauti sint, vt inde proficiscentes eius rei testimonii secum literas ferant, nisi & prouentibus omnibus priuari, & ab actibus gerendis, exercendisque arceri velint.[m] nemini autem alii quis pallium suum commodet, personæ etenim hærere debet, eaque defuncta simul sepulchro tradi,[n] nisi ad aliam ecclesiã translatus sit, tũc enim nouo pallio erit exornandus vetere omisso.[o] Nec prætermittendum est pallii traditionem criminis obiectione non differri, nisi obiiciens pręmisso iuramento obiecta probet intra bimestris temporis spatium a collationis die.[p]

De Translatione Episcopi. *Tit.* *XI.*

SCIENDVM est Episcopum nõ semper in ecclesia sibi credita perpetuò manere. nam incidunt quandoq; tempora, quibus factu optimum videtur Episcopum a prisca Ecclesia ad alterã trãferri, dum ad id vel ecclesiæ necessitas vrget, vel patens vtilitas hortari & impellere videtur.[a]

Verùm cum huiusmodi casus contingit, caueat tamen Episcopus, ne sua sibi authoritate hoc arroget: quod si facere ausus fuerit, neq; ad hanc, cui inhiabat, ecclesiam ei concedetur accessus, neq; ad veterẽ quam alterius spe omiserit, remigratio.[b] Quinimo nec ei proderit a Patriarcha hanc se transferendi licentiam habuisse, & Patriarcha ipse, qui sibi id iuris vendicare non erubuerit, suspendetur ab Episcoporum confirmandorum potestate.[c] Vnum enim

C 2 Romanum

l c. nisi speciali.
m extrauag. iniunct. in fin. de electio.
n c. ii.
o c. bonæ. ii. in fin. vbi glo.
p extrauagan. i. eo. titu. in communi.
a c. mutationes. & c. seq. vii. q. i. & c. quanto. extra eo.
b c. iii.
c c. i.

Romanū Pontificē hoc ius habere transferendi Episcopi certum est.[d] quod non minus in confirmatis duntaxat Episcopis traducendis, licet nondum cōsecratis locum habet, cum, licet cum his consummatum nondum sit matrimonium, contractum tamen esse, certum sit,[e] ideoq; sine Summi Pontificis venia id diuidi nefas est.[f]

Pontificis autem maximi indultum, quo huiusmodi translationi annuit, angustè est interpretandum, quare, si ad maiorem priore dignitatem transitum concesserit, non auxiliabitur ad parem dignitatem migrare cupienti.[g]

d c. ii.
e c. ii.
f d. c. ii.
g c. fin.

De officio ordinarij. Tit. XII.

VIDEAMVS nūc, quæ sint Prælatorum partes, & quę potestas, & ordinariorū imprimis, id est, eorū, (vt Hostięsis docuit) qui suo Iure, vel Principis beneficio iurisdictionē vniuersaliter exercere possunt: cuiusmodi sunt legati Apostolici, Patriarchę, Primates, Metropolitæ, Episcopi, item quiuis collegiatæ ecclesiæ præfectus, quāuis Episcopo inferior, eiq; subditus, nā & is iurisdictionem in plebem suam habet, eiusq; excommunicationem in subditos contortām etiam eius Episcopus seruare tenetur, nec potest eā auferre, nisi excommunicatus satisfecerit, & ipse Prælatus admonitus de relaxatione ab Episcopo sit.[a] Gubernacula verò Episcopalia nō nisi maioribus populis prędsidere oportet, (nę dignitas vilescat,) & frequētioribus ciuitatibus.[b]

Horum igitur ordinariorū qui Episcopali gradu sunt illustrati, officium, & potestas erit, in suis diœcesibus adulteria, & scelera inquirere, vlcisci & iudicare, & cum opus fuerit, manum quoq; seculare sibi auxiliarem adciscent.[c]

Item hæc sunt iura Episcoporum præcipua, in Ecclesiis,

a c. cū ab ecclesiarū. in. i. gl. ubi Ab. & Ab. c. ii. eo. tit.
b c. i. de priuile. et c. audiuimus. iii. q. ii.
c cap. i.

Ecclesiis,& Sacellis suæ diœcesis: canonicam obedientiā habere,ac institutionē & destitutionē cum Capituli tamē sui consilio.[d] correctionē, & reformationē,& censuram ecclesiasticam,& iurisdictionem causarum omnium ad forum ecclesiasticum de iure spectantium,sacramentorū omnium,quæ ab Episcopo sunt accipienda,collationem,synodum, & synodatici,seu Cathedratici nomine certam portionem quartam decimationum,& mortuariorum,visitandi etiam ius,& visitationis nomine procurationem moderatam, & charitatis subsidium,[e] multaque alia.[f] quorum omnium alia diœcesanæ legis dicuntur, vt illa a quibus monasteria de iure exempta esse constat,quæ Panhormitanus Abbas recensuit,[g] illa autem, quibus etiam monasteria adstricta sunt,ad Iurisdictionis legem dicuntur pertinere,[h] Et sciendum est, quòd quamuis hæc vtraque iura tam diœcesanæ legis,quām iurisdictionis ad Episcopum spectent,inter se tamen præter supradicta etiā ita differunt,vt sententia in altero iure lata alteri præiudicium non ferat.[i]

Cum Episcopus in tota sua diœcesi Iurisdictionē ordinariam habeat, dubium non est,quin in quolibet loco Diœcesis non exempto, possit per se aut per alium pro tribunali sedere, causas fori Ecclesiastici audire,personas ecclesiasticas,si earum merita exposcant,capi iubere,& in carcerem detrudere, ceteraque ad eius officium spectantia exercere,[k]

Archiepiscopus verò,& si in omnes prouintiæ suę suffraganeos iuris habeat dictionem, in suorum tamen suffraganeorum subditos potestatē non habet quibusdam exceptis articulis.[l] Sic & Patriarcha non potest de causis eorum cognoscere, qui Archiepiscopi sui vel Episcopi sub ditione sint, nisi appellatione ad eum legitime interposita,aut consuetudinis,vel priuilegii alicuius iure.[m]

Si contingat varias linguis & ritibus nationes,

d c.nouit. de his quæ fi. a præla.

e c.cōquerente.

f c.luminoso. 18 q. ii.Ab.c.dilectus.col.iii.

g. Ab.d.c. dilectus.

h c.i.x.q i.

i d.c.dilectus. ubi Abba.

k c.cū Episcopus ī vi.

l c. pastoralis. in 1. ubi glo.

m c. dum simul.

eiusdem tamen Christianæ doctrinæ cultores, eandem ciuitatem, vel diœcesim incolere, Pōtifices eorum locorum viros idoneos conquirere debent, qui pro linguarum, & rituum varietate eis diuina officia celebrent, & sacramenta ecclesiastica propinent, instruentes eos verbo pariter, & exemplo: & præterea, si res videbitur postulare, vicarium sibi adsociabunt Pontificiis apicibus decoratum, qui earum gētium linguas, & ritus probè calleat, quo tamen facto non idcirco ea diœcesis biceps, sed vnius capitis erit dicenda,[n] neque enim potest eadē ecclesia duos Episcopos habere, nisi forte cum Episcopus aliquis substitutus est in locum alterius propter hæresis crimen remoti: nam, si Episcopus hic, qui fuerat remotus, hæresim detestetur, & Episcopatui suo restituatur, diuidetur inter vtrosque Episcopatus, aliaue magna ex causa.[o]

Episcopi, qui se Pōtificiis quibusdam muneribus obeundis non esse idoneos sentiunt: puta, verbo Dei ad populum ferendo, Ecclesiis inuisendis, reatibusque subditorum audiendis, & pœnis condignis ob crimina inurendis, idoneos viros sibi adciscere debent, qui has partes eorum vice strenuè obire possint: qui homines coadiutores, vel cooperatores appellantur: cuiusmodi virorum copia, vt ne unquam deesse possit, pro vsibus Ecclesiæ, multi his artibus, & disciplinis optimis prædıti in Ecclesiis instituendi sunt.[p]

Cum sedes Episcopalis vacat, eius munerum partem subibit capitulum. nam & confirmabit electos, & oblatos sibi ab Ecclesiarum patronis instituet, aliaq; faciet, quæ alibi referuntur.[q] Non tamen potest libere beneficia conferre.[r] Sede autem vacante nihil nouari contra eam potest: & ideò prius vnita illi Ecclesia dissociari non debet,[s] & iudicium contrà Ecclesiam sede vacante carentem legitimo defensore institutum non tenet.[t]

n c. quoniam in plerisque.

o c. i. de parochiis. vbi Ab.

p c. inter cætera.

q c. cum olim. de maio. & obed. c. i. de instit.

r c. ii. ne sede vacan.

s c. ii. de instit. in vi. Abb. d. c. cū olim. c. i. ne sede vacan.

t c. fin. de sede uacan.

Generaliter sciendum est, neminem esse in officio quod prætendit, accipiendum, qui apost. codicillos non ostendat, nisi & qui eos receperint, & ipsi recepti pœnas canonicas experiri velint.[u]

u extravagan. iniūcta. de elect. in commu.

De Officio Legati. *Tit. XIII.*

NVNC dicamus de officio Legati eius, qui cum iurisdictione est. nam cum multa sæpe accidant, quæ ita ardua sunt; vt per locorum ordinarios absolui non possint, sed supremi Pontificis authoritatem desiderent. Ipse autem Roma. Pont. omnibus vbiq; præsto esse non possit suam authoritatem imperititurus, necessarium fuit, vt aliquis in prouincias latissima cum potestate mitteretur, qui Romani Pontificis gerens vicem ea administraret, quæ alioqui sedis Apostolicę potestate eguissent: eo igitur factum est, vt legati a sede Apostolica in prouincias mittantur, quos si qui non admiserint; aut impedierint, ipso facto in sententiam excōmunicationis incidunt, eorumq; terræ Ecclesiastico subiiciuntur interdicto nulla consuetudine attenta.[a] Atq; hi cū triplicis generis sint: nam aut Cardinalium è collegio sunt, qui & propterea de latere Pontificis legati dicuntur, qui nec frequenter curiā exeunt, nisi cum tali potestate legationis:[b] aut Cardinalibus inferiores, qui legati constituti dicūtur, quibus ipsorūmet ratione, & meritis id munus concessum est:[c] aut qui hoc legationis officium dignitati suæ annexū habent, vnde & legati nati appellantur, quod vnà cū dignitate (puta Archiepiscopatus) quā habent, id officiū nascatur, & eius spetiei esse dicuntur Archiepiscopus Cantuariensis, Eboracensis, Remensis, Pisanus:[d] omnes tamen hi (cuiuscunque generis sint) ordinariam habent iurisdictionem. & Legati Cardinales ferè proconsulibus comparari possunt:

a extrauag. i. de cō su. in commu.

b c. decreto. c. si quis Episcopus. ii. q. vi. ænei. Falco. de refer. ii. part. v. prælu.

c Spec. ti tu. de legat. ver. superest. nu. 3.

d Gig. tracta. de Pensio q. vi. columm. iiii. in fin.

ſunt: & qui Cardinalibus ſunt inferiores cæteris præſidibus, quibus certæ ſunt decretæ prouintiæ regendæ. quare nec cum Pontificis Romani vita: a quo Legati ſint, eorum Iuriſdictio expirabit.[e] Horum autem officium eſt, cauſas audire eorum, qui in prouintiis ſuis ad ſe accedunt, & de quærelis ad ſe delatis cognoſcere.[f] Item Concilium prouintiæ vocare,[g] Beneficia autem vacantia iure Legationis conferre Legato Cardinali tantum poteſtas permiſſa eſt: aliis autem legatis non niſi nominatim eis concedatur.[h] Sed ſi beneficium in alicuius patronatu ſit, qui clericus non ſit, tunc neque Legatus a latere illud conferre poteſt, quamuis tunc poſsit cum ſub patronatu clerici eſt ratione Eccleſiæ quam ipſe habet.[i]

Poſſunt etiam Legati cuiuſcunque generis ſint facere ſtatuta in prouincia ſibi commiſſa, poſt depoſitum quoq; officium vim nihilominus habitura.[k]

Et nemo dubitat poſſe etiam eos delegare: quorum tamen delegatorum iuriſdictio, vna cum Legati officio, niſi citatione premiſſa perpetuata ſit, extinguetur.[l] Indubitati quoque iuris eſt, poſſe Legatum a latere ſuæ prouintiæ beneficia ſuæ collationi reſeruare. Quæ tamen reſeruationes ſuæ Legationis authoritate factæ, poſt Legationis officium obitum, nullius erunt momenti, & proceſſus ſuper eis agitati nihil virium tūc habebunt: cuiuſmodi ſunt (exempli gratia) decreta ſuper hiſce reſeruationibus interpoſita, nec non denuntiationes, & inhibitiones per eum, vel per executores ab eo datos factæ dummodo ab ipſorum beneficiorum collationē nondum ventum ſit. Et hæ quidem reſeruationes ſtrictè procedunt: quare nec in eadem Eccleſia, nec eadem vnius iuriſdictione duas eodem tempore reſeruationes Legatus vel habere vel facere poteſt.[m]

Item poteſt Legatus Cardinalis quoſcunque etiam propter manuum in clericos iniectionem ex communi-

e c. ii. in vi.

f c. i. vbi Imol. col. i. in fi.

g Ab. c. qđ ad translationem. nume. 7.

h c. i in vi. vbi gl fi.

i c. dilectus filius. vbi. Ab. & glo.

k c. fi. ubi Ab. i. no.

l d. c. fi. ubi gl. & Ab.

m c. præſenti. in vi. ubi gl.

communicatos absoluere tam in prouintia ei decreta, quàm extra, tam subditos, quàm extraneos, & aliunde profectos, dum ipse legatus extra vrbem Romanam agit. Nec minus hoc ei licebit, quamuis iniuria grauis fuisset, vt crebris interpretum sententiis est receptũ. Quæ potestas non ita laxata est aliis Legatis, qui ex Pontificis latere non sunt profecti. nam illi quidem, quibus non dignitatis, quam habent, connexitate, sed sua ipsorum contemplatione Legatis esse datum est, prouintiæ suæ homines sibi subditos dum in ea morantur, absoluendi ius habent, & si crimen alibi contraxissent. Sed & non subditos, si in sua prouintia excommunicationis in pœnam inciderint, non minus absoluent: eos vero, qui neque in sua prouincia deliquerunt, nec in ea morantur, nec aliqua ratione sibi subiecti sunt, dubium non est, quin absoluere non possint. Quin etiam neque proprios subditos absoluunt, dum extrà prouintiam agunt, vt Gulielmus Durandus, Iohannes Andreę, & Panormit. Abbas aduersus Vincentium tradiderunt. quod procedit & (vt idem Panormitanus cum aliis censuit) si iudicis illius in cuius Diœcesi morantur excommunicati, consensus accessisset. Legati verò, qui legationis officium dignitati suæ, Archiepiscopatus forte, annexum habent, ideoq; legati nati appellantur, nullo casu huiusmodi excommunicationes expiandi authoritatẽ habent, quamuis sibi suppositi essent, iurisdictionisq; suæ oras incolerent, ibique delictum excommunicatione dignum patrassent. nam, cum horum legatio perpetua sit, sicut & dignitas, cui inhæret, si eis excommunicatos huiusmodi absoluendi ius esset, leue esset medius fidius priuilegium clericis eorum locorum à iure communi concessum, quando tam prompta & facilis esset perpetuo delinquentis indulgentia dempto ei Romani itineris labore. [n]

[n] Habens supradicta omnia, ex c. excommunicatis. cum doc. Ab.

Illud tamen certum est, legatum, qui plurium locorum

corum iurisdictionem habet posse in omnibus locis officium suum exercere, & loci vnius negotia moram alibi trahentem explicare.[o]

Legati Cardinales illis quoq; ius dicere possunt, qui ordinariorum iurisdictioni propriis priuilegiis subtracti sunt, quos exemptos vocant.[p] Et cum legati Cardinales in sibi decreta prouincia existunt, minoris legati officium ibi interea cessat, quamuis dignitati cohæreat.[q] Qui verò legatum quemuis apostolicum exequi munus suum prohibuerit, eousq; excommunicationi illigatus manebit, donec integre satisfecerit.[r]

Sed neq; causæ alii a summo Pont. delegatæ specialiter legatus se ingerere potest, nisi vt sentẽtiam iuste latã confirmet, & executioni demandet:[s] neque ex generali legatione quamuis a latere summi Pontificis sit, Episcopos tranferre, vel ecclesiam cathedralem alteri item Cathedrali subiicere, nec duos Episcopatus vnire, aut vnum in duos partiri potest:[t] nec Cathedrales, vel regulares, aut alias collegiatas ecclesias, aut vllas cathedralium ecclesiarum dignitates, quæ primæ post Episcopatum in ipsis ecclesiis sint, & ex electione conferri soleant, vel conferre, vel reseruare potest.[v] Nec potest legatus alicui, vel generaliter, vel nominatim concedere, vt posit beneficia intrà suam legationem sita in suis manibus canonice resignata, cui voluerit, conferre.[u] Nec valet collatio beneficii per eum facta illi, qui aliud beneficium habebat, de quo nullam mentionem fecit:[x] quod in quibuslibet aliis habentibus conferendi potestatem contra est.[y]

Cum verò legatus causæ susceptam examinationem ad sedem apostolicam detuleri, amplius de eadem examinationem sumere prohibetur.[z]

o c. nouit ille.
p c. i. de verbo. sig. in vi. Abb. c. quod ad translationem. nume. 10.
q c. volentes. vbi Ab.
r c. i §. fi. xciiii. dist.
s c. ii.
t c. nisi specialis. cum sequen.
v c. deliberatione. in prin. in vi.
u d. c. deliberatione. in fin.
x cap. fin. in vi.
y cle. si. de offic. ordin.
z c. licet stranen.

De

De officio iudicis delegati. Tit. XIIII.

SOLENT nonnunquam summi Pontifices, eorumue delegati, aut alii ordinarii etiam summo Pontifice inferiores, cum causas ad se spectantes, vel delatas ipsi vel cognoscere, vel dirimere nolunt, aut non possunt, alteri vices suas mandare, qui ad iudicium vocet, causam cognoscat, decidat, exequatur, aut vnum, vel plura ex his faciat.

Non omnibus tamen facta huiusmodi mandata valebunt. nam præterquam quod peritum eum esse oportet, cui delegatur, ætatisq; legitimæ, id est maiorem viginti annis, cui non à Principe facta sit delegatio: * exigitur præterea, vt aliqua in dignitate sit vel personatu, aut saltem alicuius ecclesiæ cathedralis canonicus is, qui a summo Pontifice, vel eius legatis delegatur. ** Principalis etiam officialis Episcopi, & religiosus conuentualem obtinens prioratum, quamuis ad eum prioratum non consueuerit per electionem assumi, a sede apostolica, vel eius legato delegari possunt. officialis autem foraneus, aut religiosus monasterii sui Prior Claustralis delegari non poossunt.[a]

Episcopus autem, etiam simplici clerico delegare potest.[b] Et delegatio facta dignitati etiam ad successorem eius, cui primum facta fuerit, transit.[c]

Sciendum est, quod quamuis actor iudicem habere recusans in rei cōuenti ciuitate, vel diœcesi, possit in alia ciuitate, vel diœcesi iudicem impetrare, vbi actor & reus diuersarum prouintiarum sunt, nō tamen vltra vnius diei iter eum trahere extra ipsius diœcesim debet:[d] quamuis olim vsq; ad duorum dierum iter trahere eum posset.[e]

Non tantum vnus ad eandem causam dari iudex potest,

* c. cum uigesimum, de offi. delega.
** c. statutū. in pri. versi. sancimus. de rescri. in vi.
a cle. ii. de rescrip.
b glo. d. c. statutū. uer. sedis apostolicæ.
c c. quoniam. de offic. deleg.
d c statutum. §. cum autem. de rescript. in vi.
e c. nō nulli. in prin. de rescrip.

potest, sed & plures. at in pluribus iudicibus dandis duæ formæ diuersæ in vsu esse solent: nanque ita quandoque dantur, vt (gratia exempli) si tribus causa committatur, si omnes interesse nequiuerint, duo nihilominus procedant: quod cum fit, necesse est omnes simul procedere, si nullum subsit impedimentum, quo aliqui eorum auocetur. sed si vnus vel aliqui eorum sint impediti, vel nolint interesse, oportet in primis horum impedimentum aliis, qui expliciti sunt, notum esse, vel de eorum voluntate constare, vt illi procedere possint, neq; enim valerent acta per eos hoc non obseruato.[f] Pontificis autem rescriptum cum casum duntaxat exprimens, quo non possit delegatus interesse: ad eum quoque casum extenditur, quo non facultas, sed voluntas se immiscendi delegato abesset,[g] & non solum de impotentia facti, sed etiam iuris intelligitur: vt si aliquem illorum seruum, vel infamem aut alio legitimo impedimento detentum esse constiterit.[h] Alia est forma breuior, quæ & frequentior in vsu est, cum scilicet plures ita delegantur, vt omnes, aut duo vel vnus procedat, hic enim omittitur illa condicio, *SI VNVS NON POSSIT* &c. sed facultas simpliciter cõceditur cuiuis & delegatis procedendi, quorum si quis alios præuenerit incipiens de negotio cognoscere, aliis dempta erit potestas interea de eodem se impediendi, nisi is, qui preuenit, aliqua iusta causa postmodum impeditus fuerit causam finire, vel nisi dolose procedere detrectaret, his enim casibus aliis fieret locus.[i] sed si is, qui alios præuenerit, Iurisdictionem suam ita stabilierit, ut delegantis morte expirare non possit, puta, quia partes iam ad iudicium vocasset, hoc aliis quoque collegis vtile erit. nam & si hunc mori contingat, poterunt nihilominus alii etiam mandatore mortuo hoc muneris suscipere, quasi à collega sibi traditum & perpetuatum, quamuis ipsi, dum mandator in humanis esset, nihil

f c. prudẽtiam, in pri.

g d. c. prudentiam. §. adiicimus.

h c. sciscitatus. de rescri.

i c. cũ plures. in vi.

nihil omnino in hoc iudicio egissent.[k] *k c. cum plures in vi.*

Si verò delegatio facta sit pluribus simpliciter, neutra ex relatis modò clausulis inserta. Vnusque delegatorum sententiam ferat, nullius momēti erit ab eo prolata sententia.[l] Quod non minus locū habebit, & si delegatorū vnus ab humanis rebus sublatus esset. uno enim mortuo omnium officium extinguitur, nisi aliud mandati forma contineat.[m] *l c. causam matrimonii.* *m c. uno delegatorū.*

Delegatus Iudex hoc diligenter obseruare debet, ne fines mandati egrediatur.[n] Sin nulla mandatoris forma alia appareat, formam iuris seruabit.[o] *n c. venerabi. c. si. extra. eo. c. cū dilecta. de rescrip.*

Si delegatus à Summo Pontifice in aliū hoc onus transferre uelit, isque munere iniuncto fungi detrectet, potetit eum ad suscipiendum compellere, nisi ipse malitiose exonerare se studeat.[p] Verùm in eo compellendo gradus, & dignitatis rationem habebit: alio enim modo aget cum viro sublimi in loco posito, quàm cum cæteris, qui & si dignitatem habeant, non tamen magnopere alios excellunt: Nam exempli gratia, si Episcopo delegare quis velit, nō debebit eum confestim his modis cogere, qui bus alium inferiorem posset, sed modestia cum eo vtetur supremi ordinis rationem habens: quare illi primo Ecclesiæ ingressum interdicet, vel sacerdotalis officii executionem; post etiam ab officio suspendet; & demum si pertinaci animo perseuerarit, excommunicationem quoq; irrogabit. quod si iam ab initio ad modum contumacem se ostenderit, iam tum licebit contra eum ecclesiastica censura vti.[q] *o c. ex parte tua.* *p c. pastoralis in pri.* *q c. ii. in vi. & d. c. pastoralis, in fi. prin. et c. sane quia.*

Hinc apparet, quāta sit iudicis delegati potestas, in causa ei mandata per Summum Pontificem; cum etiam illis imperandi ius habeat, qui extra causam ipso essent superiores. quare & Episcopos, aliosque sibi minime subiectos, quorum causa sibi mandata sit, poterit vel interdicti, vel suspensionis aliaue censura compellere.[r] Eiusque potest etiam contra extraneos officium eius impedire *r d. c. sane quia.*

enitentes

enitentes exerceri:[f] quod & ipsius delegato permissum est.[t] Hinc consequens est, vt possit delegatus (vbi nulla a iure pœna statuta est) arbitrio suo pro delicti, & causæ qualitate pœnam statuere in eos, qui in causis delegatis iudicio suo parere contempserint.[u]

Potest delegatus mandatum suum, quo totam causam alii delegauerat, arbitrio suo reuocare, dum res adhuc integra sit, id est, si ille iurisdictione vsus hactenus non sit.[x] Sed & si hunc subdelegatum mori contingat, causa ad subdelegantem reuertetur.[y]

Si delegatus (quoties cum abesse contigerit) alicui vices suas commiserit, poterit subdelegatus eo rebus humanis exempto (cum & tunc censeatur abesse) commissum sibi negotium liberè diffinire, modò illo viuente iurisdictione vti ceperit: quod non minus licebit, si vices sub ea forma commiserit, donec duxerit reuocandas.[z] Et delegatorum a summo Pontifice potestas in sententiæ executione vsq; ad annum vigebit.[aa]

Possunt etiam, si eis videatur, id onus sententiæ executioni mittendæ in ordinarium transferre.[bb]

Cum verò iudicis delegati sententia executionem fuerit sortita, eius finietur iurisdictio[cc]

Sed & aliis modis iurisdictio delegata finitur, veluti, si lapsa sit dies, ad quam causa ex mandati forma terminari debuerat, nisi a partibus prorogata sit.[dd] aliis quoque modis finitur, qui ex voluminibus Decretalium Epistolarum peti possunt. Hoc neminem præterire volumus, nemini facilè fidem esse adhibendam, & si asserat se delegatum esse, nisi hoc ipse probet, quapropter si quis tanquam a sede Apostolica delegatus mihi iniungat, vt palam fieri curem, aliquem esse excommunicatum, potero ego hoc mandatum effugere, nisi ille de mandato Apostolico fidem faciat.[ee]

f c.i.
t c. ex literis.
u c. de causis. in fi.
x c. quamuis. in vi.
y d. c. quāuis.
z c. si delegatus. in vi.
aa c. quęrenti.
bb c. pastoralis. §. quia uero sæpe.
cc c. in literis.
dd c. de causis. in prin.
ee c. cum in iure peritus.

De Officio Conseruatorum. Titu. XV.

IVXTA Delegatorum tractatum, non erit ab re etiam de conseruatoribus aliqua dicere, quibus a Summo Pontifice mãdatur, vt aliquos a manifestis iniuriis defendãt. Et hi quidem ad ea, quæ iudicii indaginẽ desiderãt, suã ptãtem nõ extẽdũt.[a]

Conseruator vero dari non potest, nisi qui dignitatem, aut personatum habeat in ecclesia Cathedrali, vel collegiata: puta, Episcopus, Abbas, Archipresbyter, & similes, sed nec defuerunt, qui etiam officialem Episcopi principalem posse conseruatorem fieri crediderint, quamuis declarationem summi Põtificis (vt res certior fiat) exoptarent.[b] Nec sufficit Ecclesię cathedralis quem simplicem canonicũ esse, vt conseruator fieri possit, quamuis Ecclesiæ cathedralis canonicus ad causas delegari possit. Nec potest quis conseruator sui cõseruatoris fieri, vel eius cuius ipse iurisdictioni ordinariæ subditus est, nisi fortè Regis, aut Reginæ, & si mandatum ad causas, (de quo titulo præcedenti tractauimus) etiam subdito eius, de cuius causa agitur, fieri possit.

Nec permittitur cõseruatori extra ciuitatẽ, aut diœcesim, in qua fuerit deputatus, contra aliquẽ procedere; aut aliquem extra locum itinere vnius diei remotiorẽ protrahere: quod tamen delegato partiũ consensum habẽti non denegetur. Prohibetur etiã cõseruator alii vices suas cõmittere, (exceptis citationibus, & sniarũ denuntiationibus) nisi hoc ei specialiter sit cõcessum: quo tñ casu nec alibi hoc poterit facere, q̃ in ciuitatibus suæ diœcesis, in qbus hoc conseruatoris fungatur officio, nec nisi psonis, quas supra conseruatoris munere fungi posse diximus.

Verum si conseruatores aliis q̃ manifestis iniuriis se immiscere nõ dubitarint, & ad ea, quæ iudicii indaginem

a cap. i. de offic. delegat. in vi.

b glo. cle. ii. ver. delegatus. de rescrip. vbi doct.

daginem requirunt, manum extendere, eo ipso per annum ab officio sunt suspensi: pars vero, quæ hoc fieri procurauerit, sententiam excommunicationis incurrit; à qua absolui non potest, nisi ei, quem sic fatigauit indebite, prius de expensis integrè satisfecerit, officium autem quoruncunque conseruatorũ ipso iure quo ad nõ cœpta negotia per obitum concedentis expirat.[c]

c habētur hæc omnia ex c.i.& c. fin. de offic. deleg in vi.

De Officio Archidiaconi. Tit. XVI.

ARchidiaconus à iure vicarius Episcopi est constitutus, clericique vniuersi curam habet, tã in vrbe quàm in parrochiis; præest Archipresbitero, Primicerio, Custodi, Sacristæ; imperat Subdiaconis, & leuitis; Parrochiarum sollicitudo, & ordinatio ad ipsum pertinet; iurgia singulorum cognoscit; omniumq; Primus, & eximius est post Episcopum, & Episcopi oculus appellatur, quod vice Episcopi omnia per Diœcesim scrutãs, corrigat, quæ correctione egere noscuntur, nisi negotia valde ardua sint, quæ maiorem authoritatem desiderent; satagitque de cõuersatione, & existimatione clericorum certior fieri, instaurandis Ecclesiis præest. Tertio quoque anno vniuersam Parrochiam, id est, Diœcesim absente Episcopo collustrat, ea corrigẽs, quibus correctione sit opus,[a] parrochiam verò propriam singulis annis visitat,[b] Examinatio clericorum, qui sunt ad sacros ordines promouendi, eius officii est; & examinatio eorum, qui sunt Ecclesiis præficiendi, quos etiam ipse coram Episcopo sistere debet.[c]

a c.i.eod. titu.
b c. mandamus.
c c.ad hęc.

Ipsius item hæ sunt partes, euangelium in missę sacrificio pronuntiare, aliive ex Diaconis pronuntiandum iniungere, & cum Episcopus missam est solennem celebraturus, ipse leuitas de eorum officio instruit,

instruit,& iubet vestes sacras inducere, & omne denique officium ecclesiasticum ipse disponit, Lectiones aut responsoria in matrice Ecclesia præscribit, vel audit, ita, vt nemo Euangelium, sacramùe Epistolam,aut responsoria, aut aliam quamlibet lectionem in ecclesia Legere, aut canere potest, nisi prius ab Archidiacono exauditus. Acoluthis quoque ipse officia diuidit, præcipiendo quis eorum candelabra,quis thuribulum gestare,& quod quisque minorum in Ecclesia munus obire debeat. [d] Idem vasa vsibus Ecclesiæ dicata custodit, [e] Pecuniam Ecclesiæ a piis hominibus Eleemosinæ causa datam accipit, & Episcopo reddit, Diaconorum delicta Episcopo aperit. Sacerdoti ieiuniorum & solennitatum dies ipse notos facit. Archidiacono vero absente hęc omnia munera proximus illi Diaconus subit, [f] Prælatos idem Archidiaconus in sede locat,[g] nam misśio in possessionem corporalē beneficiorum,& dignitatum eius officii est. [h]

Non tamen,aut animarum curam citra Episcopi mandatum committere potest, [i] aut in aliquos sententiam promulgare: [k] aut aliquem extero Episcopo ordinibus suscipiendis commendare: [l] aut in monasteriis iurisdictionem habere, nisi consuetudine p̄scripserit.[m] Et hūc Diaconū esse oportet.[n]

d c.ii.
e c.iii.
f c.perlectis.§.his ūt ordines.25. distin.
g c vt nostrum.
h c.ad hæc
i c.cū satis
k c. Archidiaconis.ubi gl.& doct.
l c.significasti.
m c.fin.
n c. i. de æta.& qualita.

De officio Archipræsbiteri. *Tit.* XVII.

ARchipresbiter cæteris Præsbiteris eminet, ac præest; collectam indicit, vel is, cui ipse iniunxerit; horisque suis in Ecclesia residere tenetur: Episcopo absente vice eius officiū inchoat. Ipso verò Episcopo solennē missam celebrante sacerdotes monet,vt vestes sacras induant idem Ecclesiæ Custodem monet,vt det operam,ne in Sacra-

rio ſancta Euchariſtia vnq̃ deſit, quæ ægris propinari valeat. Aegrotantium quoq;, & eorum ex diœceſi, qui ad ciuitatem veniunt, hanc curam gerit, vt præſtò ſint eis petētibus ſacerdotes, quibus poſsint crimina fateri, ne ſine ſacramentis Pęnitentiæ, & Euchariſtiæ animam exhalent. omnia deniq; eius officii prouiſionem expectant, quę ſacerdotum miniſterio perficiuntur, his tamen exceptis, quæ prohibita nominatim ſunt: quare ad eum ſpectabit fontiū benedictio, infirmorum ſacro oleo perunctio, Pęnitentis ægri conſulto prius Epiſcopo reconciliatio. idē cæteris ſacerdotibus pœnitentiam iniūget, horas dicēdis officiis partietur, ſacriſq; diebus, & pręſertim Deo dicatis, aut ipſe miſſam ſolennem dicet, aut alii hoc munus delegabit. item Chriſtianis efficiēdis, infantibus baptizandis, & ad ſuccurrendum nihil a ſacerdotibus ſine Archipresbyteri fiet præcepto.

Archipresbyteri vero officium illius, qui municipia aut rura colat, & regat (q & Decanus dicitur) eſt curam habere laicorum, & presbyterorum, qui eccleſias minores Archipresbyteratui ſubiectas, adminiſtrant: grauiaq; delicta, ſi q̃ inciderint, Epiſcopo ſignificare, nihil tñ audeat ſibi arrogare cōtra ea, quæ ab Epiſcopo fuerint decreta. Eſt tamen ſciendum ꝙ tam is Archipresbyter, q̃ vrbanus parent Archidiacono.[a] Et vtrunque Presbyterum eſſe oportet.[b]

a c. i. & toto titulo.
b. c. i. de æta. & qualita.

De officio primicerij, ſeu cantoris. Tit. XVIII.

PRIMICERIVS, qui & alio vocabulo a quibuſdam appellatur, Cantor ſeu Præcentor, Archidiacono ſubeſt, quemadmodū etiam Archipresbyter: curamq; hāc præcipuam gerit, vt Diaconis docendis, reliquiſq; gradibus, & ordinibus ec-

cleſiaſticis

clesiasticis incumbat: & iuxta consuetudinem Diaconis præscribat lectiones, quæ ad nocturna officia clericorum pertinent.[a] Eiusdem est prefigere, qua hora signum campanæ peluis tinnitu officiis celebrandis dari debeat, & in eis per clericos munia diuidere. Item ordinem & modū canendi in choro prefigere, pro solennitate, & tempore. &, si qua re basilicis sarciendis opus esse viderit, sacerdotem monere. Ipse Epistolas Episcopi pro diebus ieiuniorum sacerdotibus parochis per ostiarios reddi curabit: clericos, quorum errores cognouerit, idem coercebit. quos verò ipse coercere non valebit, eorum cōmissa Episcopo reteget. Basilicarum ipse ponet custodes, & tabulam (quam matriculam vocant) ipse disponet. eo autem absente hæc curabit, qui illi lege, vel eruditione proximus fuerit.[b]

a c. unico eo. titu.

b c. perlectis. §. ad primiceriū. xxv. dist.

De Officio Sacristæ, & Custodis. Titu. XIX.

SACRISTA, seu (quod idem est) Thesaurarius, sacra vasa, ecclesiasticas vestes, & totum ecclesiasticum thesaurum quæq; ad luminaria, seu cerea, seu oleo madentia, pertinent, custodire tenetur.[a] ipse ostiarium Basilicarum constituit: thus incendendum præparat, curam chrismatis suscipit conficiendi, & baptisterii instruendi, & luminarium in sacrario, & sacrificiis præparandorum.[b] subest autem (vt supra diximus) Archidiacono. Custos verò ecclesiæ is dicitur, cui ea, quæ ecclesiæ competunt, custodienda traduntur. &, cum multa ad eum spectent, quæ ex sacristæ officio iuxta diuersam consuetudinem videntur esse, inferior tamen custos est Sacrista. Et hæc propria ipsius sunt munera, vt horarum canonicarum signa det tintinnabulorum

a d. c. per lectis. §. ad thesaurariū c. i. extra eodem.

b d. c. ad primiceriū.

pulſatione Archidiacono iubente, cui cum ſubſit, in omnibus parere tenetur. Palia, vel lintea altaris, omniaq; Eccleſiæ vtenſilia perpetua cuſtodia ſerua re debet; accēdendis, vel extinguendis lāpadibus vi gilē ſe præbere, ne aut ſuprà modū ardentes nimiū olei abſumant, aut minus illucentes obſcuriorē eccleſiam relinquāt. Diligenter etiam curet, ne thu ris vnquā ſit inopia; atque vt panis & vini ad miſſæ ſacrificium omni tempore copia ſuppetat, omneſque oblationes, & eleemoſinas, ſeu decimas Archidiacono conſentiente (dum Epiſcopus abeſt) fratribus diuidat.

At ſi his exequendis cuſtos minus vigilem ſe pręſtiterit, erit ab Archidiacono obiurgandus, vt ſe vltrò ipſe corrigere velit, ſin nihil Archidiaconi caſtigatio profuerit, Epiſcopus ab Archidiacono monitus, alio in locū eius ſubſtituto eum exturbabit.

Hi ergo tres, de quibus proxime diximus, triumuiri ſunt, quibus tanquam tribus validiſsimis columnis fulcitur eccleſia, ipſiusque nititur ſalus. s. Archidiaconus, Archipræsbiter, & Cuſtos: Quare nemo niſi optimus, idemque vigilantiſsimus ad hęc officia eſt admittendus, ne qua negligentia, aut ſoccordia in Dei Eccleſia notari poſsit.[k]

k Tot. ti. extra. eo.

De officio Vtriuſque Vicarij. *Tit. XX.*

CVM frequenter eueniat Clericos neceſſariis cauſis impeditos non poſſe officiis ſuis, tam in diuinis celebrandis miniſteriis, quàm in iure dicendo ſupereſſe: Id circo permittunt leges, vt, cum id euenit, liceat eis aliorum opera vti, & ſibi legere viros idoneos, quibus tutò poſsint vices ſuas mādare, quos propterea vicarios appellāt. Hi vero (vt diximus) vel ad diuina miniſteria celebranda

celebranda constituuntur, vel ad Iurisdictionē exet tendam.[a] nam & si parocham ecclesiam habentes non per vicarium, sed per seipsos illi deseruire teneantur in ordine, quem ipsius Ecclesię qualitas requirit: tamen quia fieri potest, vt parocha Ecclesia, quam habent, dignitati, vel præbendæ Ecclesiæ maioris sit annexa: id vbi accidit, licebit ei, qui talem habuerit præbendam, vel dignitatem (cum eximiam eam habere debeat, & oporteat in primis maiori Ecclesiæ deseruire) vicarium perpetuum in parrocha Ecclesia substituere, qui ex illius Ecclesiæ reditibus cōgruam portionem hoc nomine percipiet.[b] Siue igitur hac causa, seu alia quis excusetur, quominus teneatur ipse beneficio deseruire, huius officium vicarius supplebit, Episcopi tamen consensus exigitur in hoc vicario constituendo: quo adhibito, neque per ipsum Rectorem dominum, neque per successorem eius poterit amoueri, portioneve sua defraudari, nisi aliqua culpa id meritus fuerit.

Idem pluribus Ecclesiis vicarius perpetuus eodē tempore esse non potest.[c] Et qui dum alicuius esset vicarius perpetuus in diuinis, beneficium curatum postea est adeptus, amplius Vicarius esse nō permittetur.[d] Atque vt Vicarii perpetui in Ecclesiis, quarū Vicarii sunt, resideant, & se in prębiteros (vt eorum cura exigit) faciant promoueri, per subtractionem prouentuum, aut vicariatuum compelluntur.[e]

Sed & Clem. V. constituit, vt in huiusmodi Vicariatibus perpetuis ea obseruentur, quæ de Ecclesiis curam animarum habentibus, agnitione aliarum amittendis, ac de ipsarum Rectoribus pro mouendis ad Sacerdotium, deque eorum ætate a iure statuta esse noscuntur.[f] Clerici in presbiteratu, vel in aliis inferioribus ordinibus constituti, in Vicariatibus Ecclesiarum, quos adepti sunt,

a glos. in Rub. eo. tit.
b c. extirpandæ. §. qui uero. de pb.
c c. ii. extra eo.
d c. pen. extra.
e c. clericos extra eo.
f cle uni. eo tit.

alios ſibi ſubſtituere non poſſunt.[g]

Et hęc de his vicariis qui in diuinis ſubſtituuntur. Pauca etiam dicamus de his qui ſubrogantur in iuriſdictione, qui etiam quandoq; officiales, quandoq; miſsi dominici appellantur.[h] & quorum creditur ordinarium eſſe officium.[i] Vicarius autem Summi Pontificis quem in vrbe relinquit, ſciat iuriſdictionem ſuam extra vrbem non protendi.[k] Quamuis in officialem Epiſcopi per officiũ generaliter ipſi traditum cauſarum cognitio transferatur, poteſtatem tamen inquirendi, corrigendi, aut delicta vlciſcendi, ſeu aliquos a ſuis beneficiis, vel adminiſtrationibus amouendi, transferri nemo dixerit, niſi nominatim hæc quoq; tradita ſint,[l] neque beneficia conferendi,[m] nec literas commendatitias ad ordines ſuſcipiendos concedendi.[n] Et poſtremo ſciendum huiuſmodi Vicariam curam laico credi non poſſe.[o]

g c. clericos. extra.
h glo. cle. ii. ver. officiales. de reſcrip.
i glo. c. ii. eo. hoc titu. in vi.
k c. pen. extra eo.
l c. ii. in vi.
m c. fin. in vi.
n c. cum nullus. §. i. de temp. ordin.
o c. in noua. xvi. quæſtio. vii.

De Viſitatione per Prælatos facienda. Titu. XXI.

QVI ad Præfecturas, & populorum, vel eccleſiarum regimina vocati ſunt, excubare oportet, aſsiduèq; explorare, quænam vitia animarum ſibi creditarum ſaluti officere videantur, quæue res profuturæ ſint, & illa pro viribus euellere conari, hæc impigrè præſtare, & ſollicitè miniſtrare: Atque vt morbi confeſtim habita notitia promptius, & tutius ei manus medica adhiberi poſsit, propterea debent Epiſcopi quolibet anno ſemel diœceſes ſua inuiſere; ſin valetudine impediantur, quominus ipſi hoc officium exequi poſsint, poterunt illud alii demandare.[a] Hæ vero erunt prælati partes, cum eccleſias ſuas inuiſit, nempe, vt propoſito verbo Dei quærat

a c. decreuimus. c. epiſcopum. x. q. i.

quærat de vita, & conuersatione ministrantium in ecclesiis,& aliis locis diuino cultui addictis:& cum de aliquibus lœuam famam esse ortam viderit,ipsorum ordinariis id notum faciet,si iudicarit expedire, vt super his solenniter inquirant: notoria verò crimina,quę examinatione non egent,vlcisci poterunt,[b] Prouidebitque,vt,si qua fortè basilica destituta fuerit,restituatur.[c]

Visitandi autem potestatem habent Cardinales, legati,vel nuntii Apostolici,[d] Patriarchæ,Archiepiscopi,Episcopi,Archidiaconi, Decani. hi tamen duo postremi non suo,sed Episcopi nomine visitãt, nisi forte lunga consuetudine præscripserint ius suam parochiam visitandi,& deniq; vnusquisq; prælatus iurisdictionem habens,& visitandi ius habet,[e] quod nulla præscriptione amittet.[f]

Archiepiscopus vniuersam suam prouinciam arbitratu suo visitare potest,quamuis nõ sint eius suffraganei negligentes, nec non visitationem iterare adhibito suffraganeorum consensu, & forma quadã seruata,& procurationes,id est expensas a locis excussis accipere potest,dumq; ita visitat, potest crimina ab his audire, qui suffraganeis suis subditi sunt,eosq; soluere.[g] Visitabit tamen in primis ecclesiæ suæ capitulum,mox totam ciuitatem cũ diœcesi,maiores ecclesias,& minores pariter excutiendo, item clericos & populum: sin commodus ei ad singulas ecclesias,tutusq; accessus non fuerit, ad aliquẽ locum cõmodum omnes clericos, & laicos euocabit.post omnes prouinciæ suæ partes peragrabit suffraganeos suos,eorumq; subditos,ecclesiarũ capitula,ecclesiasq; omnes,monasteria,aliaq; religiosa & pia loca,cleros, & populos pariter lustrando, & examinando:quod Inno.iii.quemadmodũ,& multa alia in hoc propositum summa ratione constituit.[h]

Sunt tamen& quidam visitatores generales quos generale capitulum cõstituit, qui superiorẽ visita-

b c.i.§.sane.de censi. in vi.
c d.c. decreuimus
d c.procurationes. de censi.c. mandamus, ubi Ab. de offi. ordi.
e Abb c. cum apostolus. iii. not. de censib.
f c. cum ex officii. de præscrip.
g c. fi. & c.i.§.exquo & §.seq.de censi. in vi.
h c. i. de censi. in vi.

torum vestigia diligenter inquirere tenentur, eorumque crimina, & culpas futuro generali Concilio referre.[i]

Laicis vero magistratibus, & si prouincias peragrare congruat, id tamen in vsu non est.[k]

i fi. de statu mona.
k l. congruit. ff. de offic. præsi. Crau. cons. ccxxxviii. col. viii. in fin.

De Procurationibus. Titu. XXII.

SED ne Prælatis hoc visitationis officium dispendio sit, si suis sumptibus peregrinentur, congruæ expensæ eis subministrandæ sunt ab ecclesiis, ad quas visendas accesserint, quas expensas procurationes appellant: à quarum solutione nulla præscriptio excusat, & si ab illis excusare possit, quæ vel institutionis, vel consuetudinis iure penduntur.[a] Procurationes autem prædictas nemo ante perfectam visitationem impune percipiet.[b]

Et cum Inno. iiii. prohibuisset in pecunia numerata procurationes solui, Bonifacius tamen viii. moderatus est, vt ab inuitis quidem, (quod & ab Inno. statutum fuerat) pecunia pro his alimentis exigi nō possit, a volentibus autem, & vltro offerentibus pecuniæ loco alimentorum accipiendi potestatem facit: adiiciens ne vna & eadem die præter vnam procurationem accipere quis possit, tametsi ea die plura loca inuisisset, quæ singula integris procurationibus dandi soluendo essent.[c]

Sed & ne procurationes hæ immoderatę darentur, plura emanarunt Pontificum Decreta statuentia, quid vnusquisque Prælatus habita personæ & dignitatis omniumque cautionum ratione accipere possit.[d]

a c. accedentes, ubi glo. fi. & c. cum ex officii. de præscrip.
b c. ii. de censi. in 6.
c c. fælicis de censib. in vi.
d c. cum Apostolus. i prin. de censi. c. i. §. procurationes. eo. tit. in vi. c. vnico. in extrauag.

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI

LIBER SECVNDVS.

De Clericis Regularibus, & eorum ſtatu. Titu. I.

NVNC videndum de clericis regularibus, ſeu religioſis, quod idem eſt, nam & ſi multa ex his, quę ſupra tradidimus etiam his conueniant, tñ quia & quædam iura precipua habent, ea quoque tradẽda ſunt, Regulares autem dicuntur clerici, a regula ſpeciali in quam iurarunt: & ſunt illi, qui per emiſsionem profeſsionis, vel paternam deuotionem ſequenti ratihibitione Prælati imperio ſub aliqua ſpeciali & probata regula ſubiiciuntur.[a] ſi tria ſubſtantialia profeſsi fuerint, Paupertatem obedientiam, & continentiam. neque enim ſatis eſt vnum vel alterum ex tribus iuraſſe ſupradictis vel vouiſſe, vt regulari dici poſsit, quamuis religio illa a ſede Apoſtolica recepta eſſet.[b]

Fit autem duobus modis profeſsio, expreſſe, & tacite expreſſa eſt profeſsio, quæ & ſolennis merito appellari poteſt, cum nouus monachus profeſſurus coram Abbate, vel Priore, alteriusve nominis Prælato eius religionis, quam ſibi ipſe delegit, promiſſionem accipiente vel coram ſimplici etiam monacho a Prælato mandatum habente, conuentu præ-ſente

a Hoſtię. *in ſumma.*

b Abb. *in* R*ub. eo. tit. gl cle. i. uer. obedientiã. de religi. domi. glo. cle. cum ex eo. ver. tertio, de ſenten. ex commu.*

ſente vniuerſo huius ſentētię promiſsionē emittit, ſe ſe Deo ac ſanctis eius, & Prælato promittere; quantùm ſibi opis Deus dederit, adhibiturum, vt continentiam, quam pro humana imbecillitate poterit, ſeruet incorruptam; utque Præleto obedientiam & obſeruantiam ex regulæ præceptis debitam præſtet; malamque uitæ conſuetudinem, & mores (ſi quos hactenus corruptos habuit) in melius deinceps mutet. teſtari ēt ſimul dēt, ſe ſe bona ſua repudiare.

Qua promiſsione exhibita profeſsionis habitum ſuſcipiet.[c] ſolent enim huiuſmodi generis clerici plerunq; nondum iuratos, nec religioni addictos homines, qui nouitii vocātur, à veteranis, quos profeſſos uocant, ueſtium diſcrimine ſegregare: ſiue id diſcrimen coloribus veſtium diuerſis, ſeu veſtium modo, & forma interſe differenti notetur.[d] Quæ diuerſitates oculis patentes ſunt. Sed & aliis quoque modis, non tamen ita manifeſtis, hæc duo veſtium genera ſecernuntur. nam vel diuerſis locis ſuſcipiuntur, puta tyrones, id eſt, nouitii ſuas veſtes in monaſterio ſumunt, initiati quos profeſſos vocant in eccleſia ante ſupremum altare; vel huic duntaxat profeſſorum veſti benedicitur non illi nouitiorum, vel hæc ab vna certa perſona, puta Abbate vel Priore tantum conferri poteſt illa nouitiorum etiam ab aliis Abbate inferioribus, uel aliis demum diebus ſolent profeſsi indui, aliis nouitii.[e]

Sed ne quiuis temere & inconſulte, & repentino quodam animi impetu quaſi uento incitatus, (quod non rarò accidit) potius quam certo animi iudicio religioni quandoq; ſe deuoueat, quam deinde pœniteat eſſe profeſſum, dum eius aſperitatem ferre non pōt, conſtitutum anni integri eſt tempus, quo in monaſterio, profeſſorum regulis ſolutus, moretur experturus, an ea ſibi uita placeat, & tolerare eam poſsit; & quo tempore uiciſsim eius uita & mores à Prælato ſpectari, & cognoſci poſsint. ante quod, liberum

c Spec. in tit. de regular.

d cle. eos q. de regular.

e c. i. in fi. de reg. ī vi. d cle. eos. in fi. c. ſtatuimus in fi. eo. titu.

berum est nouitio ad seculũ arbitratu suo reuerti.[f]
Et abbates, qui cuiusuis generis homines quoslibet ante supradictum tempus ad professionẽ admiserint, canonicas pœnas non euadent[g]. Tametsi ẽt interdum ante anni lapsum possint professionem admittere, quæ ualitura etiam sit, ut cum nouitius eo tempore satis se periculum sui fecisse ipsius asserit, seq; ad omnia regulæ onera constanter ferenda affirmat.[h] Sed & anni tempus quandoque Prælati arbitrio, uel ad biennium, uel ad triennium produci potest, & ante id professionem admittere detrectare potest. quid enim si nouitii conditio, & uita Prælato omnino ignota sit? & de eius moribus nullã antea notitiam habuerit?[i]

In mendicantibus autem monachis, propria quędam iura seruantur. nam si quis eorum regulam etiã expresse ante probationis tempus supradictum, quã uis prælato accipiente, fuerit professus, ei tamen regulæ nõ erit præcise obligatus: sed modò alii cuiuis regulæ se addicat, eamque obseruet, nihil ei poterit crimini adscribi, quod hanc deseruerit. quod cum in prædicatoribus solùm, & minoribus religiosis ab Alex. iiii. statutum esset, ad omnes deinde cuiusuis generis monachos, mendicãtes, scilicet, heremitas, & Carmelitas à Bonifacio viii. extensum est.[k]

Tacite autem fit professio, ueluti si quis ultra probationis tempus in monasterio permãserit indiscretum habitum gerens, & aliis modis,[l] puta si actibus professorum ultrò sciens se ingesserit.[m] In aliis autem religionibus professio expresse uel tacite fieri potest intra annum: sed expresse emissa etiã seculari habitu non mutato illi religioni precise obligat, quam profitens est professus. Tacite uerò facta infra probationis annum per susceptionem habitus, q profitentibus tantùm datur, non illi specialiter, cuius habitus est susceptus, sed generaliter religioni alicui recipientem obligat, si ætatis aptæ sit sciens,

f *c. consulto. & c. pen. eo. titu.*
g *c. ad apostolicam.*
h *d. c. ad apostolicã.*
i *Abb. d. c. ad apostolicam.*
k *c. non solum. c. seq. in vi.*
l *glo. cle. eos. uer. deinceps eod. titu.*
m *Abb. c. uidua. per illum text. extra. eo.*

n c. constitutionem de regul. in vi.

sciens, & voluntarius, & triduo perseueret.[n] At si tacite quidem professio facta sit, sed per gestationem indistincti habitus anno integro factam, non dubium est hac ratione illi ipsi regulæ obligatum esse, cuius habitum induerit, nisi huiusmodi habitus in colore scissura vel forma se distinctum patenter exhibeat ab habitu professorum.[o] Supradicta in illis procedunt, qui iam puberes facti religionem ingressi, sunt. Is vero, qui monasterium ante xiiii. annum, vt monachus efficiatur, ingreditur, nisi eo completo professionem faciat in sequenti, vel habitum religionis suscipiat, qui dari profitentibus consueuit, seu professionem a se prius factam ratam expresse habeat, liberè potest intra ipsum sequentem annum ad seculum remeare, quòd si per totum sequentem annum in monasterio permanserit, vbi professorum, & nouitiorum sunt habitus distincti, professionem per hoc fecisse, vel, si quam prius fecerat, ratam habuisse videtur; nisi tanta indistinctio ibi habitus habeatur, quod & professi & nouitii, ac etiam alii communem vitam cum eis ducentes simili penitus habitu induantur.[p]

o d. cleros.

p c. consti. de regul. in vi.

q gl. d. cleri. eos. uer. ætate.

r i. c. quia in insulis. vbi Ab.

In omnibus autem generaliter, qui aliquam regulam profiteri voluerint, pubertas exigitur. id est, in masculis ætas quatuordecim annorum, in fœminis duodecim.[q] Sed & quandoque plena pubertas requiretur. id est, decem & octo annorum, vt, si congregatio sit difficilis, vel regula valde angusta.[r]

Benefitium autem illius, qui religionem ingreditur, non est intra probationis annum alicui conferendum, nisi vel ipsius accesserit assensus, vel manifestis indiciis colligatur decreuisse eum vitam absolutè mutare, vel professionē expressam ediderit, aut demum professorum habitum sciens receperit: sed interim alius ei beneficio minister dabitur assignata ei congrua de illius prouentibus portione.[s]

s c. benefi. in vi.

Hoc etiam valde prouidendū est, ne cui monacho

de

de monasterio in monasterium temere migrare permittatur, nec peculiare quicquam habere, sed monasterium suum deserens ad illud competenti coerctione redire compellendus est: [t] ad arctiorem tamẽ regulam migratio concedetur, dum venia à Prælato sit petita, quamuis non impetrata. [u] Et religiosis mendicantibus Martinus iiii. interdixit, sub excommunicationis pœna, ne quouis quæsito colore ad aliquam non mendicantium regulam se transferant. [x] & Clem. v. constituit quoslibet mendicantes, qui ad non mendicantium ordines etiam authoritate Apostolica trãsierint, à Prioritatibus, administrationibus, officiis, vicariatibus, & aliis quoquo nomine vocentur, repelli debere. [y] Atque, vt omnibus religiosis paupertatis onus ferendum sit, his tamen magis obseruandum præcipitur, qui fratres minores appellantur Beati Francisci regulæ addicti, ut eiusdem Clementis constitutione continetur. [z] Non omittendum est nemini licere nouam religionem instituere: sed quicunq; ad religionẽ se se conuertere voluerint, vnam ex olim institutis, & ab Ecclesia receptis optent. & consequenter qui voluerint religiosam domum fundare, ex veteribus religionibus accipere debent. [aa] Probatæ autem religiones sunt principaliter, Basilii, Benedicti, Augustini, Francisci. A quibus tanquam fontibus cæteræ omnes manant. [bb] Et hactenus satis de regularibus dictum videtur.

t c. Ioãnes.
u c. licet.
x c. i. extrauag. communi.
y cle. i.
z cle. exiui. de paradiso. de uer. signi.
aa c. fi. extra. de religio. domi.
bb summa Angeli. uerbo. religiosus. col. ii. ubi apost. et Foer. trac. de uita & sta. hære.

De Vita & honestate Clericorum. Titu. II.

CONGRVIT, vt clerici omnes, quẽadmodum in sortem Domini sunt vocati, & à populo officiis & ordinibus diuisi sunt, sic etiam summa ope nitantur, & studeant, uitæ integritate ac sanctitate cæteris se se præstare, ut aliis documẽto sint,

to ſint,& diſciplinæ,& lucernam ſuam ardentem pa lam manibus præferentes olei nunquam copiam nō habeant; ne eorum ſimiles ſint, qui lucernæ, vt ardeat, tantum lichnum emungunt, & manu contrectāt,olei aūt nihil inſtillāt:quapropter certa ſacris canonibus præcepta eorum vitæ inſtituēdæ, & moribus caſtè informandis tradita ſunt. Nā interdū his conſulūt,quid eos maxime deceat, quidve eorū gradu indignū ſit,quid quemque clericū ſequi, aut quid fugere oporteat,interdum ēt ſeuerè imperant & bonę apud homines famę in detrimentū,ſalutisq; æternæ iacturā minantur, & demū, quia præſentia ſæpe magis metui ſolent,quàm futura,& quæ terreſtria bona auferunt,quam quæ cœleſtium futurum diſpendium portendunt,modo officia, modo beneficia, adimunt,ſuſpendunt,interdicunt, & Chriſtianorum conſociatione priuant.

Curare igitur debent hi, vt grauitatem in actibus,ſermonibus, veſtibus, & omnibus moribus, & omni denique vita prę ſe ferant,hinc Inno.iii. ſanxit,ne clerici officia & commercia ſecularia exerceant,pręſertim inhoneſta;mimis,ioculatoribus,& hyſtrionibus operam ne impendant; & vt tabernas fugiant,niſi forte neceſsitate adducti,puta,dū peregre proficiſcuntur; aleis,& taxillis ne ludant,nec ludentibus interſint; coronamque & tonſuram in capite vt ferant; ſeque in officiis eccleſiaſticis tantū, aliiſque honeſtis,& vtilibus ſtudiis exerceāt, quod ſanctius etiā poſtea firmatū eſt. per leonem. x. piæ memor.in Concilio lateranenſi. Veſtibus autem vtantur neq; effuſa prolixitate nimium luxuriantibus,neque anguſta ſupra modum breuitate ſordeſcētibus; omnium denique veſtium, & ornamentorum quæ clericorū vſui ſint,formam quàm exactiſſime Innocen.idem præfiniuit. [a] Clemens etiam V. pœnam ſanxit aduerſus clericos,qui decori ſui metas nō ſeruantes veſtibus nimium mollibus vſi fuerint

a c.clerici hoc tit.

rint,nam beneficia habentibus fructus beneficiorũ semestres adimit:benefitiis aũt carentes clericos,sacris tamen ordinibus inauguratos omnibus excepto præsbiteratu sex item menses ad benefitia Ecclesiastica aspirare vetat,quod ad alios deinde neque beneficia,neque ordines sacros consecutos clericos extẽdit,qui prohibitas vestes, & tonsuram simul gestauerint. At,qui dignitatem habent vel personatum,vel benefitium,cui animarum cura incumbat, si citra iustam causam interdictis vestibus vsi fuerint, anni vnius fructuum iactura suorum beneficiorum damnantur.[b] b cle.si.

Item prohibentur clerici causa lucri negotiari. & monaci suo nomine cõductas possessiones tenere.[c] Itẽ clericis ad sacros ordines promotis tabellionatus officiũ ꝑ beneficiorũ subtractionẽ interdicitur.[d] & generaliter quis officia vel negotia & si alioqui turpitudine vacãtia exercentes, si tamẽ clericis interdicta sint, a pœna immunes nõ abeũt,nã si tertiò moniti à negotiis eiuscemodi secularibus se nõ amouerint,priuilegiis omnibus priuãtur, quę clericorum bonis a iure concessa sunt.[e] Et quandoque etiam seuerius puniuntur, si eorum contumacia,& mores hoc mereri videantur.[f] c c.secundũ.instituta ne cler. vel mona. d c. sicut. e c.fin. f cle.i.

Quinimo & Alex. iii. edixit, vt nulli religioso post votum religionis susceptum & post factã professionem ad Phisicam, vel leges seculares legendas exire liceat, pœna etiam violatoribus addita.[g] g c.nõ magnopere.

Quam Alexandri Constitutionẽ Honorius iii. postea sic declarauit; vt eius transgressor ipso iure ex canone latę sentẽtiæ excõmunicationi cẽseatur obnoxius; eamque extendit,vt Archidiaconos,Decanos,Plebanos.Præpositos. Cantores, & alios clericos personatus habentes, & præsbiteros complectatur.[h] Sed rursus Honorii legem Bonifacius viii. sic interprætatus est, vt eos non includat, qui Ecclesias parrochas obtinent, quamdiu ad ordinẽ h c.fin.

Sacerdotalē non sunt promoti; nisi sub se habeant sacella, in quibus instituántur clerici perpetui nequeūtes ab eis citra causam legitimam remoueri.[i] aliaque in hanc rem vtilissima eadem constitutione idem Bonifacius comprehendit. Nouissime quoque ex Concilio lateranensi sub Leone x. statutum est, ne quis in sacris ordinibus constitutus, in gymnasiis generalibus, vel aliàs publicè audiendæ Philosophiæ, aut poesis studiis vltra quinquennium post grammaticam aut Dialecticam, sine aliquo studio Theologię aut iuris Pontificii incumbat, verùm exacto quinquennio si illis studiis insudare voluerit, liberum sit ei, dum tamen simul aut seorsum Theologiæ, aut sacris canonibus operam nauet. Et hęc quidē ab illis patribus statuta sunt, ne clerici humanarum literarum illecebris capti Theologiæ studia omittant, cui eos omni cura vacare conuenit, cum infectas Philosophiæ & poesis radices & aliunde ortas pestes per hanc sanare, & purgare debeant.[k]

i c.i. in vi.

k c. fin.

Prohibentur quoque clerici sacrati procuratores aut ministri in iudicio seculari laicorum esse.[l] quemadmodum etiam prohibentur procurationes oppidorum, aut rurium, aut quaslibet seculares Iurisdictiones hominum secularium vice & nomine suscipere, & exercere, nisi ab ecclesiastico ministerio velint esse alieni, & religiosi clerici seuerius etiam puniri velint.[m]

l c. ii.

m cap. sed nec.

Cuiusuis autem ordinis clericus quamuis nondum sacer effectus sanguinis iudicium ad mortem aut membri mutilationem inferendam exercens honore priuatur & loco.[n] Et non modò sanguinis sententiam dictare, aut proferre, aut sanguinis vindictam exercere non debet, sed neque, vbi exerceatur, interesse, nec literas dictare, aut scribere in sanguineam vltionem mittendas, nec viris sanguinum vllis tanquâm eorum dux præfici potest.

n c. clericis in sacris. ubi Abba.

Item

Item presbiter, Diaconus, Subdiaconus a Chirurgicæ artis exercitio repelluntur, qua aduſtio, vel inciſio aliqua irroganda ſit, aliiſque artibus, quibus ſimilia officia ineſſe neceſſarium ſit. [o] Clerici quoque arma portantes, & vſurarii excommunicātur. [p] Et clericus percuſſor, qui ſe non corrigit, deponendus eſt. Epiſcopus autem, cuius mādato mulier ob delictum ſeuerè nimium flagris ſeu fuſtibus cœſa fuerat, duobus menſibus à miſſarum adminiſtratione Gregorii Pontificis Romani decreto ſuſpenſus eſt. [q] Venationes item & aucupia à clericis omnibus aliena eſſe debent. [r]

Iam ex ſupradictis nemo nō iudicare poteſt, quā deforme exiſtimetur in clerico incontinētiæ & fornicationis vitium, cum ſupradicta, quorum multa minora ſunt, tā acerbam vindictam expectent, quare clericus fornicator poteſt ab officio ſuſpēdi, ſiue iam monitus ſe non correxerit, ſiue etiam nulla monitio præceſſerit, ſi ita iudici ſedeat, qui & delicti pondus, & locorum conſuetudinē perpendet, atque ex eis iudicabit, an a monitione, vel ſuſpēſione, aut potius priuatione perpetua incipi præſtet. [ſ] Qui clericus ſi contempta ſuſpenſione diuina celebrare auſus fuerit, & in vetere flagitio perſeuerare, nō beneficiis eccleſiaſticis tantùm exuetur, ſed etiā perpetuò deponetur. Quæ pœna etiam prælatos manet, qui huiuſmodi ſubditorū vitia æquo animo tulerint, nec in eos animaduerterint. [s] Et clericus Cōcubinam palàm habens ipſo iure ab officio eſt ſuſpēſus, nec partem ab eccleſia ſuſcipere poteſt. [t]

Seuerius etiam puniuntur clerici quibus matrimonium contrahere ex regionis forte vſu permiſſum eſt, ſi in hæc flagitia lapſi fuerint. non tamen Prælatus clericum coget omnino, vt concubinā abiuret, quia periurii metuitur periculum, ſed dimittere recuſantem interdicet, ſuſpēdet, & demū etiam excommunicabit. [v] Quæ penæ ſi priſcis

E compa-

o c cū ſententiam ſanguinis.
p c.ii.
q c i.& ii. de cler. percuſ.
r de cler. vena.
ſ Ab.c.at ſi clerici.nu. 36. ver. & ideo concludo. de iudi.
s c.vt clericorum vbi Ab. hoc tit. cap.ſicut ad extirpādas. c.clericos.et c. ſi aūt. de cohab. cle.et muli.
t c. ſuper hoc xxxii. diſtinct.
v d. c. vt clericorum. cum aliis ſupra alleg. in vi.

comparentur, quæ tunc infligi solebant, cum ecclesia adolesceret, quo tempore longe maximus erat in fide ardor, leues medius fidius iudicarentur: namvel simplex fornicatio olim iusta causa clerico deponendo existimabatur.[u]

Atq; vt hisce vitiis via omnis (quoad fieri potest) claudatur, omnisq; occasio resecetur, certis iuribus prouisum est, vt ea vitentur, ex quibus contra eos leua suspitio oriri posset. hinc & prohibentur clerici mulieres domi habere, quæ incontinentiæ suspitionem prębere possint, quamuis matres eorum essent, alioue cōsanguinitatis gradu aut genere coniūctę.[x] Et quarumcunq; mulierum frequens, & assiduū colloquium sacris clericis interdicitur: monitisq;, nec tamen absistentibus, excommunicatio inuritur.[y] & clericus sine manifesta, & probabili causa ad sanctimonialium cœnobia frequenter accedēs per Episcopum arceri debet. seq; non corrigens ecclesiastico beneficio priuari.[z]

u c. presbyter. 81. dist. Abb. d. cap. sicut ad extirpanda.

x cap. i. de cohab. cler. & mul. ubi Abb.

y c. ii. de coha. cler.

z c. monasterium. hoc titulo.

Qui clerici matrimonium contrahere possunt, qui non. Tit. III.

ADEO in clericis castitas commendatur, vt non solùm secundum supradicta a libidine etiam in laicis damnata abstinere Pontificiis legibus iubeantur, sed ipsi etiam matrimonio alioqui sancto, & a Deo instituto aliqui eorum aspirarare prohibeantur,[a] neque id temere, cum castitas sit primum clerici fundamētum,[b] omniumq; sacerdotum ita excellens sit electio, vt quæ in aliis membris ecclesiæ vacare vitio creduntur, in illis tamen habeantur illicita. Quare Episcopus, Presbyter, Diaconus, & Subdiaconus, & si irregularitatem etiam contraxerint, ad matrimonium tamen

a c. i. dist. xxxii.

b §. hoc de deo. in aut. quom. opor. Episco.

** d. c. i. distin. xxxii.*

accedere prohibentur. at ſi matrimonium de facto cōtraxerint, nulla habita irregularitatis ratione ſeparabuntur:[c] & compelli poterunt per ordinarium, ſuſpenſionis, & excōmunicationis remediis vxores repudiare: & nihilominus a maioribus ordinibus repellentur, & in ſuſceptis adminiſtrare prohibebuntur. ſanè ſi religionē ingredi voluerint, maiores quoque ordines retinere, & aſſequi cōcedentur.[d] Poteſt tamen Epiſcopus ſacerdoti, qui poſt nuptias, vel contubernia verius cōtracta, eaq; dimiſſa diu ſe continuerit, & pœnitentia acta laudabile ſui ipſius ſpecimen præbuerit officium ademptum, & executionem reſtituere.[e] Qui vero eſt intra minores ordines clericus nuptiarum incapax non eſt, verum beneficio, quod habet, ſpoliatur, recipit tamen expenſas, quas in rem illius eccleſiæ irrogarat,[f] nec prodeſt clerico, ꝙ beneficium ei ſit collatum poſt nuptias ab eo contractas, vt illud retinere poſsit.[g]

Item hi clerici vxorati amittunt priuilegium, quo rerum ſuarum immunitate potiebantur:[h] ſaluum tamen eis remanet priuilegium, ne ſub iudice laico conueniri poſsint: neue cura excommunicationis pœnam manus iniurioſas quis in eos inferat, dum clericorum in habitu incedant veſtibus clericalibus vtentes, & tonſuram geſtantes: dumque vxor, quam habet hic clericus, prima, vnaq; ei nupta fuerit, & virgo.[i]

Sed ſicut clericus a matrimonio repellitur ſecundum proximè ſupra a nobis dicta, ita è conuerſo dū quis iugo vxorio iam præſſus eſt, neq; ad beneficia, neq; adminiſtrationes eccleſiaſticas; ſed nec ad aliquos ordines acceſſum habet, niſi forte caſtitatem vouiſſet, cum vxoris conſenſum haberet, vel, ſi adoleſcens ea eſſet, religionem ingreſſa fuiſſet, & eam vnam, eandemque virginem habuiſſet vxorem.[k]

Atq; ex his vnuſquiſq; iudicio aſſequi poteſt, quanto maiore ratione perſonę ſupradictę a digni-

c c. i. qui cler. uel uouen.
d c. ex tua rum. eo. tit.
e c. ſane.
f c. quod a te. de cleri. coniu.
g c. diuerſis.
h c. penul. de cler. coniug.
i c. unico in vi.
k c. ſane. i. de cler. coniug. ubi glo. & Ab. nume. 3.

tatibus Ecclesiasticis summoueantur, vel quæ digni tatibus Ecclesiasticis auctę sunt personæ, a matrimoniis repellantur.[l]

l c. cū ad decorē. e. ti.

De Clericis non residentibus. Tit. IIII.

SVPRADICTA & si Clericis diligenter obseruanda sint, nō tamen satis fuerit ea obseruasse: nam & alia existunt, quibus clericus præstandis tenetur, & certe cùm Ecclesię clericis cū inquisitione credi soleant, apparet eorum, quibus cōmittuntur, eligi industriam, quibus id oneris tutò imponi possit: quare & eos conuenit in ipsis Ecclesiis residere, & officium suum nauiter obire: ne eorū à quibus probati sunt, fidem fallant, si ipsi officio suo (vt par erat) studiosè non superfint: quod nō sine magna populi offensione, & animarū sibi creditarum dispendio eueniret. Curā igitur adhibent Pontificię leges, vt vnusquisque Ecclesiæ Rector, vel præfectus eam ipse regat, in eaque temporibus debitis resideat.[a]

a Ab. c. ex parte. 2. ver si. sed quæro qualiter.

Quo circa, si quis à suo sacerdotio quamuis simplici.[b] diutius abfuerit, quā Ecclesiæ vtilitas exposceret, monendus erit, & terminus ei statuendus, intra quem commode reuerti posfit, quo lapso, si omnino sine causa probabili sui copiam non fecerit beneficio priuari poterit, illudque in aliū transferri.[c] sed & alia via poterit clerici non residentis contumacia coerceri ex Concilio Agathensi, nam in minoribus ordinibus constitutus clericus, si ab Ecclesia sua diebus solennibus abfuerit, id est, natiuitate Domini, Epiphania, Paschate, vel Penthecoste, triennio a communione suspēdetur. Diaconus vero & præsbiter, si tribus hebdomadis suæ Ecclesię defuerint, huic penæ succumbent.[d] Ceterum, si incertū sit, vbinam gentium agat Clericus vel pręlatus,

b Ab. c. pe. nu. 5.

c c. ex parte vestra. cū duobus seq. vbi Ab.

d c. si quis in clero. vii. q. i.

tus,qui a sua Ecclesia desideratur,vel ita absit,vt nō facilè ad eū citatio deferri possit,tribus edictis euocari eā oportebit,publicè ꝓpositis in eius Ecclesia; q̄bus si minime audiēs fuerit,& sex mēses expectatꝰ nō redierit,ecclesia illa spoliari legitime poterit.[e]

At si in rē Ecclesię forte nō sit,vt clericus hic vel Prælatus propter ipsius prętantiā ab ea exturbetur puta,quia eius opera multis de causis Ecclesiæ vtilis noscatur,dū adsit,eamque velit impigrè (vt decet) ac sedulò præstare,ideoq; melius videatur eū ad Ecclesiæ ministeria iuris remediis reuocare, quàm ab ea summouere,ita poterit procedi:vt per suspensionis vel excōicationis remedia redire compellatur,quę si nihili facere se ostenderit, tunc verò etiā spiritualium administratio ei interdicetur. Quod si is,qui desideratur,Prẹlatus, in Pontificia dignitate constitutus sit,ad legati, vel alterius officiū hoc pertinebit,vt ex speciali mandato Summi Pontificis, hunc Episcopum ita meritum ab Episcopatu remoueat.[f] Episcopus enim quiuis ab alio quàm à Summo Pontifice Episcopatu priuari nequit,quare nec prior procedendi modus à nobis in principio huius tituli supra traditus poterit aduersus Episcopum exerceri.[g] Sed posteriorem hunc in eum experiri est necesse, nempe vt suspendatur ab Archiepiscopo,& excommunicetur,& demum Summi Pontificis mandato Episcopatu priuetur.[h]

At Constitutio,qua clerici residere iubentur,ita procedit, vt nullum fiat discrimen inter beneficia opulenta,vel tenuia, aut inter ordinē supremū, vel infimū,nam & Clericū habētem beneficium nō excedens prouentum viginti aureorum annuum residere nihilominus oportet.[i] & Cardinales quoque ipsi huic Sanctioni subiacent,cum & Leo.iii. Anastasium Prẹsbiterum Cardinalem tituli Beati Marcelli deposuerit, eò quod parrochiam suam annos quinque desertam esse passus fuisset.[k]

e c.ex tuę deuotionis. in prin.

f c.ex tua §. cōtra eos secūdū vnū intellectū.

g d.§. contra eos. vbi not.

h d.§. contra eos. & c.accusatus. iii.q.vi.

i c. cōquerente.

k c. ii.

tatibus Ecclesiasticis summoueantur, vel quæ digni tatibus Ecclesiasticis auctę sunt personæ, a matrimoniis repellantur. l

l c. cũ ad decorẽ. e. ti.

De Clericis non residentibus. Tit. IIII.

SVPRADICTA & si Clericis diligenter obseruanda sint, nõ tamen satis fuerit ea obseruasse: nam & alia existunt, quibus clericus præstandis tenetur, & certe cùm Ecclesię clericis cũ inquisitione credi soleant, apparet eorum, quibus cõmittuntur, eligi industriam, quibus id oneris tutò imponi possit: quare & eos conuenit in ipsis Ecclesiis residere, & officium suum nauiter obire: ne eorũ à quibus probati sunt, fidem fallant, si ipsi officio suo (vt par erat) studiosè non supersint: quod nõ sine magna populi offensione, & animarũ sibi creditarum dispendio eueniret. Curã igitur adhibent Pontificię leges, vt vnusquisque Ecclesiæ Rector, vel præfectus eam ipse regat, in eaque temporibus debitis resideat. a

a Ab. c. ex parte. 2. versi. sed quæro qualiter.

b Ab. c. pe. nu. 5.

Quo circa, si quis à suo sacerdotio quamuis simplici. b diutius abfuerit, quã Ecclesiæ vtilitas exposceret, monendus erit, & terminus ei statuendus, intra quem commode reuerti possit, quo lapso, si omnino sine causa probabili sui copiam non fecerit beneficio priuari poterit, illudque in aliũ transferri. c sed & alia via poterit clerici non residentis contumacia coerceri ex Concilio Agathensi, nam in minoribus ordinibus constitutus clericus, si ab Ecclesia sua diebus solennibus abfuerit, id est, natiuitate Domini, Epiphania, Paschate, vel Pentheco ste, triennio a communione suspẽdetur. Diaconus vero & præsbiter, si tribus hebdomadis suæ Ecclesię defuerint, huic penæ succumbent. d Ceterum, si incertũ sit, vbinam gentium agat Clericus vel prelatus,

c c. ex parte vestra. cũ duobus seq. vbi Ab.

d c. si quis in clero. vii. q. i.

tus, qui a sua Ecclesia desideratur, vel ita absit, vt nõ facilè ad eũ citatio deferri posit, tribus edictis euocari eã oportebit, publicè ꝓpositis in eius Ecclesia; qbus si minime audiẽs fuerit, & sex mẽses expectatᵒ nõ redierit, ecclesia illa spoliari legitime poterit.[e]

At si in rẽ Ecclesię forte nõ sit, vt clericus hic vel Prælatus propter ipsius pręstantiã ab ea exturbetur puta, quia eius opera multis de causis Ecclesiæ vtilis noscatur, dũ adsit, eamque velit impigrè (vt decet) ac sedulò præstare, ideoq; melius videatur eũ ad Ecclesiæ ministeria iuris remediis reuocare, quàm ab ea summouere, ita poterit procedi: vt per suspensionis vel excõicationis remedia redire compellatur, quę si nihili facere se ostenderit, tunc verò etiã spiritualium administratio ei interdicetur. Quod si is, qui desideratur, Pręlatus, in Pontificia dignitate constitutus sit, ad legati, vel alterius officiũ hoc pertinebit, vt ex speciali mandato Summi Pontificis, hunc Episcopum ita meritum ab Episcopatu remoueat.[f] Episcopus enim quiuis ab alio quàm à Summo Pontifice Episcopatu priuari nequit, quare nec prior procedendi modus à nobis in principio huius tituli supra traditus poterit aduersus Episcopum exerceri.[g] Sed posteriorem hunc in eum experiri est necesse, nempe vt suspendatur ab Archiepiscopo, & excommunicetur, & demum Summi Pontificis mandato Episcopatu priuetur.[h]

At Constitutio, qua clerici residere iubentur, ita procedit, vt nullum fiat discrimen inter beneficia opulenta, vel tenuia, aut inter ordinẽ supremũ, vel infimũ, nam & Clericũ habẽtem beneficium nõ excedens prouentum viginti aureorum annuum residere nihilominus oportet.[i] & Cardinales quoque ipsi huic Sanctioni subiacent, cum & Leo.iii. Anastasium Pręsbiterum Cardinalem tituli Beati Marcelli deposuerit, eò quod parrochiam suam annos quinque desertam esse passus fuisset.[k]

e c. ex tuę deuotionis. in prin.

f c. ex tuæ §. cõtra eos secũdũ unũ intellectũ.

g d. §. contra eos. vbi nos.

h d. §. contra eos. & c. accusatus. iii. q. vi.

i c. cõquerente.

k c. ii.

Distributiones item quotidianæ aliis erogandæ non sunt, quam qui diuinis officiis celebraturi intersunt: nec vlla eis patrocinatur consuetudo in cōtrarium præscripta. quique distributiones cōtra prędicta acceperint, non facient suas, sed restituere eas tenebuntur: quod & in distributionibus diuidendis ꝑ sacrificiis defunctorū anniuersariis obseruatur, [l] nec minus locū habet, si quis absit, vt Theologię studio operam det. tunc. n. & si beneficii fructus percipiat, canonicas tamē distributiones nō percipiet. [m]

l c. unico. eo. tit. in vi.

m c. licet uobis. de prę ben.

Vtq; omnia suo iure facilius procedere possint. Constitutum est ex concilio Lateranensi, vt, cum ecclesia, vel Ecclesiasticum ministerium cōferendum est, talis ad hoc persona quæratur, quæ residere in loco, & curam eius per se ipsam valeat exercere, nisi & qui acceperit, acceptum amittere, & qui contulerit, conferendi potestate deinceps priuari velit. [n]

n c. quia nonnulli.

Relaxantur tamen interdum ex iustis causis, & remittuntur supra statuta: & conceditur interdum clerico a suis beneficiis abesse, nam & studiorum rei literariæ honesta est causa, quibus vt clerici imbuti meliores, vtilioresq; fiant conceditur, vt dum in illis versantur, beneficiorū suorum fructus nihilominus consequantur, dum tamen se ad honesta gymnasia non ad villas, aut minuta castra studiorum causa transtulerint. [o] Item pro ecclesiæ suæ iuribus tuēdis, & conseruandis abesse quis potest, & si promotionis tpe iurasset in ea residere. [p] Familiares quoq; summi Pōtificis, dum in eius obsequiis sunt, & si in ecclesiis suis non resideant fructus licite percipient. [q] nec oberit eis constitutio contraria ex ea synodo profecta. distributiones autem canonicas non percipient, quod & de canonicis obsequiis Episcopi sui additis est accipiendum, modò plures non sint, quam capituli sui vsus, & necessitas patiatur. [r] Si tamen ecclesiam debitis ministrorum officiis carere appareat, & ex hoc damnum ferre, dum plures

o c. tuæ fraternitatis.

p c. ex parte tua fuit propositum.

q c. cum dilectus filius.

r c. ad audientiam nostram. ubi Abb.

exea

ex ea priuilegiis innitentes eam deferunt, poterunt tunc fructibus subductis vt reuertantur, compelli. Clericus autem valetudine aduersa impeditus, ne possit munera sua obire, beneficii sui fructus nilominus consequetur,[f] & distributiones canonicas, & omnia, quæ sano ministerium suum pręstanti darentur.[t]

f c.i de cleri.ægro.
t c.uni.de cler.non resi.in vi.

De uoto. *Tit. V.*

VOTVM est alicuius boni operis cũ deliberatione Deo facta promissio, vt Beatus Thomas censuit,[a] seu vt alii est propositi super errogantis promissio Deo facta propter bonum finem, ex deliberatione firmata.[b]

a habes in ap.ad Abb. in rub.eo.
b Summa Angel.

Est enim sciendum non idcirco adstringi aliquẽ voto, quod tantùm animo conceperit, se aliquam operam Deo acceptam operaturum, nisi etiam id firmo certoque animo stabilierit. quare & si quis cũ animo agitaret de religionis habitu suscipiendo, verba huius sententiæ edidisset, non diu hic commorabor, voti reus non propterea est censendus.[c] Tunc enim dumtaxat initiatum est votum, nondum autem confirmatum. at si deliberatio matura præcessisset, dehinc in ea fixus perstitisset, tunc vtique etiã confirmatum dici posset. cũ verò præterea etiã verba profert, quibus fixã animi sui deliberationẽ aperit, consumatum iam deinceps votum dicetur.[d] Hactenus tamen, nisi vlterius sit processum simplex adhuc erit, nondum autem solẽne. nam quãdiu ad aliquam solennitatem ventum non sit, qua voti executio initium accipiat, simplex appellatur. Sed cum executioni ipsius per solennitates aliquas ei rei necessarias initium datur, tunc iam solenne effectum dici potest, veluti, si quis vouerit, se religionem probatam ingressurum; susceperitque sacram

c c.ii.eod. titu.
d Abb.d. c.ii.

vestem, quæ professorum propria est, vel si expresse in manibus prælati religionem, & regulam professus sit; vel sacros ordines acceperit, qui eis se deuouerat. his & similibus modis solenne effectum dicetur: ante verò, quam ad huius generis solennitates ventum sit, quamuis expressa pollicitatio clarè pronuntiata sit, simplex appellatur. quod tamen votum simplex non minus Deo obligat, quam solenne, & si in aliis differant: ueluti quod uotum solenne non solùm matrimonium contrahi impedit, sed etiam contractum dirimit: quam uim simplex votum non habet. contrahendum enim duntaxat impedire solet.[e]

Hactenus de Personis, id est, de ordinibus clericorum, & quæ personæ, aut à quibus, vel quibus temporibus ad ordines admitti possint: item de Prælatis & eorum officiis diseruisse sufficiat. Nunc ad secundam partem propositæ diuisionis transeamus: id est ad dicendum de rebus ipsorum clericorum, & initium sumamus à Titulo de Præbendis.

[e] c. rursus. ubi gl mag. qui cler. vel vouen. & c. vni. eo. ti. in vi.

De Præbendis. *Tit. VI.*

PROVIDENT Sacri Canones, vt qui ministeriis Ecclesiæ se deuouerũt, in eisq; assidui sunt, his etiam ab iisdem ecclesiis opes suppeditentur, quibus se digne & honeste sustentare possint[a] ne, si eos præsserit inopia, necessitate urgente cogantur, vel a diuinò famulatu recedere, & ad alia officia, vel negotia, vnde uictum sperare possint, se transferre; vel saltẽ simul Deo ac mundo æque operam suam locare: quod quàm difficile, aut uerius impossibile sit, nemo tam obtusam habet ingenii aciem, cui sit incognitum. Idcirco ex Ecclesiæ patrimonio singulis clericis pro eorum meritis, & dignitatibus opes congruæ subministrantur, non ut tamque proprias sibi eas vendicent.[b] Sed quibus se honestè

[a] c. cum secundũ Apostolũ. de præben.

[b] c. iii. eo. tit.

honestè alere; ecclesiarum usui, ubi id opus esse uiderint, succurrere; & pauperum egentiumque hominum necessitatibus, si copiæ suppetant, subuenire possint.

Hæc autem bona Præbendæ appellantur. nihil est enim aliud Præbenda, quàm certorũ prouentuũ in Ecclesia percipiendorum ius ratione diuini officii, cui quis inseruit, [c] & altera quidem Præbenda est connexa canonicatus. altera etiam sine canonicatu confertur.

Et quantæ hæc res Romanis Pontificibus semper curæ fuerit, ne uidelicet clericus inopia & egestate pressus iaceret, indicant plures constitutiones diuersis temporibus à diuersis Pontificibus editæ.

Nam & statuerunt, ne possit aliquem Episcopus ad sacros ordines promouere, nisi cui de alimentis etiam prouiderit, uel præbenda aliqua ei assignata, uel ex proprio sui ipsius patrimonio alimenta suggerendo, quoad certum ei titulum cõtulerit, nisi promotus in patrimonio locuplete esset, ex quo alimenta congrua habere posset. [d] Hinc etiam qui ex potestate sibi generaliter data clericos ad sacros ordines sine titulo euexit, eis etiam tenetur prouidere. qui verò certas personas mandat ad ordines euehi, uel personis ipsis ius facit, ut ab aliis promoueri possint, eis prouidere tenetur, si ad sacros nullo titulo fuerint euecti. [e] Hinc etiam prohibetur in Ecclesiis collegiatis plures clericos institui, quã quot se alere absque penuria possint. [f] Eadẽ ratione fit, ut congruum non sit carere prębenda eum, qui in canicum est receptus. [g] quamprimum se facultas obtulerit, & interim distributiones quottidianas percipiat. [h] multaque alia ad hoc necessariò instituta sunt, quæ aliunde sunt assumenda.

Præbendę autem omnes aut aliquorum in tutela & patrocinio sunt, quia ab illis aut positæ aut locupletatæ sunt, quas & propterea Patronatus iura appellamus,

c Ryp. c. cũ M. ferrar. nu. 17. uers. secundo modo. de const.

d c. ii. & iiii. et c. tuis quæstionibus.

e c. si Episcopus. ĩ vi.

f c. i. & c. authoritate. de Institu.

g c. relatũ. in fi. ubi gl. eod. titu.

h d. c. relatum. & c. dilectus filius. i.

pellamus, quamuis hec fortasse quis præbendarum nomine non comprehenderit, de quibus infra. Plerumque autem liberæ & ab omni cuiusque patronatu solutæ sunt Præbendæ. In quarum collatione consuetudini imprimis, si aliqua ibi vigeat deferendum erit. nam si ex consuetudine capitulum solum conferre soleat, soli hoc ius permittetur. si Prælatus cum capitulo, vtriusque factum & consensus exigetur. Sin nulla ibi uigeat consuetudo, & de Præfectura Ecclesiæ collegiatæ uel conuentualis agatur, collegium eliget uel conuentus, confirmabit Episcopus. At si de beneficio inferiore agatur, puta beneficio præbendaue simplici ecclesiæ cathedralis, Episcopus ipse vna cum Capitulo eorum largiendorũ potestatem habebit; si tamen paruum fuerit beneficium uel solus Episcopus sine Capitulo latam in eo potestatem habebit. Sin Præbenda uel dignitas, aliudue beneficium, de cuius collatione agitur non in Ecclesia Cathedrali sint, sed in alia collegiata, id collegium cum Prælato eligẽt, institutio ad Episcopum pertinebit. In beneficiis uero cæteris, quorum dantur Rectores, si tenuia sint solus item Episcopus potestatem habebit. sin opulentiora sint, Capituli quoq; consilium erit adhibendum.[i]

In his autem omnibus maxima & omnibus regulis soluta est semper Romani Põtificis potestas, quę nullo modo minui unquam potest, quin omni casu quæuis beneficia elargiri possit.[k] Sed (ut omnia beneficia illius in manu sint,) ea tamen proprio quodam iure ad eum magis spectare uidentur, quorum possessores in curia Apostolica obierint. ea si quidem præter Summum Pontificem, nemo conferre potest.[l] quod in omnibus cuiusque generis beneficiis procedit omnium aulicorum, & quorumcũque ad curiam accedentium, uel ab ea recedentiũ, si in locis a curia non remotioribus duorum dierum itinere eos mori contigerit[m] nec non, & in legatis

i Hostie. in summa de Elect. Abb. c. cum Ecclesia. col. iii. versi. primo casu. de Ele. vbi appost.

k c. licet ecclesiarum in vi.

l d. c. licet ecclesiarum. in vi.

m c. præsenti declaramus. in vi. c. ad regimen. extrauag.

uel

uel nuntiis aliquò per Curiam transmissis.[n] Item in omnibus his, qui curiam sequentes in itinere moriuntur.[o] Solent etiam Summi Pontifices, certarum personarum, certique tituli beneficia vbiuis locorum illæ personæ existant, & vbicumque eorum possessores decedant largitioni suæ reseruare; aliis potestatem ea conferendi adimentes, & irritum decernentes. quod cum faciunt, illa, quæ sibi reseruarint, beneficia adeò sunt affecta, ut eorum collatio per alium exinde quemcumque facta nullius prorsus momenti habeatur.[p] quinimo & si præbenda prius alicui esset per electionem collata, quàm per Pontificem cum Decreto reseruata, omnia post reseruationem subsequuta effectu carebunt; licet reseruatio, inhibitio, & Decretum electionem, aliaq; præcedentia non afficiant.[q]

Legatus quoque de latere Summi Pontificis missus beneficiorum conferendorum ius habet, vt supra nos docuisse meminimus. alius uerò Legatus, qui à latere Apostolico non sit profectus, nisi specialiter hoc ei indultum sit, beneficia non confert.[r]

Si uero ipsum Pontificem Romanum mortuum esse contingat, atque ita sedem Apostolicã uacare, tunc cum beneficia curiæ Romanæ otiosa fiunt, aut si mortuus Pontifex sit, antequàm beneficia conferret, quæ se uiuente uacabant, eaque beneficia ex his sint, quibus animarum cura est annexa, Ordinarius, ad cuius donationem alioqui pertinuissent, illa conferre poterit.[s]

Item si Summus Pontifex in mensem distulerit beneficiorum in curia vacantium ad se pertinẽtem collationem, eas partes ordinarius excipiet conferendo per se ipsum, uel ipso in remotis agente per suum uicarium generalem, in diœcesi existentẽ, cui id canonice sit mandatum.[t] ut ex Greg. x. Constitutione in Cõcilio generali Lugdunẽsi ædita apparet. quę tamen per Bonifacium octauum creditur abrogata,

n extraua. ex debito. de elect.

o c. cũ pręsenti.

p ad regimen. c. ad romani. in extrauag. cõ. & c. ex debito. de elect. et c. dudum. de præben. in vi.

q c. si eo tẽpore. de ele. in vi.

r c. fin. de offi. lega. in vi.

s c. si Apostolica sede. in vi.

t c. statutum. de præben. in vi.

gata, cum Sanxit, vt dignitates, personatus, præbendæ, aliaque beneficia Ecclesiastica cum cura, vel sine cura, quæ apud sedem Apostolicam vacare noscãtur, & vacatura sint, sedi Apostolicæ reseruẽtur.[w]

[w] extraua. pie sollicitudinis. Gomes in reg. de trien. poss. reg. 31. dicit cõmunẽ, quòd c. statutum sit correctum.

Sciendum est etiam, cum ipsemet Summus Pontifex beneficia confert, vis longè maioris huiusmodi esse collationem, quàm ab aliis factam. hinc si a sede Apostolica, vel Legato ipsius vni, & ab ordinario alteri eodẽ die beneficium conferatur, is cui ipsa sedes cõtulerit, vel legatus (propter conferentis amplioremu prærogatiuam (erit alteri deferendus, nisi appareat ab ordinario prius factam esse collationem, vel nisi alter possideat.[x]

[x] c. si a sede. de præben. in vi.

Item si super gratia cuiquam ab Apostolica sede facta executores fuerint deputati, sicut ipsa gratia, (licet nondum sit in eius executione processum) morte non perimitur concedentis sic neque etiam re integra perimitur executoribus data potestas.[y]

[y] c. si super gratia. de offi. deleg. i vi.

At si super prouisione certæ personæ, facienda sit data potestas alicui non ob suam, sed eius, cui prouideri mandatur, gratiam vel fauorem, illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur, quamuis, vbi nulla personarum facta expressione alicui gratiose est concessa facultas, vt auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia prouidere, vel beneficia, (quorum collatio est ad sedem legitime deuoluta (conferre, contradictores etiam cõpescendo, non expiret etiã re integra per obitum concedentis.[z]

[z] c. si cui. de prebẽ. in vi.

Frequenter etiam Summ. Pon. potestatem suam in alienis diœcesibus aliis quoque modis exercet earumque ordinariis ita manus deuincit, vt non possint in conferendis beneficiis ius suum liberè exercere; dum vel ipse beneficia in eorum diœcesi posita largitur: vel ipsis iniungit, vt vel soli, vel cum alio, qui executoris partibus fungatur, certis beneficia vacatura personis largiantur: vel ẽt soli executori

mandat,

mādat, vt in aliena, Diœcesi aliquibus ꝓuideat: quo casu ex sola rescripti Apostolici ordinario vel Capitulo, vbi ad ipsum collatio pertinebat, facta redditione absq; alia ēt executoris insinuatione, inhibitione, vel reseruatione, beneficiū id, pro quo scriptum fuerit, adeò censetur affectum, vt nullius roboris habeatur alii de eo facta largitio.[aa] Interdum tamē non omnis potestas ordinario adimitur per huiusmodi rescriptum.[bb]

Sciendum est, quamuis plenissima sit alias in beneficiis interpretatio facienda: literas tamen ad beneficia obtinenda impetratas, cum sint ambitiosæ, restringendas esse, & ideo, si alicui vsque ad certam Summam prouideri mandetur; non in pensione, sed in beneficiis ecclesiasticis tantum prouideri oportebit, nisi de pensione mentio habeatur expressa. Eadem ratione fit, vt quamuis sub nomine Ecclesiarum ciuitatis comprehendatur aliàs ecclesia Cathedralis; cum tamen alicui præcipitur de beneficio in aliqua ecclesiarum ciuitatis, vel Diœcesis prouideri; ad Cathedralem ecclesiam, (quæ propter ipsius honorem sub hac generalitate includi non debet) mandatum huiusmodi non extendatur. Aliud tamen erit, si mandetur in aliqua Ecclesia prouintiæ prouideri tunc enim & metropolitana, & cæteræ catedrales Ecclesiæ continentur.[cc]

Item, cui de non sacerdotali præbenda prouideri mandatur; ei etiam volenti sacerdotalis huius authoritate mādati conferri nequibit. Huc pertinet, quod, si in ecclesia, in qua integræ, & mutilatæ præbēdæ existunt, præcipiatur alicui integrā præbendā conferri, mutilata præbenda non poterit etiam consentienti dari. Et, cū iniungitur, vt certi valoris prębēda alicui tribuatur, nō poterit minoris valoris præbēda vel cōsentiēti assignari. huiusmodi enim mandata (quorum fines diligenter seruandi sunt) non debent extra casus expressos extendi.[dd]

aa c. si Capitulo. de cōcess. præb. in vi.

bb c. si soli. vbi glo. mag. in fi. de cōcess. præb. in vi.

cc c. quāuis plenissima. in vi.

dd cui de non sacerdotali. in vi.

Item, si alicui de Ecclesiis personatibus, dignitatibus, vel aliis beneficiis quibuscunque de animarum cura mentione non habita prouideri mandatur; ea conferri nequibunt, quibus ea cura annexa est, longè enim præstantiorem esse oportet eum, cui cura animarum cum beneficio creditur, quam qui ad alia beneficia vocatur, est enim ars artium regimen animarum. [ee]

ee c.cum sit ars. de Eta. & quali.

His adde, quod cum Pontifex Roman. præcipit, vt alicui prouideatur de personatu vel dignitate, quamuis curam haberent animarum, ad collationem, prouisionem, præsentationem, vel dispositionē spectantibus quorumcūque, hæ dignitates vel personatus videntur excepti, qui electione cōferūtur. [ff] nec quicquam suffragii conferet de electione mētio enuntiatiue habita. [gg] Cumque inter collationem, præsentationem, & Institutionem multum intersit, si cui de beneficio ad alicuius collationē spectante prouideri mandetur, de illo, quod ad eius Institutionem, vel presentationem pertinet, prouideri non poterit, nec econuersò, vno etenim supradictorum casuum expresso, mandatum ad alios non extenditur, institutio enim de beneficio ab Episcopo fit, quod est in patronatu alicuius post factam admissamque præsentationem, præsentatio fit â Patrono ipsi Episcopo de eo, quem velit ab Episcopo institui, Collatio est donatio ab eo facta qui conferendi potestatem habet de beneficio, quod nullius in patronatu sit. multa præterea alia similia exempla supradictorum ratione, & regula studiosus sibi colligere potest. [hh]

ff c.cum in illis.

gg cle.p.de preben.

hh d.c.cum in illis.in vi.

Non tamen ibimus inficias, interdum quoq; plenam & latam in beneficiis interpretationem fieri, vt, cum motu ipsius Summi Pontificis proprio literæ conceduntur, nam huiusmodi literæ pluribus beneficiis eodem tempore vacantibus de opulentiore intelliguntur: sin æqualis sint valoris, ei permittetur

mittetur optio, cui literæ sunt conceſſæ. Contrà verò ad Poſtulationem alicuius datæ literæ, ad beneficium anguſtius reſtringuntur: & ſi æqualia ſint beneficia, eliget is, qui alioqui cōferēdi ius habebat.[ii]

Sed quemadmodum curant leges Pontificiæ, ne quis clericus in egeſtate iaceat, ita proſpiciunt, ne quis beneficiorum ambitione alterius morti inhiet quapropter vetat Concilium lateranenſe ecclesiaſtica beneficia vel miniſteria alicui conferri priuſquam vacent, vel promitti,[kk] adeo quidem vt omninò vacare ea oporteat.[ll] Et ne vllo comento Cōcilii decretum deludi poſsit, quamuis olim Prælatus recte promitteret, ſe prouiſurum, cum primùm potuiſſet,[mm] Bonifacius tñ viii. irritas inanesque decreuit quaſcunque promiſsiones ſub quauis verborum forma factas, quibus directò vel oblique aperiri poſsit via ad beneficia vacatura.[nn] Qui vero in viui ſacerdotis prębendam ſuam non abiurantis locum ſciens ſubſtitui ſe patitur, præbenda priuatur, & ab Eccleſiaſtica communione pellitur eo ipſo, quo ſe paſſus eſt, uiuo ſacerdoti ſucceſſorem dari.[oo] Poſtremò non lateat, in cauſis quorumcunque beneficiorum procedi ſimpliciter, & de Plano, ſine ſtrepitu & figura iudicii.[pp]

ii c. ſi pluribus. in vi.

kk c. ii. de cōceſ. præb.

ll c. cum noſtris. de conceſ. pbē. fel.

mm ex tenore nu. 8. de reſcrip.

nn c. ii. de cōceſ. præb. in vi. Ab. d. c. antepe.

oo c. i. de p̄ben.

pp cle. diſpēdioſam. de iudi.

Quibus modis Beneficia vacent. Tit. VII.

AT NE quis forte ambigat, quando beneficia vacare dicantur, huic quoque rei ex parte ſatisfaciemus. Vacare igitur poteſt beneficium morte, vel renuntiatione eius, qui illud fuerat aſſecutus,[a] ſiue ſimplex ſit renuntiatio, ſiue permutationis cauſa facta.[b] Item ſi pœnæ cauſa ob delictum quis fuerit priuatus beneficio:[c] Item ſi quis ad Epiſcopatum electus fuerit, & cōfirmationem

a c. ſuſceptum. de reſcrip. in vi.

b toto tit. de rer. per.

c c. ex lite-

firmationem electionis acceperit, ecclesiasticorũq; bonorum administrationem habuerit decurso tempore consecrandis Episcopis à Canonibus diffinito, is, ad quem spectat, beneficia, quæ habebat, disponere libere potest.[d] Quin & generaliter vbicunque secundum beneficium quis assequitur, quod vel curam habeat, vel dignitatem annexam, prius ipso iure vacabit, cui vel dignitas vel cura inhærebat[e] quod & inf. dicemus. Episcopo quoque ad aliam sedem propria authoritate se transferẽte, eiusque possessionem adepto, prior eius sedes vacua fiet.[f]

Vacuum quoque fiet beneficium parochum, differente eo, cui fuerat concessum, vltra annum sacerdotalis ordinis consociationem assequi.[g] Item vacat beneficium clerici, qui matrimonium contraxit.[h] Nec deerunt forte & alii modi, qui studiosis lectoribus canonicas constitutiones diligenter inspicientibus occurrent.

Illud Sciendum debere Episcopum, aut alium, qui beneficia conferat, modum exprimere, per quẽ beneficium à se collatum vacet, nec satis fore, si dixerit, vacantem se Ecclesiam conferre.[i]

ris.c.graue. de excess.pl.

d c.cum in cũctis.§. cũ vero. de elect.

e c. de multa vbi Ab. iii. not. extraua. execrabilis.

f c.quãto. de transla. episco.

g c. licet canon.c. cõmissa. de elect. in vi.

h gl.c.i.de cler.coniug. in vi.Ab.c. i. extra. eo.

i Bertrã. cons.cxxxii. nu.19.l. ii. rebuf.tit. requisita ad collationẽ, nu. 61.

De Prohibita Beneficiorum multiplicitate. Tit. VIII.

SED &, ne dum Clerici opibus ecclesiasticis supra modũ augentur, & plurium Ecclesiarum curæ præficiuntur: vel tanto oneri succũbant, & aliquas ex Ecclesiis suis debito ministerio destitutas esse patiantur, quæ singulæ singulis creditæ melius fortasse fuissent administratæ,[a] vel ne forte amplis luxuriantes diuitiis clerici nimium efferantur, dum ipsis redundat, quod aliis deest: & ne desint, quæ aliis clericis suppeditari possint, Ecclesiæ facultates, si pauci eas exhauriant; Id circo statutũ est,

a c. quia nõ nullis, vbi Ab.de cler. non residen.

eſt,ne quis clericus beneficiũ aut dignitatẽ habens aliud inſuper beneficium aſſequi, & retinere cum priore poſſit:niſi tamen alterum ex his ſimplex ſit, & in quo reſidere minime oporteat ex conſuetudine, & anguſtius, q̃ vt eo clericus honeſte ſubleuari poſſit?[b] vel niſi vnum alteri annexum ſit,[c] quæ cura Epiſcopo incumbet, ne patiatur ſuos clericos plures eccleſias eodem tempore habere.[d]

At ſi quis cõtra hæc præcepta eodẽ tempore plura beneficia tenere non dubitarit, hodie aliam quã olim vindictam ſentiet. nam (vt nihil antiquitatis penitus ignoretur)ſciendum eſt,quater in hac re diuerſis quatuor temporibus variatum eſſe. Et primum quidem Alex.iii.conſtituit, vt qui duas eccleſias,ſeu curatas,ſeu cura carentes, duaſue dignitates,aut duos perſonatus haberet,vtrum ex eis retinere vellet,optare poſſet, alterum autem omnino, vt dimitteret.[e] Sed concilium Lateranenſe hanc conſtitutionem nimium mitem iudicans, noluit vt res deinceps in clerici arbitrio eſſet, cum vtrique beneficio vel dignitas, vel perſonatus ineſſet, vel animarũ cura,ſed vt beneficium poſterius huic omnino auferretur & poteſtatẽ cõferẽdi poſthac amitteret,qui illi poſtremum contuliſſet.[f] Sed hoc tñ beneficium ex hac conſtitutione ipſo iure nõ vacabat:quare Innoc.iii.in generali concilio ſtatuit, vt beneficium cum cura habens,vel dignitatẽ,vel perſonatũ,ſi aliud ſimile beneficium, vel dignitatẽ vel perſonatum accepiſſet,beneficio priore vel dignitate,vel perſonatu tãq; ipſo iure vacantibus cenſeretur priuatus. Itaq; ex Innocẽtiana cõſtitutione nõ ſecundum vt ex concilio Lateranenſi, ſed primum aufertur,idque ipſo iure, quod ex eo concilio non erat.Sed & hęc Conſtit.locum non habet,niſi prius beneficium,vel curæ onus,vel dignitatem,vel perſonatum haberet,licet ſecundum ex illis eſſet,[g] neque huic cõſtitutioni locus erit, & ſi quis perſona-

b Abb. c. *cum iamdudum.col.pe. nu. 8. & c. extirpandę. §. quia vero. nu.34. in rep. de præben.*

c d.c. *extirpandæ.§. quia uero.*

d c. *quia intãtum. de præbend.& c.ordinarii. de offic.ord. in vi.*

e c. *referente. c.præterea.de prę ben.*

f *cap.quia nonnulli. de cler. non reſi.*

g *c.de multa ubi Abb. iii.not.*

tum cum cura animarum, & ecclesiam parocham prębendæ annexam eodem tempore habeat.[h] Illud quoque addidit, vt, si quis post vnum beneficium, & alterum assequutus sit, & prius nihilominus retinere perseuerarit, vtroq; sit priuatus: multaq;, alia. Quæ omnia & si viderentur constituta prudenter, satis tamen plene Ioanni xxii. non fecerunt: quare is adiecit, vt quicunque secundum curatum beneficium, vel dignitatem, aut personatum acceperit, nisi confestim post adeptam secundi quietam possesionem primum re ipsa publicis personis præsentibus dimiserit, vtroque sit ipso iure exutus. quæ si nihilominus pertinaciter retinere contenderit, ad aliud quodcunque ecclesiasticum beneficiū indignus admitti deinceps iudicetur.[i] In religiosis verò clericis, iam tum a Bonifacio viii. statutum fuerat, vt si habens Prioratum vel ecclesiam cum cura animarum, aliud quoque simile accepisset potestate a summo Pontifice non facta, primum ipso iure vacare cēseatur. quod si cōfestim a se non abdicarit, tanquam ambitiosus ab vtroque arceatur, & amplius eligi non posit.[k] Est tamen sciendum, quod nisi posterioris beneficii fructus percipere possit, constitutionis suprascriptæ pęnæ nō erit obnoxius: puta, si illius posterioris beneficii fructus, sicut etiā aliorum vacantium ad certum tempus alicui sint concessi.[l] Quę hactenus disseruimus de beneficiorum exaggeratione a iure interdicta secundum iuris communes regulas procedunt: verùm iuris communis obseruationem relaxat interdnm (vbi ecclesiæ vtilitatem hoc postulare videt) Sum. Pontifex, vel Episcopus, vel ex personæ meritis, veluti dignitate, integritate, scientia, plurimo rerum vsu, vel etiam nobilitate, indulgendo, vt beneficia plura alicui liceat eodem tempore habere. Et si quidem vtrūque beneficium animarum curam gerat, vnius erit hæc authoritas indulgendi summi Pontificis:

h c. super eo. de præb. in vi.

i. extrauag. an. execrabilis.

k c. cū singula. § prin. in vi.

l c. si tibi concesso. ubi glo. de præben. in vi.

cis:sin vel vtrunque vel eorum alterum simplex sit, Episcopus quoque gratiam facere poterit, nisi vtrũque in eadem ecclesia existat, imo & si plura sint, quàm duo, sed vni tantùm ex eis cura animarum sit poterit nihilominus Episcopus indulgere, si ecclesię vtilitas id suadeat, & causa iusta subsit, quod nonnulli extendere volunt, & si duo curata essent, si publicæ vtilitatis spiritualis studio magis, quàm personæ meritis ducatur.[m]

Cæterum sicut quibus supradictum est modis, sacri canones inuigilant, ne vni plura beneficia accumulentur: ita econuerso prohibent ad vnum beneficium plures personas admitti: ne vel beneficiũ hoc modo scindatur: vel eorum vnus, aut alter expectet, dum a socio vacet: itaque eius mortem optet,[n] sicut neq; duo eiusdem canonicatus, vel præbendæ socii esse possunt.[o] Si tamen præbenda ita opulenta sit vt duobus victum commodè præbere possit, in duas scindi eam licebit. nec Turonense Conciliũ hoc improbat, quæ si partes sectæ non sufficerent, ambę essent per sectorem ex præbendis aliis vacantibus augendæ,[p] earum fructus præbendas sectas habentibus pro parte tribuendo, dum tot fructus ex eis supersint, quot canonico sufficiant. alia enim præbenda attenuari non debet, vt alia locupletetur,[q] nisi necessitate impellente.[r] Si vero aliqua præbenda cathedralis ecclesiæ ita inops sit, vt clerico ad victum oportunum nõ sufficiat, capella ei annecti poterit, dum ne illius presbyter, & ipse congrua portione defraudetur, si capella vtrique satis esse potest.[s]

Animaduertere autem debet is, qui conferendi potestatem habet, ne ex affectu carnali, sed sano, & recto iudicio Ecclesiasticum officium vel beneficium, & in personam quæ magis visa fuerit idonea locet. Item vt nequa ex pactione, vel conuentione quacunque conferat, nec sibi retineat vllam

m Abb. c. de multa. nu. 19. & c. extirpandæ. §. quia vero. nu. 43 versi. ex his sequitur.

n c. maioribus. c. tuæ fraternitatis. de præben.

o c. dilecto. de præbend.

p c. uacante. de præb.

q ca. cum causam quæ vbi Abb. de præben.

r c fin. de uer. sig. c ex parte. de cõstit glo. d. c. uacante. in fi. mag. glo.

s c. exposuisti nobis.

redituum portionem,aliove modo beneficium diminuat.Consultius etiam fuerit,si palàm,non clam beneficium contulerit.[t]

t c.unico. ut Ecclesia. benefi.

De Pensionibus. Tit. VIII.

ET si benefitia integra conferri debeant, non diminuta,potest tamē interdū aliqua ex his decessio fieri, vt fructuum portio ab eis detracta alicui suppeditetur: quæ portio pensio appellatur. Eaq́ue vel in titulū beneficii solet assignari ei, qui ad Ecclesiasticos ordines recipitur. Vel vexationis redimendæ causa quæ Rectori beneficii modò procurata non sit,ab aliquo in iudicio infertur,interdū & illi exoluitur,qui suum beneficium alteri cessit, ne interea,dum superstes est, vitam inopem ducat: aliave de causa. Sed & remunerationis gratia alicui nōnunquā cōstituitur: veluti,si cuius opera vtatur Ecclesia,nec refert an is Clericus,an laicus sit.

Moderatam tamen pensionem esse oportet, ne vsque adeò beneficiū extenuet,vt eius Rectori non superfit,vnde sustentari valeat. Hinc ferè obseruari solet,vt non maiorem tertia partem beneficii deducat: id est,vt quantitas fructuū,quæ ex beneficio in pensionem detrahitur, tertiæ partis annui reditus beneficii onerati summam ne transiliat, quod eo dictum voluimus,ne cui persuasum sit,posse pensionē ꝑ quotas assignari, id .n. simoniç vitio nō careret.

Illa quoque pensio improbatur,quæ per collusionē constituitur: vt cum Rector Ecclesiæ patitur sibi litē fieri,vt sub specie litis redimendæ cōmentitio aduersario aliquam pensionem trāsactionis causa promittat super litigioso beneficio. Nec istutus erit, q̇ pactione prius inita pēsionē obtinuerit, nisi Summi Pontificis sese authoritate munierit.

Ante omnia verò pensionis imponi vllum onus

non debet, nisi Antistitis accedente authoritate, sed non Pontifex Rom. solùm pensioni excipiēdæ author esse potest, verū & legatus à latere eius profectus: alius autē Legatus non potest, nisi hoc ei specialiter sit concessum. Item Episcopus Pensionem deducere potest, si qua eum iusta causa moueat, quę euidētem Ecclesiæ vtilitatem importet: dummodò, neque pensionis transferendæ potestatem eum facere posse, neque post eius mortem, cui est concessa, posse eam perpetuare intelligamus.

Item, qui aliquam Ecclesiā erigit, vt patronatū eius nanciscatur, potest in eius fundatione pensionē, de beneficio excipere alii Ecclesiæ, aut sibi, Episcopi accedente consensu, quotannis soluendum.

In primis quoq; eius Rectoris cōsensus exigitur in pensione constituēda, qui id oneris subiturus est: quisquis sit is qui pensionem est impositurus, seu Sum. Pon. seu Legatus, seu Episcopus; quod ēt regulis Cācellariæ sanciri solet. Sed neq; infante minor, neq; illegitimus, nec Excōicatus pēsionis illius capaces sunt, q̄ uel beneficii loco, vel in titulū datur.

Extingui aūt potest etiam sola partium conuentione, licet nulla Antistitis authoritas accesserit, nisi in alimēta esset constituta, uel pecunia data redimatur, quemadmodū frequenter vsurpari videmus, quinq; forte, aut sex, aut septem ad summum antici patis pensionibus, quibus casibus receptum est Summi Pontificis authoritatem desiderari.[a]

[a] Gig. in tract. de Pēsion.

De Iure Patronatus. Tit. IX.

QVIA Ecclesię, q̄ alicuius in patronatu sunt, ꝓpria quędam ab aliis diuisa iura habēt, q̄ & ipsa necessariū est intelligere, de his quoq; quatenus instituti huius nostri rō patitur, dicamus. Ius ergo Patronatus (seu aduocationē, seu custodiā,

seu alio nomine quis illud appellet) est, quod alicui in ecclesia acquiritur, eò quod ipse, vel eius authores ecclesiam posuerint, ædificarint, vel suis opibus non minimùm auxerint, cõsensu Episcopi adhibito ex quo iure, cum vtilitate honor, & onus simul resultant.

Potest autem quis huiusmodi patronatus iura nãcisci, seu laicus sit; seu clericus, (& si in collegiata ecclesia longe infirmius habeat ius laicus [a]) quicunque.n.vel fundum ecclesiæ ædificandæ largitus fuerit, vel ecclesiam suis sumptibus ædificarit, vel ædificatæ non sordidam dotem dederit, vt hoc ius nancisceretur, in ipsa ecclesia ius adipiscitur patronatus: adeò vt si quispiã solus tria hęc pręstiterit, soli etiã totũ hoc iuris integrè quæratur. sin tria hęc munia a duobus, vel pluribus diuisim obita sint, ambo, vel omnes illius ecclesiæ acquirent patrocinium. Ex quo hæc consequentur, vt ipsi idoneos Rectores in illis ecclesiis Episcopo offerre possint instituendos. quibus si spretis Episcopus alios ibi instituerit, nihil egerit, isq; instituendus erit, quem patronus pręsentarit, [b] nec desunt alia commoda patronis, qui Ecclesiæ fundandæ, vel augendæ suis copiis operam tulerint. nam si fortè ipsi, aut eorũ filii eo inopiæ redacti fuerint, vt suppetiis alienis egeant, ab eadem ecclesia præsidium vitæ pro tẽporis vsu percipiẽt. [c] Sed & suus honor patrono seruatur. nam procedentibus, atq; vrbem, vel ecclesiam supplicationũ gratia ambientibus Ecclesiæ ipsius clericis, primus eximiusq; eo ordine locus patrono debetur. [d] Ipse autem patronus ecclesiæ tutelam sic suscipere debet, vt quoad possit, eam ab omni iniuria tueatur, & cũ presbyterum in ea institutum ecclesiæ non esse vtilem cognoscit, quia forte frugi non sit, sed dilapidator, bonorumq; inhonestus concoctor, Episcopo denunciare debet. [e] Non tamen credat clericus, qui ecclesiæ patronus est, sibi licere, ad eam ecclesiã seipsum

a *c. massana. c. sacrosanct. de electio.*

b *c. quicũque. c. decernimus. xvi. q. vii.*

c d *c. quicunque.*

d *c. nobis. eod. titu.*

e *c. filiis. xv. q. vii.*

ſum offerre inſtituendum, quamuis alioqui valdè idoneus ſit, pluribusq; meritis adiuuetur: nemo.n. ſe ingerere debet eccleſiaſticæ præfecturæ officiis.[f] Neq; habet patronus vendendi ius per ſe, vel donandi, vel tanquam propriis vtendi rebus iuris patronatus:[g] nec vllum omninò grauamen eccleſiæ imponere poteſt, nihilq; in ipſa præter antiquos, & moderatos reditus a locorũ Epiſcopis inſtitutos exigere.[h] nec licet clericis eccleſias a parentibus ſuis fundatas propria authoritate retinere: aut laicis vel laicorum filiis concedere.[i] Sed ſicut patroni iura per Epiſcopum minui non poſſunt, ſic econtra non poteſt patronus ſine epiſcopi authoritate ius ſuũ exercere: verùm laicus patronus, qui Epiſcopi neglecta authoritate clericos in eccleſia inſtituerit, poſſeſsiones ue aut alia eccleſiaſtica bona ex ſententia ſua liberè diſtribuerit, anathęmate eſt fęriendus. Et clericus qui eccleſiam per laicos ſine proprii Epiſcopi authoritate acceperit, communione priuatur. ſi verò in ea etiam perſiſtere non dubitarit, a miniſterio eccleſiaſtico, & ordine deponetur.[k] Si tamen laicus ius patronatus ſibi competens eidem vel alteri eccleſiæ, vel alii loco religioſo contulerit, quamuis ſine Epiſcopi aſſenſu, conceſsio valebit: ſed nihil tamen per hoc iuri Epiſcopi derogatur. Et tunc (quãuis patronus laicus quadrimeſtre tempus duntaxat ad præſentandum haberet) locus tamen pius, in quẽ tale ius tranſlatum fuerit ſemeſtri potietur. nam (quod ad præſentandi ius pertinet, non laici, cui ſuccesſit, ſed eccleſiaſticorum iuribus vti conceditur.[l]

Epiſcopi autem ius in faciendis inſtitutionibus adeò firmum & ſtabile eſt, vt quamuis ius patronatus ad exemptos perueniret, nihilo tamen magis Epiſcopi ius debilitetur,[m] quinimo ſi Epiſcopus aliquis ſit patronus Eccleſiæ in aliena diœceſi poſitæ, ipſius ſola authoritas non ſufficiet, ſed ab illius

f c per noſtras. eo tit.

g d. c quicunque.

h c. præterea. de iure patro.

i c conſuluit.

k c. præterea. i. & c. relatum.

l c. vnico. in vi.

m c. cum ſeculum.

Diœcesis Episcopo instituendus erit ille, quem Episcopus Patronus idoneum præsentarit.[n]

n c.significasti.

Cum autem Patronus quempiam idoneum corã Episcopo instituendum constituerit, si eo non repudiato alterum postea æquè idoneũ stiterit, vter eorum preferendus sit iudicio Episcopi relinquetur, si laicus sit Patronus, si vero collegium aut ꝑsona Ecclesiastica ius patronatus habeat, prior tempore oblatus potior habebitur.[o] At si Episcopus idoneum clericum sibi a Patrono oblatũ admittere noluerit, alterq; ab eodem adductus pariter idoneus, & ab Episcopo admissus corporalem possessionem acceperit, melior possidentis erit cõditio: quoniam antequàm præsentatio per Episcopum admittatur, & approbetur, ratum non est, quod a Patrono fuerit inchoatum.[p] Episcopus tamen, qui virum idoneũ ad se a patrono adductum, dolose recusarit instituere, de beneficio competenti prouidere illi compelletur.[q] Episcopus verò solus etiam illis Ecclesiis prouidebit, de quarum patronatu contentio cum esset inter Ecclesiasticas personas, vltra sex menses a vacationis tempore electio rectoris sit dilata: vel vltra quattuor, cum laici essent, qui disceptabant:[r] vt tamen nullum ex hoc illi in posterum præiudicium fiat, qui superior in lite fuerit, quin ipse eum sistere debeat, quem Episcopus instituerit, & cæteros omnes deinceps, qui in ea Ecclesia erunt instituendi.[f]

o c.si autẽ.
p c.quod autem.
q c.pastoralis officii. in fi.
r c.eã tẽ. c.cum propter laicorum.
f c.si vero ordinatio.

Aliud deinde est ius iuri patronatus in multis simile. Sed ab eo tamen etiam in multis absimile: id est, cum religiosi Ecclesiam aliquam sibi subiectam habent, tam quo ad Spiritualia, quàm quo ad temporalia. in qua tamen pleno iure instituere non possunt, nec curam populi committere, sed authoritas Episcopi desideratur. nam hoc ius ita a patronatu differt, quod qui illud habent, ipsi reditus Ecclesiæ illius percipiunt, & congruam portionem Rectori

ctori asſignant. at qui patronatum habent, nihil redituum percipere poſſunt, ſed integri prouentus Rectori inſtituto permittuntur.[t]

De Religioſis domibus, earumque ſubiectione. Tit. X.

SCIENDUM eſt, hoc generale eſſe, vt quoduis monaſterium, vel quælibet Eccleſia ei Epiſcopo ſubiecta ſit, in cuius ſita eſt Diœceſi: niſi ea Eccleſia vel monaſterium priuilegium exhibeat, quo ſe probet iuriſdictioni eius ſubtractum.[a] Nec ideo Epiſcopi iura in Eccleſia ſuæ diœceſis minuentur, quod illa Eccleſia alteri vnita ſit alienæ diœceſis Eccleſiæ.[b] Si verò ambigi contingat, cuius Epiſcopi ea diœceſis ſit, in qua extat Eccleſia, & propterea incertum ſit, a quo ſit Baſilica conſecranda, ad illum eundum erit Epiſcopum conſecrationis gratia, qui in eo loco hactenus Epiſcopalia iura exercuerit.[c]

Sunt tamen quandoque Eccleſię propriis priuilegiis ab Epiſcoporum Iuriſditione immunes, & ſolius Apoſtolicæ ſedis ditioni parent.[d] Cæterum per exemptionem Eccleſiæ conceſſam, ipſa Eccleſia, & ipſius monachi vel canonici, clerici etiam & conuerſi perpetuoq; oblati (non autem Eccleſiæ eiuſdem præsbiter, qui parochianorum curam habet, quo ad ea, quæ ad curam eandem pertinent, nec ipſi parochiani) intelliguntur exempti. verùm ſi Canonici alicuius Eccleſiæ eximantur, ipſi ſoli Canonici (non autem eccleſia vel alii eius clerici) ſunt exempti. Si autem clerici cuiuſuis Eccleſiæ eximantur, tunc tam Canonici, quàm alii clerici eximuntur, non tamen Eccleſia, niſi aliud in exemptionis priuilegio exprimatur.[e] Item quamuis monaſteriũ aliquod exẽptum ſit, hoc priuilegio tamen

t c. vn. de Capel. mona. in vi. ubi glo. & cle. un. de ſup. neg. præla. ubi glo. Ab. c. extirpandæ. §. qa uero. de præb.

a c. pe. & c. cum uenerabilis. de religi. do.

b c. ii. eod. titu.

c c. i. ubi Ab.

d c. recepimus. c. cum capella. de priuileg.

e c. p exẽptionem. de priuile. in vi.

men

men Capellæ ei subiectæ perfrui nõ conceduntur.[f] Et demum, quibus certæ rei vel loci ratione priuilegium exemptionis concessum est, eodem priuilegio pro alia re aliòue loco non potientur.[g]

f c. ex ore. de priuileg.
g c. cũ Capella.

De Consecratione Ecclesiæ vel Altaris. *Tit. XI.*

NON est autem temere concedendum, vt cuiuis liceat suo arbitrio Ecclesias ponere, sed (vt rei tantę sua dignitas, quantum fieri potest, seruetur) certæ solennitates introductę sunt, quę pręire debeant in Ecclesia facienda. Nam primum nemo Ecclesiam ædificare debet, antequam Episcopus ciuitatis eò accedat, & crucem ibi figens publicè atriũ describat: ac prius illę, qui ædificaturus est, pręfiniat quæ ad Luminarium, & Custodum sumptus sufficiant, & demõstrata donatione sic domum ædificet. Qua erecta atrium aqua benedicta aspergatur.[a] postea per consecrationem Deo ab Episcopo dedicetur cum missæ celebratione.[b] Consecratio autem fit superficiei interioris parietum delinitione cum crucibus.[c] sed oratorium non consecratur, quia ad orandum, non ad celebrandum ædificari solet.[d]

a c. placuit. i. q. ii. c. i. de consec. dist. i.
b c. omnes Basilicæ. i. dist.
c Ab. c. posuisti nu. 7. de consec.
d c. fin de censib.

Ecclesiis Deo semel sacratis non est iterum consecratio adhibenda, nisi aut incendio, aut alia ruina desecratæ sint: quo casu omnia ex integro agenda erunt, perinde ac si numquam consecratæ fuissent. sed & si incertum sit, vtrùm olim consecratæ fuerint, an id minus, cum nec certa scriptura, nec testes existãt, a quibus indubitate id sciri possit, nihil prohibet eas denuò a Capite consecrari. At cum Ecclesiæ aut homicidio etiam citra sanguinẽ aut seminis vel sanguinis humani effusione, fedantur ea labes vino aqua diluto, & cinere abstergenda est, quæ appellatur recounciliatio.[e] Ecclesiæ autem non conse-

e c. ecclesiis semel. ea. dist. d. c. proposuisti. vbi Ab. & c. fi. eod. tit. & c. solennitates. i. ea. dist.

crata cuiuscunque seminis fuerit, vel sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lauāda est, ne diuinæ laudis organa suspendantur.[f]

Quod autem diximus Ecclésiam post consecrationem pollutam, posse recōciliari, & a macula inusta purgari, etiam de cimiterio Ecclesiæ intelligendū est. nā, si Ecclesiæ contiguum sit cimiterium, polluta Ecclesia & ipsum pollutum erit: nec debebit qs in eā ante abstersionem sepeliri. quod contrà erit, si ab ecclesia seiunctum fuerit cimiterium, ipso vero cimiterio polluto quamuis ecclesiæ annexo, non tamen Ecclesia polluta erit.[g] Consecratio Ecclesiæ etiam priuatis diebus fieri potest.[h] quamuis sacri ordines non nisi statutis a iure diebus conferri possint, vt supra docuimus. honestus tamen in diebus fœstiuis consecratio fiet.[i]

Ecclesiam, in qua mortuorum cadauera fidelium siue infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet. sed si apta videtur ad consecrandum inde euulsis corporibus, & rasis parietibus, & tignis eius loci reedificetur, sed si hæc consecrata ante fuerit, missas in ea celebrare licet, tamen si fideles fuerint, qui in ea sepulti sunt.[k]

Non solum autem Ecclesia, certis solennitatibus sacra efficitur, sed etiam altaria statas solennitates quasdam desiderant in eis consecrandis: nec nisi lapidea sint, consecrari possunt.[l] Solennitates sunt hæ, nam post altaris inunctionem Chrismate factam, & benedictionem ei a Summo Sacerdote tributam.[m] in facie ipsius altaris vel dextro cornu fenestella aperitur, in qua sacræ sanctorum reliquiæ conduntur vnà cum nomine illius Sancti cui altare dicatur, & nomine Episcopi ipsius, qui sacrū facit: q̄ fenestella deinde paruo lapide vel quadrato, vel rotundo operitur, qui lapis sigillum appellatur.[n] Quę in altari immoto & stabili procedunt, sed & alia altaris forma est, quod portatile,

f c. fi. extra. eo.

g c. vnico in vi.

h c. ii. extra eo.

i habetur in Pontificali.

k c. Ecclesiam. de consecra. dist. i.

l c. altaria. ea. dist.

m c. vni. §. fin. de sacra vnc. c. altaria. c. placuit. ea. dis.

n Abb. c. i. eo. titu.

ſeu viaticum appellatur: quia per diuerſa loca facile transferri poteſt, & itineri etiam eſt aptum: eſtq; lapis paruus foramen habens, & conſecrationem, lapide ſuperimpoſito.[o] Poſſunt ēt plura altaria in eadem eccleſia ſimul cōſecrari.[p] Altari aūt amoto & ſigillo fracto & diminuto denuò id cōſecrabitur.[q]

o Abb. d. c. i.
p ca. cum ſis. eod. titu.
q c. i.

De Eccleſijs ædificandis, uel reſtituendis, uel ſarciendis. Tit. XII.

SI quando contingit eccleſias inſtauratione aliqua egere, puta, vt tecta, aut parietes ruinam minantes ſarciantur, vel fulciantur, aut iam lapſi reſtituantur, ſubire hoc onus debebit ipſius eccleſię Rector, ſi quarta huic vſui a ſacris canonibus ex reditibus eccleſiæ aſsignata non ſufficiat, & ipſi Rectori prouentus ſuperſint, vnde hos ſumptus ferre poſsit, nullaq; conſuetudo hoc oneris ad laicos tranſtulerit.[a]

Item ſciendum licere interdum in aliena parochia nouam eccleſiam ædificare, ſi publica vtilitas id flagitet. veluti, ſi ita abſit parocha eccleſia, vt nō facilè animabus curæ eius creditis, vbi neceſsitas exegerit, præſtò eſſe poſsit, ex quo ſæpe eueniat plures animas in periculum adduci, tunc enim eccleſia conſtrui poterit, quæ animabus oportunior ſit, & ipſi eccleſię veteri ius Rectoris in ea pręſentandi vna cum patrono, qui eam fundauerit, competet.[b]

a c. i. vbi glo. & c. de his. de eccle. ædifican.
b c. iii. eo. titu.

De Renuntiatione. Tit. XIII.

QVI beneficia, vel dignitates aliquas habent, illas interdum renuntiant; quod cum venia prælati, cui ſubſunt, facere debent.[a] nam ſi vel prælato inconſulto, vel forte in manibus laici cuiuſpiam quis ſacerdotium

a c. admonet. extra eod.

tium suum abdicarit, nulla erit abdicatio, quod ad prælati præiudicium attinet, sane ipsi renuntianti oberit, hoc laico tribuisse, vt in eius manibus suum beneficium cederet, idemq; ab eo sibi conferri pateretur, nam hoc ipso beneficio erit spoliandus.[b] Puram quoq; & liberam esse oportet renuntiationem quæ in manibus ordinarii fit.[c]

Quisquis autem beneficium suum semel renunciarit, sciat sibi ad illud repetundum viam esse interclusam,[d] cuius quidem renuntiationis vel ex ipsius renuntiantis confessione, vel etiam Episcoporũ literis indubitatum sumetur testimonium.[e] Sed & si nondum cesserit, cedendi tamen a prælato licentiam impetrarit, non licebit ei postea consilio mutato a cessione abstinere, sed a prælato cedere cogendus erit.[f] Quod si contigerit eum, qui vltrò reddiderit beneficium, denuò ad illud eligi, nihil ei obstabit olim facta renuntiatio, quamuis etiam iureiurando firmata esset.[g]

Item si quis probauerit, se non vltrò, sed coactum metu resignasse, audiẽdus erit, adstringeturq; reus, qui ei voluntariam exceptionem obiicit, in exceptione causam exprimere, qua ad renunciandum actor adductus fuerit.[h]

Si quis amica & beneuola canonicorum gratia potius quàm literarum Pontificiarum authoritate cupiens beneficium consequi, ipsorum canonicorũ arbitrio mitis se submittere dixerit, non propterea videtur literarum Pontificiarum, quas habebat, fauorem hac sua comitate repudiasse, nec ei nocebit illiberalis canonicorum contumacia detrectantium literas Pontificias exequi,[i] quod etiam certius erit, vbi ex ipsis literis institutio iam secuta erit: tunc enim (quod plus est) & si ipsis aduersariis literas apostolicas veluti eas abnuens, & canonicorum gratiæ tantùm se submittens, reddidisset, hoc tamen facto institutionis sibi quæsitæ iure, ex contumaci aduersa-

b c. quod in dubiis.
c c. ex parte. ubi gl. & doc. de offic. delega. c. fi. de pact. c. tua nos. de simon.
d c. ex trãsmissa.
e c. in præsentia.
f c. quidam.
g c. ii.
h c. super hoc.
i c. ueniẽs ad apostoli.

aduersariorum,& impudenti pertinacia, non priuabitur, potuisset tamen illi hoc in cautum eius factum nocere,si nondum institutus fuisset,cum literas Apostolicas prodegit.[k]

k c.sane.

Item si quis Prælatus,dum Corporis ægritudine oppressus breui se moriturũsuspicaretur, suos subditos absoluerit,ne sibi parere tenerentur, non idcirco tamen præfecturam videtur abdicasse.[l]

l c.lectæ.

Potest episcopus, qui vel persecutionẽ veritus, vel aduersa valetudine,aut inscitia deterritus, vel simoniæ vitium (quod clam se in sui commodum, fuerat commissum)perosus,aliaue simili causa adductus Episcopatum deposuerat, seque ad religionem transtulerat,ad episcopatũ denuo assumi,quod tamen ei tunc non permitteretur, cum propter suũ crimen se ab eo remouisset.[m]

m c. quod trãslationẽ.

Renũciatio etiam per Procuratorem ad hoc specialiter constitutum fieri potest, & sera erit Domini pœnitentia tunc mandatum reuocare volentis, cum procurator animi ipsius ignorans mutationem Prælato non minus ignoranti iam beneficium reddiderat:nisi vel procurator vel Prelatus dolose curassent,ne ad se reuocationis nuntium perueniret.[n]

n cle.unica

Non tamen omnibus permittitur officium vel dignitatẽ suam arbitrio suo deponere,nã & si episcopus aliquis senectutẽ causatus successorem sibi dari postulet,non facilè impetrabit, si alioqui ecclesiæ vel necessarius, vel saltẽ vtilis videatur.[o] Si quis tamen aperto mortis in discrimine versetur, dum episcopatus sui administrationem strenuè gerere studet,& in ecclesia sua morari conatur, poterit missionem impetrare.[p] Sed & aliæ sunt causæ, quæ deponẽdi episcopatus iustam tribuunt excusationem,quas Innocen. III. epistola sua ad Arelatẽsem episcopum dilucidè complexus est:vt tenuis, & malè firma corporis valetudo,conscientia criminis,inscitia,si plebi sit inuisus,si ei offendiculo, seu

o c.i.extra.

p c.ad supplicationẽ.

scandalo fit, si irregularitatem contraxerit,[q] Prælatus autem, qui summo Pontifici immediatè subest, non potest ab alio, quam ab ipso Summo Pontifice, præfecturæ, quam gerit, vacationē impetrare.[r] Qui præbendam suam exilem ideo abdicauit, vt alii noceret, quem præsumebat literarum Apostolicarum authoritate aliam pinguiorem propediem habiturum, nisi hac tenui dolo suo præueniretur, nihil agit, sed si ipsemet eam maiorem in se transferri curauerit, vtraque carebit. hinc enim manifesta apparet fraus, quæ tegi non potest.[s] Sciendum est etiam Summum Pontificem renunciare posse.[t]

q c. nisi cū pridem.

r cap. si.

s c. si. in vi.

t c. i. in vi.

De Immunitate Ecclesiarum. Tit. XIIII.

VT clerici diuinis commodius vacare posſint, aduertunt canonicæ leges, ne vlla eis onera per laicos imponi posſint, sed vt ab omni grauamine & tributo immunes custodiantur, omniaq; eis priuilegia indulgeantur, propter quæ ab omni vexatione securi vni Deo omnem operam suam colendo nauare possint, quapropter plena personarum, & rerum suarum immunitate a laicis perfrui debent. Ideoque ex Concilio lateranensi Sancitum est, ne seculares potestates vllum onus, vel tributū clericis aut ecclesiis imponant, quod si non seruarint, & moniti non destiterint, ipsos, eorumq; fautores a Christianorum communitate exterminat, nec prius restitui eos permittit, quàm Clericis eo modo læsis integrè satisfecerint. Permittitur tamen ab eis aliquid percipi, vbi maximam necesſitatem, vel euidentem ecclesię vtilitatem viderint, cui rei secularium facultates nequaquàm satis fuisſent futurę.[a] idque cernens episcopus & Clerus subueniendum

a c. nō minus.

niendum ei iudicarit. Constitutiones autem & sententiæ contra supradicta factæ inanes, & irritæ esse decernuntur. nec supradicta excõmunicationis pœna solutus quis erit, quamuis post legem violatam, pœnamque admissam officium deposuerit, nisi satisfecerit, eademque pœna etiam successorem deuincit, nisi damnum a prædecessore suo illatum intra mensem restituerit,[b] quod cum ab Innoc. iii. in generali concilio statutum esset, eius constitutionem Alex. iiii. constitutione promulgata non modo approbauit, sed etiam amplificauit, vt ex ea percipi potest.[c] Postea Bonifacius viii. declarauit, leges supradictas contra collegium, vniuersitates, personasque singulares cuiusuis dignitatis, aut conditionis extendi, quicunque ab ecclesiis, aut clericis pro eorũ personis aut rebus aliquid vectigalis, vel portorii nomine, seu cuiusuis alterius tributi titulo exigere ausi fuerint: pœnamque addidit interdicti, vel excommunicationis legis violatoribus,[d] quos ita interdictos, vel excõmunicatos publice pronuntiari episcopus curare debet.[e] Sed cum ex Innocentiana lege quædam quasi ansa laicis Principibus oblata videretur, clericos & ecclesias expilandi hac specie, quod eorum laicorum necessitas postularet, vt a clericis suppetias expectarent, vel quod clerici eas vltrò offerrent, atque ita laici Principes efficerent, vt clerici metu impulsi eorum nutui tãquam necessaria voluntate impulsi obtemperarent, tributa laicis Principibus frequenter pendentes: idcirco, vt huic astutię obuiam iretur, edixit idem Bonifacius, vt quicunque prælati, vel ecclesiasticæ personæ religiosæ, vel seculares cuiusuis nominis, vel generis tributum laicis soluerint, aut promiserint absque authoritate sedis Apostolicę, sententiam excommunicationis incurrant,[f] quam Bonifacii constitutionem cum Benedictus xi. declarasset, ad eos non extendi, qui sponte soluissent, aut qui a sponte

soluentibus

b c. aduersus.

c ca. i. de immu. eccle. in vi.

d c. quamquam. de cẽsib. in vi.

e cle. præsenti. de censib.

f c. clericis. de immun. eccles. in vi.

ſoluentibus accepiſſent, [g] Clemens V. vt primùm ad ſedem Apoſtolicam aſſumptus eſt, decreuit Bonifacii Conſtitutionem cum declarationibus Benedicti;& quicquid earũ cauſa ſequutum eſſet, reuocari oportere, & pro nullis & infectis haberi; vtque omnino Lateranenſe, & generale Concilium ſeruarentur in his,quę de hac materia ſtatuerunt.[h] Hęc quoq; inter eccleſiaſtica priuilegia cẽſentur, quod in eccleſiaſticis domibus laici iudices, neq; iudicare,neq; hoſpitium quærere poſſunt: [i] & præſertim cauſę,quibus de ſanguine,vel pęna corporea tractatur in eccleſiis vel cimiteriis agitari prohibẽtur.[k]

g *extrauagan. de immu.eccle.*

h *cle.uni. eo.titu.*

i *c.i.de immu.*

k *c.cum ecclesia Dei.*

Item liber homo ad eccleſiam confugiens non eſt ab ea ad mortem, aliamue pęnam corporeã trahendus,quodcunq; crimen patrarit: niſi vel publicus latro ſit, vel nocturnus agrorum depopulator, quiue itinera frequentata, & vias publicas obſidet, inſidiis in viatores paratis:hi enim ab eccleſiis extrahi poſſunt immunitatis ſecuritate non pręſtita.[l]

l *c. inter alia.*

Eccleſiæ quoq; non conſecratæ, quæ proprie Baſilica appellatur,dum in ea diuina officia celebrentur,eadem immunitatis priuilegia tribuũtur, quia diuinis obſequiis dedicata nullius eſt temerariis auſibus prophananda.[m] Si quis tamen delicti impunitatem ita ſe conſecuturum ſperans homicidiũ aut membri mutilationem in eccleſia ipſa, vel eius cimiterio patrare auſus fuerit,quæ,niſi ab eccleſia in quam confugit,defenſum ſe iri ſperaſſet,non fuerat commiſſurus, tam impio homini eccleſia nulli adiumento vel præſidio eſſe debet:fruſtra enim legis auxilium implorat,qui eam violat.[n] Et hę quidem ſunt immunitatum ſpecies,quibus eccleſię eccleſiaſticæq; perſonæ perfruũtur,& ſi quæ præterea ſunt,ex latioribus Decretalium Epiſtolarum, aut Decretorum voluminibus petendæ ſunt.

m *c. ecclesia in qua.*

n *c.fin.*

Non tamen ita plena immunitate perfruuntur, quin & ipſæ interdum aliquid oneris ferre cogãtur.

nam & a murorum cuſtodiis magna imminente ne ceſsitate excuſationem non habent,[o] & onus procurationis,quæ prælato viſitanti perſoluitur, effugere non poſſunt.qua de re ſupra a nobis,quantum ad rem neceſſarium eſſe duximus tractatum eſt.[p]

o c.ii.

p sup.titu. de procurat.

Item ſi quis ab initio cum eccleſiam fundaret, vel ſuis opibus locupletaret, vt eius patrocinium nanciſceretur, aliquos ſibi reditus Epiſcopo annuẽ te ab Eccleſia illa reſeruarit, non licebit illi eccleſiæ hoc oneris detrectare,[q] quod non minus procedit,ſi res aliquod onus habens annexum a laicis ad eccleſiam transferatur.onus enim ſuum rem ſequetur,& eccleſiam quoque tenebit. Decimarum quoque Rom.Pont.ſoluendarum onus eccleſiam interdum adſtringit, ſed frequentius ipſi eccleſiæ a laicis decimæ ſoluuntur.De qua re mox ſubiiciemus.[r]

q c. præterea quoniam. de iure patro. c. quãto.c.procurationes. de cenſi.

r ib.q.i. c.ſi quis laicus.glo. cle. i.ver. solita de cenſi.

De Decimis. *Tit. XV.*

DECIMAS a populo Sacerdotibus, ac Leuitis eſſe reddendas diuina ſanxit authoritas.[a] His enim verbis præceptum diuinum emanauit? Decimas & primitias non tardabis offerre.[b] ſunt enim decimæ egẽtium animarum tributa,quas ſi quis dederit, non ſolum vbertatem fructuum recipiet,ſed etiam corporis ac animę ſalutem conſequetur.[c] Et decimæ vel prædiorum,quæ aliquis poſſidet,ratione debentur, vel propter lucra ex hominis induſtria & opera quæſita. & hæ perſonales decimæ appellantur,illę prędiales. Soluuntur autem decimæ de fructu omni prædiorum, de fœno,lana, de prouentibus molendinorum etiam eorum, quæ vento impelluntur,de piſcinis, apibus,[d] vino,grano,fructibus arborum,pecoribus,hortis,de militia, de negotiatione,& de omnibus deniq; bonis: & ad eas ſoluendas cenſura etiam eccleſiaſtica compelli quis

a c. decimas.16 q.i.

b Exod.22.

c c. decimæ. xvi. q.i.

d c.prouenium.c.nuntios.eo.titu.

quis potest.[e] idque simpliciter & de plano sine strepitu & figura iudicii.[f]

Hoc autem differunt decimæ prædiorum a personalibus, quod in decimis prędialibus soluẽdis nullæ deducuntur expensæ: [g] nam neque semen, neq; sumptus colendo agro facti ante decimas capi possunt:[h] nec impensæ pro reparanda re factæ ex fructibus, vel pensionibus detrahuntur: veluti expensa domui, aut molendino, aut similibus reficiendis, vel sarciendis. item si sumptu melior factus sit ager, vel vinea: si grex, substitutione in capitum demortuorum loco facta, seruatus sit vel auctus. his inquam erogata modis decimas haud quaquam imminuẽt.[i] nec famulis, aut mercenariis mercedes debitæ ante exolutas decimas persolui debent, sed decima fructibus lectis confestim reddenda est.[k] Quæ verò ex rebus opera, industriaq; nostra, puta ex negotiatione partis debentur decimæ non nisi detractis expensis æstimandæ sunt.[l]

Personales decimæ ad illam parochiam spectant quæ diuina sacramenta ministrat.[m] Quod si duæ parochiæ inter se certent, quia altera baptismatis sacramentum conferat, altera autem cætera sacramenta omnia, illa potior habebitur, quæ baptizat.[n]

Prædiales verò decimæ ad illam parochiam deferri debent, sub qua prædia existunt. quod si ea prædia è celebritate, & frequentia hominum, & ecclesiarum ita remota sint, vt nulli ecclesiæ subesse dici possint, Episcopo decimæ soluentur: consuetudinis tamen, si qua ibi fuerit, nõ negligetur authoritas.[o]

Laicus certe incapax decimarum censetur.[p]

Decimarum quoque solutio prius facienda est, quàm census vel tributi. quod si censuum, aut tributorum solutio decimas præcesserint, ab ipsis quoq; tributis, & censibus decima deducetur.[q]

Ecclesiæ quoque ipsæ interdum ad decimas Ro. Pontifici soluendas compelluntur: si pro vniuersa-

e c. nõ est c. seq. & c. ex parte.

f cle. dispendiosam. de iudic.

g c. ex parte. & c. non est. in fi.

h c. tua nobis.

i c. pastoralis.

k c. cur homines.

l gl. d. c. pastoralis. glo. d. c. ad Apostolicæ. ꝟ. psonales.

m d. c. ad Apostolicæ

n c. cũ cõtingat. colũ. ii. in prin.

o d. c. ad Apostolicæ. Abb. d. c. cũ contingat.

p c. quamuis. c. prohibemus. de decim. c. cãm. vbi doct. de prescript.

q c cũ non sit ĩ homine.

lis Eccleſiæ vſibus ſit neceſſarium, quo caſu ſi quis dubitet, de quibus rebus ſolui debeant, diffusè hoc declarauit Bonifacius viii. ſua Constitutione,[r] & nonnulla quoque addidit Clem.V. vt ex amborum Constitutionibus vobis patere poteſt.[ſ]

r in extra uag. com c. vnico.

ſ cle.ii ubi glo.

Quando, & quibus ſolennitatibus res Eccleſiæ alienari poſſunt. Tit. XV.

QVAMVIS leges Pontificiæ curent, ne clericis facultates idoneę ab eccleſia deſint, & propterea illis prębendas ſuggerant: ea tamen bona clericorum ipſorum in dominio cenſeri nemo exiſtimet, vel quod illis poſsint ſuo arbitrio vti, & in quoſcunq; vſus transferre: nam prætérquam quod ſupra docuimus, quibus nam vſibus ſint illæ facultates deſtinatæ, prætérea etiã cauendum eſt, ne alienentur, ne patrimonium Petri prodiga Prçlatorum & clericorum libidine exhauriatur. quo facto inæſtimabile damnum eccleſiæ inueheretur, ſi opes deinde non ſuppeterent, quibus ſubleuari poſſent, qui miniſteriis diuinis omnem operam ſuam dicarunt, quapropter ex Concilio apud Syluanum ſtatutum eſt, ne cui liceat alienare rem immobilem eccleſiæ, nec mãcipium, neq; ſpecialis hypothecę titulo cuiquam addicere. Alienationis aũt titulo diffinitũ eſt contineri conductionẽ, donationem, venditionẽ, permutationem, & emphyteuticum contractũ perpetuum.[a] Et ſancitum eſt Leoninę Conſtitutioni ſubiacere eos, qui hanc concilii conſtitutionẽ fuerint tranſgreſsi: nempè vt officio priuẽtur, & omne damnum illatum eccleſiæ reſtituant ipſi qui cõtractum inierint, aut eorũ ſucceſſores: tabelliones aũt de alienatione inſtrumenta conficientes ex eadem Leonina Conſtitutione relegantur, & iudices alienationi

a c. nulli. de reb. eccleſi. non alien.

nationi authoritatem prçstantes bonis & dignitate priuatur:[b] quibus Symmachus piç mem. sum. Pont. addidit, vt si quis presbyterorum, diaconorum, seu defensorum, alienanti prædium ecclesiæ subscripse rit, anathemate fęriatur: nisi fortè & alienator, & qui acceperit, celeri restitutione sibi prospexerint. & liceat præterea quibuscunque ecclesiasticis personis contradicere, & rem cum fructibus alienatam repetere.[c] Sed & Clemens V. in Concilio Viennensi constituit,[d] ne quis religiosus monasterio, prioratui, ecclesiæ, seu administrationi cuiuis præsidens, iura, reditus, aut possessiones eiusdem alicui ad vitam eius, seu aliud certum tempus, pecunia etiam inde recepta, quouis modo concedat, nisi necessitas, aut vtilitas monasterii, prioratus, Ecclesiæ aut administrationis huiusmodi hoc exposcat, conuentus sui, aut (si conuentum non habeat) prælati proprii assensu accedente. & qui contra hęc fecerit, pœnam suspensionis ab officio eo ipso incurrat: nec ex concessione ipsius recipienti ius aliquod acquiratur. Quod tamen ad locationes, vel etiam redituum, aut fructuum venditiones ad tempus modicum faciendas non extenditur.[e] Prohibentur itē ecclesiæ, earumq; bona immobilia, & iura laicis subigi, absq; capituli consensu, & Romani Pontificis venia, sed omnes contractus quouis sint robore muniti contra hæc celebrati inanes decernuntur: nec impunè abeunt prælati qui hæc fuerint transgressi, & clerici, qui sese non opposuerint. sed & laici, qui prælatos ad hoc compulerint, dignis pœnis subiiciuntur.[f] Cum igitur incidunt tempora, quibus vel vtile est ecclesiæ, vel fortè etiam necessarium alienationem fieri, ei erit consulendum cum totius cleri tractatu consensu & subscriptione:[g] qua forma non seruāta nullius erit momenti alienatio.[h] Sed longe omnium plenissime huic rei prouidit Paulus Venetus ii. dum sua constitutione, quæ in

b *l. iubemus. §. œconomus. C. de sacro. eccle.*

c *c. si quis presbyterorum. extra. eod.*

d *cle. i. eo. titu.*

e *d. cle. i.*

f *c. ii. in vi.*

g *c. non liceat. c. alienationes. c. sine exceptione. xii. q. ii.*

h *c. i. in vi.*

viridi est obseruantia, prohibuit omnium rerum & bonorum Ecclesiasticorum alienationem: omneq; pactum, per quod dominium ipsorum transfertur: concessionem, hypothecam, locationem, & conductionem, vltra triennium: nec non infeudationem, vel contractum emphyteoticum, præterquam in casibus a iure permissis, ac exceptis rebus & bonis in emphyteosim ab antiquo concedi solitis (& tūc ecclesiarum euidenti vtilitate) demptisque fructibus & bonis quæ seruando seruari non possunt, pro instantis temporis exigentia, prædecessorum constitutionibus, prohibitionibus, & decretis aliis super hoc æditis in suo robore nihilominus relictis. & decreuit contra hæc facta nullius omnino roboris, & momenti. & tam alienantem, quam eum qui alienatas res, & bona prædicta receperit, sententiæ excōmunicationis subiacere. Alienanti verò bona ecclesiarum, monasteriorum, locorumque piorum quorumlibet inconsulto Romano Pontifice, aut contra ipsius constitutionis tenorem, si Pontificali, vel Abbatiali præfulgeat dignitate, Ecclesiȩ ingressum interdicit; qui si per sex menses immediate subsequētes sub interdicto huiusmodi obstinatis auribus perseuerarit regimine, & administratione ecclesiæ vel monasterii cui præsidet in temporalibus, & spiritualibus sit eo ipso suspensus. Inferiores vero prælati, commendatarii, & aliarum ecclesiarum rectores beneficia vel administrationem quomodolibet obtinentes, prioratibus, prȩposituris, dignitatibus, personatibus, administrationibus, officiis, canonicatibus, præbendis, aliisq; ecclesiasticis cum cura, & sine cura, secularibus, & regularibus beneficiis, quorum res, & bona alienārunt, duntaxat, ipso facto priuati existant: illaq; absq; declaratione aliqua vacare censeantur, possintq; per locorum ordinarios, & alios, ad quos eorum collatio pertinet, personis idoneis (illis exceptis quæ propterea priuatæ fuerint)

liberè

liberè de iure conferri, nisi alias dispositioni Apostolicæ sedis sint specialiter reseruata, vel generaliter: & nihilominus alienatæ res, & bona huiusmodi ad ecclesias monasteria & loca pia ad quæ ante alienationem huiusmodi pertinebant, liberè reuertantur.[h]

Non licet etiam Episcopo vel Abbati terram vnius Ecclesiæ ad aliam vertere, quamuis ambæ in eius sint potestate. si tamen eam commutare voluerit, cum ambarum consensu hoc faciat.[i] Et permutationes rerum ecclesiasticarum ab antecessore inconsulte factæ a successore emendari poterunt.[k]

Causæ autem iustæ ad alienationem rei ecclesiasticæ esse possunt: veluti, si ære alieno ita sit oppressa ecclesia, vt illi exoluendo fructus non sufficiant: si rem alienet, quo meliorem emat: si captiuos Christianos redimere velit: aut, si res, quæ alienatur, dãno potius & oneri sit ecclesiæ, quàm emolumento.[l]

Sed interdum & si nulla solennitas in alienatione facienda posthabita sit, ab ea tamen resilire licebit: vt si graue dispendium ex ea alienatione ferat ecclesia, rescindetur enim tunc alienatio per in integrum restitutionem.[m]

Sed cum ex supradictis appareat ne ecclesiasticis quidem personis licere ecclesiasticas res alienare, quo detestabilior est iudicanda Principum secularium temeritas, qui falcem in messem alienam iniicere, resque ecclesiasticas prophanis sacrilegisque manibus contrectare, easque iure suo, quasi earum domini sint, aliis donare non dubitarint, atque ita egentium clericorum substantiam rapere, vel qui ab eis hæc petere ausi fuerint: quippe hoc modo tẽtata, irrita esse omnia ex concilio Lugdunensi iubentur. hocque impium & temerarium hominum genus a communione ecclesiæ excludi.[n]

h in extrauagan. i. de reb. eccle.

i c.i. eod. titu.

k c. ii de rerum permuta.

l Ab. d. c. nulli.

m c i. eod. titu.

n c. ii.

De Peculio Clericorum. *Tit. XVI.*

INQVIRENDVM est præterea, si quis presbyterorum de reditibus ecclesiæ, vel oblationibus, vel votis fidelium, alieno nomine res comparuerit quia quemadmodum suo, ita nec alieno nomine fraudem facere presbyter de facultatibus ecclesiasticis potest: quoniam hoc sacrilegium est.& par crimini Iudæ, qui sacras oblationes asportabat,& furabatur.[a]

a c inquirendum. eo. titu.

Et qui patrimonii nihil habebat presbyter, quo tempore ad sacrum ordinem promotus est, si postea prædium emerit, ecclesiæ illud acquirit, ad quam inops promotus est.[b] Idcirco Episcopus res, quas ecclesiæ occasione post consecrationem acquisierit propriæ ecclesiæ relinquere tenetur.[c] Et presbyter qui diœcesim tenet, de his quæ emerit, ipsius ecclesiæ nomine conficere instrumenta debet, aut ab ea discedere.[d]

b c.i.

c c.iii.

d c.ii.

Si quis sane clericorum agellos vel vineolas sibi parasse sustentandæ vitæ causa probatus fuerit, vsq; ad obitum suum ea posside poterit: sed post eius decessum ecclesiæ erunt restituenda, nec testamentario, aut successorio iure cuiquam hæredum prohæredumue relinqui possunt, nisi forsan cui Episcopus propter obsequia Ecclesiæ præstita elargiri voluerit.[e]

e cap. fin.

De Testamentis. *Tit. XVII. & Vlt.*

NON alienum fuerit hoc loco breuiter etiam de testamentis aliqua retulisse, nam & si nobis propositum sit hoc volumine ea duntaxat tractare, quæ Pontificii iuris propria sint, tamen quia

hæc materia secundum ius nostrum propria quædam præcepta habet a iure ciuili discrepantia, necessarium esse duximus ea quoq; demonstrare. sed primum tamen ab ipsis Iureconsultis Cæs. diffinitionem mutuemus.

Est igitur testamentum nostræ voluntatis iusta sententia de eo quod quis post mortem suam facere voluerit.[a] In quo condendo quamuis leges ciuiles maiorem testium numerum requirant, ius tamen nostrum ea quoque testamenta recipit, quę coram suo presbytero, & tribus vel duabus aliis personis idoneis facta sint: & executionem eis concedit omni consuetudine reiecta, quæ maiorem testium numerum desideraret.[b]

a l.i.ff.eo.

b ca. eum esse.

Item hoc iure, qui extremam voluntatem suam in alterius dispositionem confert, non videtur intestatus decedere.[c] Nec minus executionem merebitur testamentum ad pias causas, quamuis per verba enuntiatiua ad aliud prolata scriptum sit.[d]

c c.cum tibi.

d c.fin.de succes. ab intesta.

Sciendum est, Episcopis, Presbyteris, & aliis clericis, qui per hæreditatem, vel alium modum, intuitu personę aliquid acquisierint, donare id licere, cui voluerint, dum viuunt: sin ante obierint, quàm hoc fecerint, altari, cui seruiunt, omnia perpetuò consecrantur, & in ius eius transeunt, si nullos consanguineos habeant.[e] Hæc de rebus sufficiant, nunc dè sacramentis Ecclesiæ tractemus.

e c.i. eod. titu. de successio. vbi glo.

INSTI-

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI

LIBER TERTIVS.

De Sacramentis Ecclesiæ. *Tit. I.*

QVIA mortalium conditio omnium ita comparata est, vt longè plus caliginis, quam lucis nostri oculi habeant in his speculandis quæ non caduca, aut fluxa sunt, sed cœlestia, & æterna: cum tamen ad illa æterna accessus alias nobis non pateat, quàm si ad ea mente erecta sæpe suspexerimus: propterea, vt imbecillitas nostra, quam maxime fieri potest adiuuetur, & sensim animos attolere, æternaq; illa contueri discamus, nec semper mentem humi defixam teneamus, diuina authoritate via adinuenta est, qua ex terrestrium rerum oculata inspectione. ad earũ, quæ supra nos sunt, mente perceptam cognitionem & cogitationem peruenire possimus. Hacq; ratione septem ecclesiæ sacramẽta instituta sunt, quæ præter id quod (vt modò diximus) supera nos docẽt suspicere: & efficiunt, vt animus quamuis inclusus in corpore, tamen foras emineat, longè se a corpore abstrahens: sunt præterea tanquam signa & vexilla congregationis illius, quæ ecclesia appellatur, sub quibus in vnum fideles congregantur. Sed & aliud nobis conferunt, nam castè a nobis, & incorruptæ obseruata humilitatis, & submissionis cuiusdam in

nobis

nobis ſpecimen oſtendunt: ex quo efficitur, vt dum non dedignamur nos rebus infimis earum contemplatione, quę in eis ſignificantur, pronos & obediẽtes effingere, æternis digni premiis apud Deum habeamur: quibus item ſacramentis dum noſtram operam integre, & ſincere nauamus, noſq; in eis exercemus, & animum noſtrum agitamus, efficitur, vt otioſi ne ſedeamus, multaque malorum ſemina hoc pacto vitemus.[a]

Eſt autem ſacramentum, corporeum quoddã elementum extrinſecus cum ſenſu inflictum, inuiſibilia, & incorporalia propter ſimilitudinem referens, & propter inſtitutionem ſignficans.[b] Ideoq; dicuntur ſacramenta: quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. quod cernitur ſpetiem habet corporeã quod percipitur, fructum habet ſpiritalem.[c] Vnde a ſecretis virtutibus, vel ſacris ſacramenta dicuntur: quia ſub tegmento corporalium rerum diuina virtus ſecretius ſalutem eorundem ſacramentorum operatur.[d]

Sunt autem hæc ſeptem infraſcripta eccleſiæ ſacramenta: Baptiſmus, Confirmatio, Ordo, Euchariſtia, Pœnitentia, Matrimonium, & Sacra vnctio.

Horum tria prima caracterem animæ imprimũt, ideoq; illa iterari nefas eſt. Alia verò quatuor poſtrema, charactérem cum non infligant, nihil impedit, quin iterari poſsint.[e] Rurſus horum ſacramẽtorum quinque ſunt, quibus non habitis vel neglectis eorumue aliquo, nulla homini ſalutis æternæ ſpes eſſe poteſt: quare & neceſſaria appellantur. Alia verò duo matrimonium, & ordo, quæ & dignitatis dicuntur,[f] liberæ ſunt voluntatis vnicuique, licet vniuerſo eccleſiæ corpori ſint neceſſaria: & tãetſi quis hæc nunquam acceperit, animæ tamen ſalutem, & gratiam diuinam ſperare poteſt. De his igitur ſingulis videamus: & primum de Baptiſmo, qui reliquis omnibus ianua eſt & principium.[g]

a glo. c. in ſtitutio. de conſecrat. di ſtin. ii. Ab. in rub. de ſacram. non in ter. in fi.
b Abb. d. rub. col. i.
c cap. qui manducat. i ea. diſt.
d c. multi §. myſteriũ. i. q. i.
e Abb. d. rub. colũ. i. & ii.
f c. remiſſionem. in fi. i q. i.
g glo. c. i. diſt. iiii. & c. quicunq;. lxxvii. diſt.

De

De Baptismo. *Tit.* II.

BAPTISMVS tanti est momenti, vt sine eo nemo saluus esse posit, quem admodum Christi ipsius voce docemur. hoc enim crimen ingenitum abstergitur, quod cœlestem ianuam nobis obserauerat. Est autem baptismus, exterior hominum ablutio cum certa forma verborum, originarium peccatum delens, [a] & longe maiorem vtilitatem affert Baptismus, quàm olim circoncisio afferret: quippe per Baptismū renatus ianuam cœlestem sibi reseratam inuenit, quæ circuncisis occlusa erat, quamuis culpa ingenita eis per circūcisionem ipsam remitteretur. [b] Et duplex est baptismus: solenis, & simplex, ille multas ceremonias exigit præter verbum Dei, & aquam: nam & cathecismos, & exorgismos, & multas præces, multasque alias solennitates desiderat. hic autem in casu necessario in vsu esse solet. præcipua autem in hoc sacramento verba sunt hæc: Ego te baptizo. addito sanctissimæ Trinitatis nomine. [c]

Et quamuis hoc munus baptizandi sacerdotum proprium sit, tamen & laicus recte & vtiliter necessitate exigente baptizare poterit. nec, si hæreticus, vel paganus, aut Iudæus baptizarit, dummodo debita materia forma & intentione vtatur, sacramentum repetendum erit: cum non dignitate ministri, sed virtute verbi diuini, & spiritussancti constet. [d] Sed quamuis hoc sacramentum iterandum non sit, si de aliquo tamen ambigatur, an sit baptizatus, nec ne, poterit ei baptismus huiusmodi verbis conferri: si baptizatus es te nō rebaptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo. addito trinitatis nomine. [e]

Nemo tamen seipsum baptizat. At quicunque, presbyter

a glo. c.i. iiii. distin. de consecratio. Thom. l. iiii. senten. dist. iii. q. i.

b c. maiores. in prin.

c c. i. et de consecr. distin. iiii.

d c. in necessitate. cū sequent. ea. dist. iiii.

e c. ii. eod. titu.

presbyter commendatum sibi ægrum baptizare neglexerit, adeò vt ille sine baptismo è vita decesserit ab officio deponendus est.[f]

f d.c.in necessitate. cū seq.

De Confirmatione. Titu. III.

POST baptismum, confirmatio quoq; est Christiano adhibenda, qua vndequaque munitus sit, tanquam duplici thorace aduersus maligni hostis insidias: ita enim fit, vt per baptismum genitus, postea per hoc sacramentum enutriatur, & crescat, & per virtutem spiritusſancti confirmetur: quod olim impositione manuum dumtaxat celebrabatur, hodie ex Apostolorum traditione chrisma quoq; adhibetur cum impresſione signi sanctæ crucis, vt externo signo intima vnctio, quam spiritus sanctus efficit, significetur. hinc septiformis spiritus sanctus hoc sacramento accipitur, spiritus sapientiæ, & intellectus. spiritus consilii, & fortitudinis. spiritus scientiæ, & pietatis, ac timoris.

Minister autem huius sacramenti est Episcopus, quamuis cæteras vnctiones etiam simplex presbyter valeat exhibere,[a] nec nisi ieiunis & a ieiunis ex honestate cōfertur, exceptis infirmis, & in tenui discrimine leti positis,[b] nec iterandum est.[c]

a c. vni. §. frontis.de sacra vnct. c. quanto.de consuetud.
b c.vt episcopi. de consecra.dist.v.
c c.dictum est.ea.dist.

De Pœnitentia. Tit. IIII.

CVM homines per baptismum renati sunt, sepæ in grauia crimina labūtur, quibus ne opprimātur, instituit Christus sacramentum pœnitentiæ, quod post baptismum sit nobis tanquam secunda tabula in naufragio,[a] cuius ope a lapsu nos erigere posſimus,[b] si nostra vulnera criminibus cō tracta medico, id est sacerdoti nudauerimus debita

a c. secunda. de pœniten.distin.i.
b c i.in fi. de sum. trinita.

cordis

cordis compunctione. in corde enim si adsit contritio, in ore confessio, in opere satisfactio, sacramenti huius vis operatur, quę in absolutione sacerdotis consistit. illi enim soluendi & ligandi potestas diuinitus data est, quam non poterit vtique cum iudicio exercere hunc pro meritis soluens, illum vinciens, nisi ex peccatorum enumeratione proprio ore facta, etiam criminum occultorum notitiam habeat. [c]

c c. voluissent. de pœnit. dist. i.

Sed quia parum fuerit sacramenta esse instituta, nisi etiam cura adhiberetur, vt hi quorum vtilitati eorum inuentione & institutione prospectum est, ea non recipientes dignam mercedem habeant: idcirco in Concilio generali Innoc. sancitum est, vt quilibet Christianus, vbi ad annos iudicii peruenerit, quolibet anno hoc se sacramento exerceat, sua crimina proprio sacerdoti aperiendo, nisi a Christianorum communitate repelli velit, & ab ecclesiæ ingressu arceri, & post mortem ecclesiastico sepulchro interdici. quo concilio etiam pœna sancita est aduersus sacerdotem, qui peccata sibi pœnitētiæ causa retecta quouis modo prodiderit. [d]

d c. omnis vtriusq; sexus. extra. eod.

De Sacramento Eucharistiæ. Tit. V.

VBI homo pœnitentiæ ope a lapsu exurrexerit in domino, tum verò ei cauendum est, vt in bono perseueret, ac crescat, quem ad vsum instituit Christus sanctissimum Eucharistiæ sacramentum, sub visibili specie panis, & vini, quæ verum Christi corpus & sanguinem nobis prębet. quo quidem sacramento nullum maius esse potest, nec vlla potior oblatio: [a] cuius forma in illis verbis solennibus consistit, quæ Christus nobis reliquit.

a c. nihil. de consec. distin. ii.

Nemo autem illud facere potest nisi sacerdos, qui rite sit ordinatus, secundū claues ecclesiæ, quas

concefsit Apostolis, eorumq; successoribus Christus.[b] Illud autem sumunt vel illi ipsi qui id fecerunt, id est, sacerdotes. aut alii, siue laici, siue sacerdotes quibus per sacerdotem alium propinatur, sumunt verò ipsi sacerdotes, dum missam celebrant, nam quotiescunque sacerdos sacrificans corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi participem se præbeat, nisi ab ipsa communione annum velit esse suspensus.[c]

Missæ autem celebrationem Iacobus frater Domini, & Basilius Cęsariensis adinuenerunt.[d] Eaq; non debet nisi a ieiunis celebrari,[e] nec nisi vna missa a quouis sacerdote, vna eademq; die, si iusta causa non subest celebrari potest, die Natiuitatis Dominicæ excepta.[f] Qui vero pecunia inductus, vel adulationibus secularium plures eadem die missas celebrare non formidarit, hic non creditur damnationem euadere.[g] Caueat verò sacerdos, ne dum missam celebrat, & sacramenti misterium facere simulat, suppresfsis verbis solennibus, quibus sacramentum conficitur, panem & vinum inanè tantummodò sumat: dum fortè veretur missam celebrare, quod se sciat letali crimini obnoxium: & eam tamen propter aliquam necessitatem intermittere non potest. nam & si leuis non sit eius noxa, qui criminis grauis sibi conscius sacramento impudenrer sese ingerit, longè tamen grauius crimen illius existimādum est, qui prædicto modo aliud agere, aliud simulare non formidarit. ille enim Deum solum: hic & Deum, & populum lædit, & quod in se est, ludit.[h]

At laici sacramentum de manu eorundem sacerdotum expectant, & clerici presbyteris inferiores. nemo enim illud ministrare debet excepto presbytero: adeò vt presbyter puniatur, qui per alium ęgro sacramentum ministrat.[i] Sed quamuis olim qui-

libet

b c.i. de sum. trin. §. penult.

c c. relatum. in fi. de consecr. distin. ii. & c. seq.

d c. Iacobus. de consecr. dist. i.

e c. Sacra mensa. ead. dist.

f c. sufficit. ea. dist. c. iii. de celeb. missar.

g d. c. sufficit.

h c. de homine. de celebra. missa.

i c peruenit. de consecra. dist. ii.

libet Chriſtianus ætatis legitimæ ter in anno ſacramentum aſſumere iuberetur, id eſt, in feſto Paſchatis, Pentecoſtes, & Natalis Dominici:[k] hodie tamē quia decreſcente fidei feruore ægrè hoc obſeruabatur, ex concilio generali ſancitum eſt, vt quouis anno ſaltem ſemel, idque in Paſchate Reſurrectionis ad hoc conuiuium quilibet accedat, delictorum cōfeſsione præmiſſa: alioquin eccleſiæ ingreſſu, & eccleſiaſtica ſepultura prohibeatur, niſi proprii ſacerdotis conſilio legitima de cauſa id diſtulerit.[l]

Hoc autem ſacramentum non niſi ieiunio ſtomacho regulariter ſuſcipi debet.[m] Conſultiuſque faciet ſi etiam a propria vxore tribus ſaltem diebus antè, totidemq; poſt ſe continuerit.[n] Presbyter curet ſacram Euchariſtiam ad omnem ægri cuiuſq; repentinam neceſsitatem ſemper paratam habere, ne ſine ea ægros mori contingat.[o] Et diligenter obſeruetur, vt in cunctis eccleſiis Chriſma, & Euchariſtia ſub fida cuſtodia clauibus obſignata ſeruentur, ne ad illa queat temeraria manus extendi ad aliqua nephanda patranda. Si verò is, ad quem ſpectat cuſtodia, noctes, dieſq; ſtertens ea incaute reliquerit, tribus mēſibus ab officio ſuſpendendus erit, at ſi propter eius negligentiam aliquod nephas inde contigerit, grauiori etiam ſubdendus eſt vltioni.[p]

k c. & ſi non frequentius. ea. diſt.
Ab. d. c. omnis vtriuſque.
l d. c. omnis vtriuſque.
m c. liquido. de conſecrat. diſt. ii.
n c. omnis homo. ea. diſtin. ubi glo.
o cap. presbyter. ead. diſtin.
p c. i. de cuſto. euchariſ.

De ſacra Vnctione. Tit. VI.

NON eſt etiam omittendum ſacræ vnctionis ſacramentum, cuius duæ ſunt ſpecies: exterior, & interior. illa, quæ materialis eſt, & viſibilis inungit corpus. hæc quæ ſpiritualis eſt, & inuiſibilis inungit cor.[a] hæcque per illam exteriorem ſignificatur.

Vngitur ergo quilibet Chriſtianus, primùm in baptiſmate

a c. i. §. i. de ſacra vnctio.

baptiſmate bis:oleo quidem cathecuminorũ prius ante baptiſmum,mox chriſmate ante ſolennia baptiſmi peracta.vngitur etiam chriſmate, dum confirmationis munus accipit:quod non niſi ab Epiſcopo impendi poteſt, quamuis cæteræ vnctiones per quemuis presbyterorum fieri poſsint. vngitur demum,cum infirmatur, vt & corpus & anima ſeruentur. quæ vnctiones cuiuis Chriſtiano communes ſunt:aliæ vero non omnibus conceduntur. Epiſcopus enim chriſmate caput,manusq; inungitur.vngitur altare dum conſecratur. templum cum dedicatur.calix cum benedicitur. Item vngitur Princeps ſecularis in bracchio,ſeu in humero, vel harmo:nõ in capite,vt olim. [b]

[b] toto tit. de ſacr. vnctio.

De Sacramento Ordinis. Tit. VII.

QVIA ſupra libro primo ſatis docuiſſe arbitramur, qui ſint clericorum ordines, ſuperfluum exiſtimamus hic circa ſacramentum ordinis pluribus inſiſtere: quod ſacramentum inſtitutum eſt, cum ſigno impoſitionis manuum, aliiſque ritibus ſolennibus. quamuis enim Chriſtiani omnes ſint ſacerdotes, vt ſpiritales hoſtias, id eſt ſemet ipſos Deo offerre, & nomen eius laudare, & vtiliter inuocare in omni loco poſsint: non omnes tamen ſunt eccleſiæ miniſtri, ſed iam inde ab eccleſiæ initio ſelecti ſunt quidã,qui muneribus eccleſiaſticis fungerentur:& hi in nouem claſſes diſtincti ſunt, quas ſupra libro primo recenſuimus. quamuis Theologi infimam & ſupremam claſſem inter has non recenſeant. Hoc autem ſacramentum verbis Chriſti nititur pluribus locis repetitis, & duplicem poteſtatẽ confert,ordinis videlicet,& iuriſdictionis.ſub quarũ altera cadit verbi diuini miniſterium adminiſtratio ſacramentorum,& eccleſiarũ ordinatio ad

ædificationem.sub altera poteſtas excommunicandi,& pœnitentes abſoluendi.

De Sacramento Matrimonij. Tit. VIII.

MATRIMONIVM eſt Sacramentum,quo vir vnus vnaq; mulier perpetuo,& indiſſociabili vinculo coniugantur.duæ etenim Chriſtiani matrimonii leges præcipuæ ſunt, altera,vt ſit inter duos tantum:id eſt,vnius viri, & vnius mulieris coniunctio: & neutri eorum liceat corporis ſui tertio poteſtatem facere.altera,vt hæc coniunctio ſola alterutrius morte diſſoluatur.& ſi enim lege antiqua repudium non prohiberetur, id tamen illis populis duriſsimi cordis Moſes permiſerat, grauius ducens vxorem occidi, (quod in illis metuebatnr)quàm odii cauſà dimitti:quod hodie ceſſante iam illa tanta duritiæ minime neceſſariũ exiſtimatur:at quod dicitur, vxorem ob fornicationẽ dimitti poſſe: nõ ſic eſt exaudiendum,quod propterea matrimonii vinculum ſcindatur, ſed duntaxat thori & menſæ conſuetudo ſeparatur:quare adulterii reus erit,tanquam alienã contrectans, quiſquis ſic dimiſſam duxerit.

Cauſæ autem contrahendo matrimonio, vel iam contracto aduerſantes hæ ferè ſolent hoc iure enumerari. In primis votum ſolenne conrahendum impedit,& contractum diuellit.ſimplex autem votum contrahendo quidem obeſſe poteſt, non contractum dirimere.[a] Item duo quorum alter ſit Chriſtianus,alter infidelis ſe inuicem matrimonio copulare non poſſunt.[b] Error quoq; quo coniugum alter ducitur,dum vel in perſona coniugis labitur,credens gratia exempli eſſe Corneliam, quæ Sempronia erat,vel quo in coniugis conditione decipitur, exiſtimans ingenuam eſſe, quæ ſerua erat; ſolet

a c. i. & ſi. qui cleri. vel uou.

b c. caue. cum ſequen. xxviii q i.

ſolet nuptiarum validitati officere.[c]

Item cognati & affines nuptias inter ſe contrahe re prohibentur. & cognatorum quidem per lineam rectam inter ſe coniunctorum prohibitio perpetua eſt, nullo certo fine concluſa: eorum verò, qui ex tranſuerſo gradu cognationis iunguntur, prohibitio vltra quartum cognationis gradum non proten ditur,& cum diſpari in gradu ſunt,remotior ſpecta tur gradus.[d] Cum autem tres ſpeties cognationis ſint, ſcilicet carnalis, & legalis, & ſpiritualis, quæ ſcilicet contrahitur per baptiſmum,& confirmationem,quęlibet harum matrimonium impedit, & infirmat, licet diuerſis modis, vt infrà docebimus. Cognatio autem legalis dicitur, vt ſi qua per adoptionem mihi ſoror eſſe ceperit: nam quamdiu durat adoptio,inter me & ipſam, nuptiæ conſiſtere non poſſunt.[e] Affinitatis autem ratio in primo duntaxat genere habetur,non in ſecũdo, nec in tertio:quod in Concilio generali Innocentiano ſtatutum fuit,cum antea & ſecundum & tertium affinitatis genus nuptias impediret, & irritaret. ea autem prohibitio vltra quartum gradum non prouehitur, cum ante illud Concilium ad ſeptimum vſque gradum extenderetur.[f]

Item ex his quę paulò ſupra a nobis tradita ſunt, conſtat,eum qui iam vno matrimonii iugo præmitur,alterum ſubire non poſſe. quo fit,vt ſi quis cum duabus mulieribus verbis præſentem actum ſignificantibus matrimonii contractum inierit, eorum prior ſola futura ſit vxor, & poſterior dimittenda, quamuis cum ea ſe iam immiſcuiſſet.[g] Eadem ratione, & qui vxorem ducit eam, quam alter ſibi deſponſam verbis præſentibus habuerat,eam dimittere cogendus eſt,pœnitentiamq; ſubire.[h]

Publicæ quoq; honeſtatis iuſtitia nuptiis obeſſe ſolet:puta, ſi conſanguineus meus cum aliqua muliere ſponſalia tantùm contraxerit, quamus nondũ

c c. propoſuit.ubi Ab. de coniug. ſer.

d c. fin.de consang. & affin.

e c.vnico. de cogn.leg.

f c.non debet. vbi glo. & doct.

g c. i. & iii.& fin.de ſponsa. duo.

h c. ii. de ſponſa. duo.

præsentibus verbis confirmatum sit matrimonium, mihi tamē sponsi ipsius consanguineo collocari matrimonio propter honestatis quandam publicæ rationem prohibetur: quod non minus locum habet, quāuis illa sponsalia consanguinitatis vel affinitatis, aut frigiditatis, aut religionis, aliaue ratione essent nulla, dūmodo eis cōsensus nō deesset. si quis vero sponsalia sub conditione contraxerit, si ante conditionis euentum cum alia priores consanguinea per verba præsentia contraxerit, cum secunda remanere tenebitur. nam ex sponsalibus sub conditione initis, ante conditionis euentum, tāquam incertis, & puro consensu carentibus, nulla publicæ honestatis iustitia oritur. [i]

Item non potest quis eam vxorem habere, cuius ope eiusdē maritū interfecerit. [k] nefariæ enim habentur nuptiæ, quibus cōciliādis mariti prioris sanguis & vita præmii quodāmodo nuptiarum loco petita fuerint. Quo exemplo nec quis eam ducere potest vxorem, quæ in prioris vxoris ipsius necem aliquid fuerit machinata, siue ei fidem dedisset, se eam priore defuncta ducturum, siue non. quę prohibitio perpetuò est seruanda. [l] Item non valet matrimonium cum ea, quam per adulterium polluit, sciente contractum. [m] Cum ea quoq; matrimoniū non consistit, cuius consanguinea ego olim potius sim. [n] Et qui cum priuigna sua sciens fornicatus fuerit, nec a matre debitum thori exigere, nec filiam vnquam habere potest vxorē. imò nec priuigna, nec ipse vllo vnquam tempore alii se poterunt matrimonio copulare, nisi fortè iuuenilis eorum calor mereretur, vt dispensatione cum eis ageretur. [o]

Item qui debitum carnis reddere nō possunt, matrimonio apti non sunt. quare nec impuberis vllum erit matrimonium. impuberem autē eum vocamus, qui ex habitudine corporis pubertatem præ se non fert, nec generare potest. [p] Et quilibet impotens repellitur:

i c. iuuenis. c. ad audientiam. de spon sal. c. vni. eo. titu. in vi.

k c i. de cōuers. in fi.

l ca. super hoc. de eo q duxit in matri. quam polluit.

m c. i. & ii. vbi Abb. de eo qui dux. in matri.

n c ii de eo qui consang.

o c. i de eo qui cogno.

p c impuberes de despō sa impub.

repellitur.[q] quod tã in muliere, quàm in viro procedit.[r] & hoc contractum etiam matrimonium dirimere valet. Sed quia pôt euenire, vt qui a principio impotens videbatur, potens deinde ex cursu temporis efficiatur; vt hęc quoq; res suos fines habeat, vltra quos omni spe iam cõsumpta alteras nuptias contrahere posſitis, qui nullũ impedimentum patitur, si frigiditas citius probari non poteſt, ſtatutum eſt, vt coniuges triẽnio ſimul habitent a coniugii celebrati die. quo triẽnio lapſo, ſi alterius impotentiam adhuc ſubeſſe fuerit probatum, licebit alteri à tali coniuge diſcedere, aliũq; ſibi matrimonio iungere: ſin ambo ſimul habitare conſenſerint potius quàm diuertere, fratris & ſororis loco potius ſibi inuicem, quam coniugum erunt.[s] Atq; vt cæteris negotiis, curisq; vacui maiorẽ diligẽtioremq; operam certis tẽporibus orationibus, piisq; aliis operibus nauare poſsimus, ſtatutum eſt etiam, vt illis temporibus, quæ diuino cultui potiſſimum dedicata ſunt, nuptias contrahi quodammodo nephas habeatur: nempe à ſeptuageſima vſq; ad octauam Paſchatis: & a tribus diebus rogationum, vſq; ad octauam: & per totum Aduentum.[t] Item matrimonium contrahere prohibentur hi, quibus eccleſia, ne contraherent, iuſtis orationibus interdixerit.[u] Et cũ matrimonia libera eſſe oporteat ſatis conſtat, vi contractum matrimonium nullius roboris haberi, niſi copula libere ſubſequuta.[x] hinc fit, vt pœnæ promiſsio in matrimoniis nullam obligationem pariat.[y] Furioſus quoque matrimonium contrahere non poteſt, quia legitimum conſenſum præſtare nequit, niſi dilucida interualla tunc haberet.[z] Item conditionibus contra matrimonii ſubſtantiam appoſitis, tale matrimonium non conſiſtit: puta, vt proles vitetur: vel donec nuptiæ digniores inueniantur: vel vt coniunx quæſtum turpiter faciat. aliæ verò conditiones turpes,

q ca. ii. de frigi. & malefici.
r c. fraternitatis. eod. titu.
s c. laudabilem. de frigid.
t c. capellanus. de fer.
u toto tit. de matrimo. contr. con. inter eccle.
x c. ad id quod. & c. conſultationi tuæ. vbi gl. it. & Ab. de ſponſal. c. inſuper. qui matr. accuſ. non po.
y c. gemma. de ſponſal.
z c. dilectus. de ſponſal.

aut impossibiles matrimonium nō viciant, sed reiiciuntur tanquam non adiectæ. [aa]

Si qui contra supradicta præcepta matrimonium inierint, (vbi perpetuum subest impedimentum) nihil agunt: & vbi consanguinitas, vel affinitas subesset, vel cum monialibus, aut religiosis, aut cum sacratis clericis initum esset, excommunicationis sententiæ ipso iure illigati essent, qui tale matrimonium contraxissent: eosque ecclesiarum Prælati sic excommunicatos publicè pronuntiare debent, aut suis subditis, vt notum id publicè faciant, iubere, donec errore cognito se separarint, & absolutionem impetrarint. [bb] & proles ex talibus matrimoniis suscepta prorsus illegitima habetur. quæ pœna etiam in clandestinis matrimoniis seruatur. [cc] aliæque pœnæ statutæ sunt, quas aliunde cognoscere quis potest. Sed & sacerdos parochus, qui huiusmodi coniugationibus obuiam ire neglexerit, & quilibet regularis, qui eis interfuerit, per triennium ab officio suspenduntur, grauius etiam puniendi, si culpæ qualitas postularit. [dd]

Altero autem coniugum morte sublato, vbi certum nuntium de hoc fuerit allatum, superstiti licebit ad alias nuptias transire. Nec mulierem infamiæ metus deterreat tempore luctus a Cæsareis legibus nubenti præfixus. [ee] In secundis nuptiis & si coniugum alter dūtaxat bigamus sit, neutri tamen eorum a presbytero benedicendum est. Presbyter hæc præcepta non obseruans ab officio, & beneficio suspenditur. [ff]

In causis super matrimoniis vertentibus, vel eas quo quomodo tangentibus, proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii. [gg]

aa c. fi. de condi. appo. fi.

bb cle. un. de consang. & affin.

cc c. iii. §. si vero, de clandest. despon.

dd c. fi. §. fin. de clandest. despon.

ee c. Euthæmiū. §. i. ii. q. iii.

ff tot. titu. de secun. nupt.

gg cle. dispendiosam. de iudic.

De sponsalibus

De Sponſalibus. *Tit.* XI.

ADMONET nos tractatus de matrimonio modò a nobis habitus, vt hoc loco aliquid etiam de ſponſalibus dicamus: quæ licet matrimonium in cõtrahendo præcedant, nos hic tamen idcirco poſtponenda exiſtimauimus, ne matrimonium a cæteris ſacramentis hoc titulo interpoſito diuideremus.

Sunt igitur ſponlia mentio & repromiſsio futurarum nuptiarum, & a ſpondendo dicta ſunt. nam moris fuit veteribus ſtipulari & ſpondere ſibi vxores futuras, vnde & ſponſi, ſponſæque appellatio nata eſt.[a] eiſque conſtituendis, vel nudus conſenſus ſufficit.[b] Vnde qui de matrimonio contrahendo pure & ſine aliqua conditione fidem dederũt, commonendi ſunt, & omnibus modis inducendi. vt pręſtitam fidem obſeruent, ſi autem ſe inuicem admittere noluerint, (ne fortè peiora inde contingant) vt eam ſcilicet ducat, quam odio quis habet, videtur, quod ad exemplum eorum, qui ſocietatem fide interpoſita contrahunt, & poſtea ſibi inuicem remittunt, hoc poſsit æquanimiter ferri.[c]

Ex ſponſalibus, (vt etiam titulo ſuperiore docuimus) oritur publicæ honeſtatis iuſtitia, ſi pure contracta ſint, & conſenſus non defuerit, quamuis alioqui frigiditatis, conſanguinitatis, vel affinitatis impedimentum nuptiis obſtaret.[d] Si vero ſpõſalia etiam carnis commixtio fuerit ſubſecuta, iam matrimonium iuris interpretatione cẽſebitur, at ſi duntaxat ad copulam eniſi fuerint, nec perfecerint quod cupiebant, ex hoc haud quaquam matrimonium cenſebitur contractum.[e]

Illud non ignorandum eſt, ſponſalia ad futuras nuptias præparandas tanquam exordium præmiſſa

a l. i. ii. et iii. de ſponſal.

b l. ſufficit ff. de ſponſ. cap. ſufficit. xxvii. q. ii.

c c ii. eod. titu.

d c. iiii. c. iuuenis. c. ad audientiam. eo. ti. & c. i. in vi.

e c ante-penul. & c. fin.

(& si iurata etiam sint) per aliud tamen matrimonium præsentibus verbis perfectum dissolui. [f]

f c. sicut ex literis.

Aetas sponsalibus contrahendis apta est post septem annos.

De desponsatione impuberum. Tit. X.

QVIA circa impuberum sponsalia, quędam iura præcipua seruantur, idcirco de his hoc speciali titulo, quàm breuissimis verbis poterimus dicendum est. Impuberes igitur matrimonium contrahere non possunt, quod etiam superiore titulo docuimus. & impuberes dicuntur, qui propter ætatem generare non possunt. magnæ tamen alicuius necessitatis causa, puta pacis conciliandæ, quãdoq; talis coniunctio concedi solet. [a]

a c. ii.

Sponsalia quidem impuberibus, dum septenniũ excesserint, vt etiam supra diximus, habere licet: a quibus tamen, vbi ad pubertatem vterque peruenerit, poterunt discedere. sed si eorum alter id ætatis maturius attigerit, alterum tamen, quoad ille etiã eò ætatis peruenerit, præstolari erit necesse. Sin eorum alter iam tum, cum sponsalia facta sunt, matrimonio maturus esset, non licebit ei a sponsalibus discedere, nisi & eius consors pubes factus in id consenserit. [b] nihil suffragante callida verborum interpretatione, vt inter impuberes matrimonium consistere posit: adeo, vt quamuis huiusmodi verba emanarint, quibus præsens matrimonium significetur, sponsalia tamen dumtaxat efficiantur. [c] nec quicquam proderit, quod impuberes hi spõsalibus contractis ad carnis copulam sint enisi. [d]

b c. de illis.

c c. fin.

d c. attestationes.

Quemadmodum autem ab impuberibus matrimonium contrahi non potest, ita etiam ab infantibus sponsalia contrahi prohibentur, cum eorũ nullus sit consensus. quare ab his cõtracta sponsalia ne

publicæ

publicæ quidē honestatis iustitiam parient, [e] quod etiam suprà docuimus. nec ætate iusta superuenien te quicquam eis roboris accedet, nisi per cohabitationem, & consuetudinem eorū mutuam, aut aliud factum vel verbum eorum aliquod appareat, eos in eadem voluntate maiores septennio factos perseuerare, [f] quo tamen casu per subsequens aliud matrimonium solui poterunt. [g] Plane si maior septennio minorē septēnio duxerit vxorem, & ad se traduxerit, ex hoc publicę honestatis iustitia orietur. [h]

Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, filii siue tacitè, siue expresse consenserint, obligantur, & ex eis publicæ honestatis iustitia oritur. [i]

e c. literas
f c. vni. in prin. in vi.
g cap. duo pueri.
h cap. iuuenis.
i c. vni. in fi. in vi.

De Diuortijs. *Tit. XI.*

QVOD diximus suprà, diuortium hodie iure diuino prohiberi: de matrimoniis secundum leges canonicas cōtractis intelligēdū est. matrimonia verò legibus canonicis interdicta, non dubium est, quatenus de facto processerint, retractari: quos casus ferè suprà recensuimus. quæ tamen dissociatio absq; iudicio ecclesiæ fieri non debet. [a]

Item cum mulier viro absente, cuius de morte falsum nuntium acceperat, alteri se se copulauit, eo post reuerso quem mortuum falsò crediderat, posteriore matrimonio dimisso, ad prius quàm citissimè redire est compellenda. [b]

Item si coniugum infidelium alter ad Christum conuertatur, altero in vetere errore perseuerante, & vel cohabitationem detrectante, vel blasphemiæ causam præbente, poterit ad alias nuptias absq; ecclesiæ licentia transire. [c]

Illo quoq; casu diuortiū permittitur, cum diuersæ religionis homo, qui ex sua lege plures vxores habebat

a c. iii. eo. titu.
b c. i. ii. & iii. xxxiiii. q. i.
c c. quanto.

habebat ad nostram postea religionem melioribus auspiciis migrans, cęteras omnes præter primam dimittere compellitur ex nostræ legis præceptis, vel ad primam redire quam alia superducta repudiauerat.[d]

d c.gaudemus.

Sed si contingat coniuges Christianos quandoq; a se inuicem separari ob alterutrius fortè adulterium, vel aliam similem causam, non tamen id proprie erit diuortium, quia matrimonii vinculum solutum ex hoc non est; vnde neuter eorum altero superstite alias nuptias experiri potest. quod & supra nos scimus docuisse.[c]

c c.supra. de matri.

De Conuersione coniugatorum.
Tit. XII.

ETSI religionis causa semper & vbique præcipua sit, non tamen sic ei fauent iura Pontificia, vt matrimonia legitime contracta altero coniugum inuito hac causa dirimi concedant: neque enim vult Deus tale lucrum cum tali dispendio compensare. Quare, si coniugum alter sine alterius consensu religionem fuerit ingressus, poterit ab altero ad thori consortium retrahi. nec tamen matrimonio alterius morte, soluto ad monasterium redire compelletur, quamuis in cęlibatu eum posthac viuere oporteat.[a] Sed & si vir consensu per metum vel dolum ab vxore extorto religioni se deuouisset, vxori petenti esset nihilominus restituendus.[b] si tamen carnis copula inter coniuges nondum intercesserit, quamuis præsentibus verbis matrimonium esset contractum, poterit coniugum alter etiam altero inuito ad monasterium transire: & alter in seculo remanens etiam alteris nuptiis operam dare, si continentiam monitus non seruarit,

a c. quidã intrauit.

b c.accedẽs vbi Ab.

cum

cum nondum vna caro effecti essent.[c] c c.ii.
Sed ne hoc veluti commento opportuno ad nuptias deludendas post iã præstitum consensum abutantur, erũt partes Episcopi certum terminum cautione idonea recepta præfigere illi, qui a matrimonio ad monasterium transire se velle dixerit, intra quem vel religionem ingrediatur, vel in coniugio constans sit.[d] d c. ex publico.
Poterunt etiam post confirmatum, & consummatum iam matrimonium coniuges pariter concordes monasterio se dicare, vel alter eorum altero continentiam vouente, cum suspitio nulla subesset, ne integre eam esset seruaturus.[e] Vnus est casus quo vel renitente vxore maritus se religioni addicere potest: cum videlicet vxor adulterii rea est etiã sub matrimonii spetie contracti.[f] e c. cum sis. f c. constitutus.

De gradibus cognationum. Tit. XIII.

NVNC videamus quemadmodum gradus cognationis naturalis numerentur. Et primùm admonendi sumus, cognationem aliã suprà numerari, aliã infrà, aliam ex transuerso. Superior cognatio est parentum. hoc enim vocabulo generaliter omnes appellare licet, qui per directam lineã ascendunt, quotcunque personis, seu gradibus a me distent. Inferior cognatio est liberorum, quæ vox omnes continet, quicunque a me descendunt quotuscunq; gradus inter me, & ipsos interiectus sit. Ex transuerso autem cognati sunt, qui cum a parentibus meis, & ipsi oriantur, in me tamen non influunt, neque ego in illos, sed aliorsum deflectũt, a linea discedentes, quæ ex me perpetuanda est. veluti, gratia exempli, frater mihi transuersalis est. nam & si ab eodem patre ortus sit, a quo ego, alium tamen cursum a me tenet. in me enim non influit,

nec item ego in illum. & alia ab eo linea ducenda est; alia a me. Sic patruelis frater, vel consobrinus eundem quem & ego auum referunt, sed diuersis tamen riuis ab eo descendimus, cum diuersis patribus orti simus. quæ exempla in his duabus speciebus posita ad multas alias transferri possunt. Contrà parentes linea recta nullis flexionibus in me decurrunt. nam abauus in proauum, isque in auum, qui auus in patrem, & pater demum in me influit. quæ ratio pariter in descendentibus constituende est, quotcunque in lineas, vel riuos se diuidant. inter hos igitur perpetua prohibitio matrimonii est, & si in alias, atque alias stirpes in infinitum essent propagati. quo circa haud male sentiunt, qui tradiderunt, Adamo illi primo totius humani generis parenti, si hodie ageret in humanis, nullam repertum iri mulierem, quæ citra violatæ legis pœnam nubere posset. a quo tamen quis nescit, quot quamque sæpe prorogatis & multiplicatis stirpibus deducti simus. Gradus autem hoc modo secundum ius nostrum numerantur.

Primo gradu suprà sunt: pater, mater. infrà filius, filia. ex transuerso, frater, soror. quamuis secundum leges ciuiles frater, & soror in secundo gradu locentur. & Iustinianus Impera. docuerit, lineam, quæ ex transuerso ducitur, a secundo gradu, scilicet fratris & sororis incipere.[a]

a Inst. eo. et l. i. prin. ff. eo.

Secundo gradu suprà sunt: auus, auia. infrà, nepos, neptis. ex transuerso, fratris, sororisue filius, vel filia. & conuenienter, patruus, amita. auunculus, matertera. frater patruelis, vel amitinus, soror patruelis, vel amitina. consobrinus, consobrina.

Tertio gradu supra sunt, proauus, proauia. infra, pronepos, proneptis. ex trāsuerso, patruus magnus, amita magna. auunculus magnus, matertera magna. propior sobrinus, propior sobrina: & eorum filius, & filia. fratris patruelis vel amitini, sororis pa-

truelis,

truelis, vel amitinæ. item consobrini vel consobrinæ filius filia, fratrisque, vel sororis nepos, vel neptis.

Quarto gradu supra, abauus, abauia. infra, abnepos, abneptis. ex transuerso, propatruus, proamita. proauunculus, promatertera, & eorum filii & filiæ, nepotes, & neptes. pronepotes, & proneptes. itē propioris sobrini, & propioris sobrinæ nepos neptis. item fratris patruelis, vel amitini, sororis patruelis vel amitinæ, consobrini, vel consobrinæ nepos neptis, & demum fratris & sororis pronepos, & proneptis. Et hæc vsque ad quartum gradum tradidisse sufficiat. nam cum hodie vsq; ad quartum gradū duntaxat nuptiæ prohibeantur, nihil attinet hoc loco vlteriores gradus cognoscere.

Sed quo vnusquisque per se discat has computationes graduum inire, hoc præceptum generale ei tenendum est: vt in subducendo ascendentium, & descendentium calculo tot gradus censeantur, quot intercesserint personæ vna dempta. Veluti gratia exempli, a me, ad abauum, quinq; personæ numerantur. Ego, pater, auus, proauus, abauus. hic igitur inter me & abauum quatuor gradus recensebuntur. In transuersalibus verò hæc sit regula generalis, vt quisque ex collateralibus meis tot gradibus a me distare dicatur, quot gradibus a stipite is distet, ex nobis, qui ab ipso stipite remotior est. quare, si ego stipiti duobus gradibus vicinus sim, tu ab eodem stipite quatuor gradibus absis, quarto gradu mihi eris coniunctus. [b] At si neuter altero longius a stipite absit, tot gradus inter nos cognationis referentur, quot nostrum vteruis ab eodem stipite remotus est.

[b] c. fi. vbi glo. de consan. & affi.

Supradictorum autem vocabulorum significatio hæc est: patruus, dicitur frater patris. amita est matris soror. auunculus, frater matris. matertera, soror matris. Fratres patrueles dicuntur, qui ex duobus

fratribus

fratribus nati ſunt, quemadmodum & ſorores patrueles. Fratres amitini vel ſorores amitinæ ſunt, qui quæue ex fratre & ſorore ſunt orti vel ortæ, cõſobrini, qui ex duabus ſororibus. Patruus magnus, amita magna, ſunt aui frater & ſoror. auunculus magnus, matertera magna, ſunt auiæ frater & ſoror. propior ſobrinus, propior ſobrina dicuntur, filii, & filiæ ex patruo magno, amita magna, & auunculo magno, & matertera magna. Propatruus, proamita, dicuntur proaui frater & ſoror. proauunculus, promatertera, proauiæ frater & ſoror.

De gradibus & generibus affinitatis. Titu. XIIII.

CVM (vt ſupra docuimus) quædam iura etiam inter affines verſentur matrimoniis obſtantia, non erit ab re de affinium quoque gradibus & generibus pauca hic diſſerere. Eſt igitur affinitas (vt Ioanni And. placuit.) perſonarum neceſsitudo ex coitu proueniens omni carens conſanguinitate, id eſt ſanguinis parentela. Nec refert an coitus ſit legitimus, id eſt, per nuptias legitimas contractus, an id minus, quando quidem etiam per coniunctionem illicitam affinitas contrahitur impediendis nuptiis apta. omnes enim qui mihi conſanguinei ſunt, illi efficiũtur affines: cum quę mihi coniunctio carnis conſummata fuit, & inuicem ipſius mulieris cõſanguinei omnes mihi affines ſunt. ego vero & ea mulier inuicem affines non ſumus. nos enim tãtummodo affinitatis principium & origo ſumus. conſanguinei quoque mei nullo affinitatis vinculo iuncti ſunt conſanguineis fęminę a me cognitę.[a]

[a] Ioann. And. in arbore affi.

Affinitas & ipſa tres ordines habet quemadmo-

dum

dum cognatio: videlicet aſcendentium, deſcendẽtium, & collateralium. Aſcendentium affinium nomina ſunt, veluti, ſocer, ſocrus, id eſt mariti vel vxoris pater & mater. vitricus, id eſt, præſens maritus matris meæ, a quo tamen ego genitus non ſim. nouerca, id eſt, præſens patris mei vxor, quæ me tamen non genuit. aliorum autem ſuperiorum affinium nomina non recenſeo, cum ferè ſint eadem, quæ conſanguineorum, vel ſola particulæ huius, Pro, adiectione diſtinguuntur, vt proſocer, & ſimilia. Infrà ſunt, veluti gener, id eſt, filiæ maritus. nurus, id eſt, filii vxor. priuignus, vel priuigna, id eſt, vxoris vel mariti filius filia ex alio marito, vel alia vxore ſuſcepti, & vlteriores, quibus præpoſitio Pro, ſolet accedere, vt progener, id eſt maritus neptis.[b] Collaterales affines ſunt, qui vel vxori vel marito cõſanguinei ſunt ex tranſuerſa linea iũcti.

Eorum autem affinium, qui iuſtis nuptiis parantur, ſpecialia nomina ſunt hæc, videlicet, leuir, qui eſt frater mariti. Sororius, qui eſt vir ſororis. Glos, quæ eſt ſoror mariti. Fratriſſa, quæ eſt vxor fratris: quæ & ipſa glos, rectius dici poteſt. Ianitrices, ſeu inateres, quæ ſunt duorum fratrum vxores.[c] alii autem ſpecialia nomina non habent, ſed illo conſanguinitatis nomine ferè ſolent appellari, quo nomine vel gradu ab eo nuncupantur, cuius cauſa affinitatem contraxeruut: veluti, qui vxore meæ conſobrinus, vel patruelis eſt, is & mihi conſobrinus, vel frater patruelis appellabitur, & de ſimilibus. In his igitur, cum ſcire voluerimus, an cum eis nuptiæ contrahi poſsint, nõ ſolùm inſpiciemus, quoto gradu affinitatis inter ſe deuincti ſint, ſed etiam (vt ſuprà attigimus) inſpiciendum erit, quo in genere affinitatis exiſtant. nam & ſi olim, & in ſecundo, & in tertio affinitatis genere nuptiis non eſſet locus, hodie tamen aliud ſeruari ex Concilio generali Innocentiano ſuprà demonſtrauimus, vt ſcilicet in primo

b c. infames. §. affinitates. iii q. vii. vbi glo. uer. præpoſitio.

c c. quod autẽ. xxxv. q vi.

mo genere duntaxat prohibitæ censeantur, idque ad quartum vsq; gradum.

Sed ne quid ad huiusce rei notitiam desideretur, declaremus etiam, quando in primo genere affinitatis; vel secundo, vel vlteriore quis esse dicatur.

Est igitur sciendum, quod illa persona, cum qua consanguineus meus carnis copula coniungitur, mihi in primo genere affinitatis est. in eo autẽ gradu est affinitatis, in quo gradu consanguinitatis mihi est ille, ex cuius persona affinitatem acquisiui. quo consanguineo mortuo, si ea mulier alteri nubat, vel cum alio per carnis coniunctionem immisceatur, is secundus eius mulieris maritus, vel qui eam absq; nuptiis cognouerit, mihi in secundo genere affinitatis hoc facto adscitus erit. qua muliere defuncta, si vir vel amicus eius, quem dixi modò affinitatis genere secundo, mihi esse coniunctum, superstes sit, alteramq; vel ducat vxorem, vel sine matrimonio etiam per carnis copulam cognoscat, ea mulier mihi ex tertio affinium genere iuncta erit.

Sed quamuis in hac tertia personarum mutatione genus quoq; ipsum ter variatum sit, vt modò primum genus affinitatis diceretur, nunc secundum postremò tertium, gradus tamen idem semper fuit, nũquàm variatus, quamuis genus mutaretur. Nam finge, quod ille cõsanguineus meus mihi in primo gradu consanguinitatis coniunctus esset, eodem in gradu affinitatis erit mihi mulier ab eo cognita, nec mutabitur gradus postmodum in persona alterius eiusdem mulieris viri: & demum hac muliere sublata lege naturæ, noua mulier a superstite ipsius viro cognita nõ minus mihi adhuc erit in primo gradu affinitatis, quam prima fratris mei vxor, eiusque vxoris secundus maritus, quamuis ille in secundo genere affinitatis mihi esset, hæc in tertio.

Atque his quidem modis genera affinitatis colliguntur, quæ tametsi omnia præter primum a nu-

ptiarum

tiarum contractibus abholita sint, (vt iam sæpè ostendimus)quia tamen haud ita facilè primum genus fuisset perceptum, nisi & altera duo ad maiorem declarationem subdidissemus, non absurdum forè iudicauimus, hæc quoque duo postrema declarare. Maneat igitur, alio modo genera affinitatum esse dimetienda, quàm gradus. & gradus quidem affinitatis ex gradibus consanguinitatis illius dinumerari; a quo affinitatis causam, & originem ducunt. Genera verò ex personarum varietate & accessione propter carnis immixtionem interuenien te variari.

De Cognatione Spirituali. Tit. XV.

COGNATIO quoque spiritualis (vt supra indicauimus) non leue impedimentum nuptiis esse solet. Cognatio autem spiritualis dicitur illud vinculum quod ex eo contrahitur, dum quis alii munus baptismi vel confirmationis impendit, seu dum impenderetur, ei tāquam pater astitit. ex his enim duobus sacramētis tantum, baptismo scilicet, & confirmatione, cognatio hæc cōtrahitur, quæ cognationē naturalē in multis imitatur.[a] Hæc aūt cognatio inter tres personas primū initur, a quibus ad alias quoq; earundem causa emanat. nam inter illū, qui his sacramētis augetur, & illūm, qui sacramentū ministrat, & illum prætere a, qui his solennibus pro sacramentum accipiēte interuenit, tanquàm eius tutelam suscepturus (qui compater vulgò appellatur) cognatio contrahitur præcipua. si quidem & sacramenti minister, & ille, qui assistit, quo tutelam accipiat, quem diximus vulgò compatrem appellari, baptizato, seu cōfirmato, pro patribus habentur: quorum causa ad alio quoque fluit cognatio. nam eorundem ministri, & tutoris

[a] Abb. in rubr. de cogn. spir.

tutoris seu compatris vxores antea cognitæ, baptizatæ, seu confirmato, eorumq; parentibus cognatione deuinciuntur: eorum verò filii solis baptizatis, vel confirmatis, non etiam eorum parentibus, hac necessitudine iunguntur.[b] Filii autem duorum compatrum, quorum nemo cognationi causam dedit, quæ inter eorum patres intercedit spiritualis, cognati inter se dici non possunt: ideoq; matrimonium inter se contrahere non prohibentur, nisi consuetudine aliqua fingatur eos cognatos esse.[c]

Si vir aut mulier filium proprium de sacro fonte etiam sciens susceperit, non tamen idcirco a se inuicem separandi sunt, nec corporis potestatem alter alteri subtrahere potest:[d] ne hanc tanquam ansam ad thori separationem alter eorum aucupetur.

Quamuis non plures, quàm vnus vir, vnaq; mulier accedere debeant ad suscipiēdum de baptismo infantem, si tamen plures accesserint, cognatio inde contrahitur, matrimonia contrahenda impediens, ac etiam post cōtracta dissoluens. de confirmatione insuper (quantum ad hoc) idē iudiciū est habendū.[e]

Per cathecismum quoque, qui baptismo tāquam exordium est, cognatio hæc inducitur, per quam cō trahendum matrimonium impeditur. per eam tamē matrimonium contractum postea non separatur.[f]

Postremo sciendum est hanc cognationem ad nepotes non extendi. Et hæc de Sacramentis hactenus dicta sufficiant, nunc ad quartam, eandemque vltimam nostri instituti partem accedamus, quæ est de Iudiciis.

De Iudicijs. *Tit. XVI.*

IVDICIVM est actus trium personarum in iudicio contendentiū,[a] quod vel coram ordinario, vel coram delegato exercetur. Sed & arbitria ad instar iudiciorum

b glo. c.i. in fin. in vi. Ab.c. Martinus. in fin.
c c.ii.
d d.c.ii.
e cap. fin. in vi.
f c.penul. in vi.
a doct. in rubr. extra. eod.

iudiciorum sunt redacta.[b] Et aliud est iudicium summarium, aliud ordinarium, de quo infra. Itē aliud est possessorium, aliud petitorium. petitorio quidem iudicio agitur de rei dominio & proprietate: possessorio agitur de possessione. idq; tribus ferè modis, vel vt retineatur, vel vt quæratur, vel vt recuperetur possessio. & cum super possessorio, & petitorio simul est actum, vtrunque vna sententia terminari debet: sed licet in pronuntiando sit possessio præmittenda, in executione tamen debet proprietas præualere.[c]

In iudicio ordinario sic proceditur. nam in primis actor libellum iudici offert in scriptis reo citato reddendum, cum quo litigaturus est:[d] citatio enim in omni actu, quo præiudicium inferri possit necessaria est, adeò vt nullatenus tolli possit,[e] cū sit iuris naturalis. In libello actor suum, iudicisque nomen, & rei conuenti comprehendet, remque petitam, & petendi causam:[f] non tamen actionis nomen hoc iure est necessariò in libello exprimendū, & si aliud Cæsareæ leges decernant, sed satis fuerit simpliciter, & purè factum ipsum & rei veritatem proponi.[g] At si in hoc quoque peccatum fuerit, reus erit a iudicii obseruatione absoluendus, seruata actori potestate aptius agendi.[h] Nonnulla verò solent frequenter per reum opponi priusquam ad merita causæ, & litis contestationem perueniatur: puta, quòd iudex incompetens sit, vt si forte iudex laicus clericum conueniret. neque enim clericus a iudice laico, vel distringi, vèl condemnari potest, pœna etiam excommunicationis iudici imminente, qui id fecerit:[i] vel si quis coram non suo Episcopo conueniatur:[k] vel si alia huiusmodi opponantur, quibus iudicis declinetur vel recusetur iurisdictio. Item si actor sit excommunicatus, a limine iudicii repellendus est: conuentus tamen debet, quamuis excommunicatus sit, per alium

b l.i.de arbitr.

c cap.cum dilectus. de cau.possess.

d c. offeratur. iii. q.iii.

e cle.pastoralis. de re iudi.

f c. i.vbi glo.de libel. oblat.

g c. dilecti. de iudi.

h c. examinata. de iudi.

i c. ii. de foro compe.

k c.i.de foro compet.

respondere, ne videatur de sua malitia commodum reportare.[l] Sed & multa alia sunt, quæ vel contra actoris personam, vel alias ad impediendam litis cõtestationem opponi solent, quæ missa fiunt, ne extra propositi nostri normam vagentur.

l c. intelleximus. de iudic.

Post quæ ad litis contestationem venitur. ea verò non per positiones, & responsiones ad eas, sed per petitionem in iure propositam, & responsionem sequutam celebratur.[m] Nec per exceptionẽ peremptoriam litis contestatio facta intelligitur, imò litis contestatio fieri nihilominus debebit,[n] nisi ex illis exceptionibus sit, quæ litis contestationem impediunt,[o] veluti exceptio rei iudicatæ, transactæ, vel finitæ.[p]

m c. vnic. de lit. conte.
n c. fin. de lit. contesta. in vi.
o d c. fin.
p d c. 1. de lit. contesta. in vi.

Contumace autem existente reo in actione quidem reali, mittendus est in possessionem rei petitæ actor, vt tedio affectus reus veniat responsurus. qui si intra annum venerit, iudicio sisti cautione præstita, & exhibita satisfactione congrua expensarum, possessionem recuperabit. cautione autem intra annum non præstita, actor post annum verus constituetur possessor, super proprietate dumtaxat aduersæ parti defensione legitime reseruata.

Sed alienarum rerum immobilium possessor dominum in iudicio statim nominare debet, eiq; certus terminus a iudice præfinietur, quo domino id notum facere possit, vt ipse veniens vel idoneum dirigens responsalem actoris intentionem excipiat. quo nec veniente præscriptio longi temporis nihilominus hoc facto interrupta censebitur. & si dominus tribus edictis vocatus non venerit, negotio summatim examinato, actor in possessionem rerum petitarum mittẽdus erit, omni allegatione absenti super principali quæstione reseruata.[q]

q c. quoniam frequenter. §. si vt lit non contest.

Si autem personali actione conuentus reus, eo quo suprà dictum est, modo contumax fuerit, vel mittendus est actor in possessionem mobilium ipsius,

sius, vel immobilium. si fortè mobilia non habeat, pro modo debiti declarati, vel in contumacem est ecclesiastica sententia proferenda, ita vt alterutra pœna, quæ verisimiliter magis metuenda sit, iudex a principio contentus sit, ad alteram nihilominus processurus, si hoc meruerit proteruitas contumacis: qui veniens infra annum, vel post annum etiam iuxta distinctionem in alio casu superius annotatam, audietur.[r]

At si post litem contestatam reus contumax sit, & de causa liqueat, diffinitiua sententia poterit proferri. sin non liqueat, actor in veram possessionem poterit tamen immitti.[s] Actore autem ipso in contumacia constituto testes recipi etiam lite non contestata, & reo instante sententia ferri poterit.[t]

Regulariter autem lite non contestata non est ad testium receptionem procedendum, nisi de testium morte fortasis timeatur, vel absentia diuturna: quibus casibus, cum ciuiliter est agendum, ne veritas occultetur, & ne probationis copia fortuitis casibus subtrahatur, senes, & valetudinarii, & alij testes, de quibus ex rationabili causa timetur etiā lite non contestata admittendi sunt, seu pars conuēta sit contumax, seu sit absens absq; malitia, vt conueniri non posit: attestationes tamen huiusmodi non valebunt, nisi actor conuenerit aduersarium infra annum, ex quo potuit, vel nisi huiusmodi testiū receptionem illi denuntiauerit.[v]

Possunt etiam alii casus incidere, quibus lite non contesta. recipi testes opus sit: vt (verbi gratia) si super alicuius electione, vel copula maritali quæstio moueatur, præsertim, si propinquitatis gradus opponatur lege diuina prohibitus. nam, si contumax fuerit is, contra quem agendum erat, seu quia citatione peremptoria accepta venire contemnat, seu quia se ipsum malitiose occultet, seu quia

r d.c. quoniam frequenter. §. fin.

s c. prout nobis. de dolo & contu.

t c. ii. de dolo et contuma.

v d.c. quoniam frequenter. in prin.

impediat, ne ad se citatio perueniat, poterunt testes lite non contestata recipi: & vbi de causa liqueat, ad sententiam procedi. item quando excessuum inquisitio contra contumacem, vel testium publicatio imminet facienda, quia super aliquo cõtractu in posterũ quæstio metuatur, poterunt absq; litis contestatione testes produci. x

x d.c.quoniam frequenter. §. porro.&.§. sunt et alii.

Post litis contestationem iuramentum calumniæ præstandum est: quo hæc iurans affirmabit, quod se credit bonam causam fouere: rogatusque omnia fatebitur, quæ vera crediderit: nec sciens falsa probatione vtetur: iurabitque se nihil dedisse, aut promisisse, daturumue esse, aut promissurum, propter eam causam alicui his exceptis, quibus leges dare permittunt: seq; dilationem in fraudem nunquam petiturum, & si hoc postremum tutius forte omitteretur. y

y c.i.de iuram.calum. vbi glo. & Abb.

Contingit etiam interdum, vt reus conuentus alium vicissim libellum ex aliqua causa contra actorem proponat. quod vbi incidit, debet iudex etiam delegatus actorem in causa reconuentionis ad respondendum incontinenti cogere, & vtranque causam vna sententia terminare. z Arbitri verò non possunt, nisi de his super quibus in eos compromissum fuit, iudicare: propterea coram eis reconuentioni locus non est. aa

z c.i.de mutu. petit.

aa c. cum dilectus. de arbitr.

Hæc in iudiciis vt plurimùm interuenire solent, videlicet, citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renuntiationes, conclusiones: quæ omnia acta viri idonei in id deputati conscribent, ita vt originalia penes ipsos remaneant ad fidem faciẽdam, exempla partibus volentibus dentur. bb

bb c.quoniam contra falsam. de proba.

Libello igitur, vt supra diximus, dato, litisque facta contestatione, & re discussa, conclusioneque

etiam

etiam in causa habita, & partibus peremptoriæ citatis sententia est proferenda, quæ debet ab ipso iudice sedente, non ab alio, de scripti recitatione proferri. Episcopo tamen propter dignitatis prærogatiuam licebit ad exemplum illustrium personarum, etiam per alium sententiam recitare.[cc]

Sciendum est autem sententiam aliis non nocere, quàm eis inter quos lata est, eo tamen excepto qui, cum sibi primùm actio vel exceptio de ea re competeret, passus est, eum à quo causam habuit, experiri.[dd] Duobus autem iudicibus diuersas sententias proferentibus ex iurisdictione ordinaria, tenet pro reo non pro actore sententia, causa fauorabili excepta: puta, causa matrimonii, libertatis, dotis, testamenti. Si verò ex delegata potestate fuerint latæ, vtraque ex arbitrio delegantis pendebit. at si ex compromisso, neutra habebit vigorem.[ee]

Lata sententia, si is, contra quem lata est, acquiescendum ei non duxerit, debebit intra decem dies appellare. nam decem diebus lapsis, sententia, a qua non fuerit appellatum, vim rei iudicatæ habebit: ac post quadrimestre executionem in actione personali sortietur, nisi iudex eum terminum coarctarit.[ff] Nec minus in electionibus, postulationibus, prouisionibus, & quibuslibet actibus, extraiudicialibus, in quibus appellatio est permissa, intra decẽ dies appellandum est.[gg] Et non est prætermittendum, quod licet leges seculares appellationem (nisi in quibusdam casibus) ante sententiam non admittant, sacri tamen canones ante & post litis contestationem, & in prolatione sententiæ, & post, singulis facultatem tribuunt appellandi,[hh] ante sententiam tamen appellans rationabilem causam exprimere tenetur.[ii]

Vna sententia pluribus condemnatis, si vnus solus ad appellationis beneficium conuolarit, illius victoria

cc c si. de re iud ca. in vi.

dd c. si. de re indic. in vi.

ee c. pen. de re iudic.

ff c quod ad consultationem. de re indic.

gg c. concertationi de appellat. in vi.

hh c super eo. ii de appella.

ii c. vt debitus. de appellat.

victoria iure communi cæteris suffragatur, si iure communi inuentur, idemque negotium, & eadem causa defensionis existat.[kk]

kk c. vna sententia. de appella.

Innouata autem post appellationem a diffinitiua sententia interiectam debent semper (exceptis casibus quibus iura post sententiam prohibent appellare) ante omnia per appellationis iudicem penitus reuocari. imò & ea omnia, quæ medio tempore inter sententiam, & appellationem, quæ postmodum intra decendium interponitur, fuerint innouata. illa verò quæ post appellationem interpositam ante diffinitiuam sententiam innouantur, donec appellationis causam veram esse constiterit, reuocari non debent: nisi iudex appellationis, postquã sibi constiterit per appellationem emissam ex probabili causa ad se negotium deuolutũ, inhibeat canonice iudici a quo est appellatum, ne procedat. tunc enim quicquid post inhibitionem huiusmodi fuerit innouatum (& si causa appellationis vera nõ sit) per iudicem appellationis ante omnia in statum pristinum est restituendum.[ll]

ll c. non solum. de appella. in vi.

Is autem, qui appellat, intra dies triginta instanter apostolos petere debet.[mm] sunt enim apostoli literæ quædam dimissoriæ, quibus iudex, a cuius sententia appellatum fuit, notum facit iudici superiori appellationem a sua sententia interpositam, & appellantem ad eius iudicium remitti.[nn]

mm c. ab eo. de appel. in vi.

nn gl. c. i. de appell. in vi. l. i. ff. de libel. dimissor.

Appellatio tam iudicialis, quàm extraiudicialis debet intra annum (nisi iudex terminum coarctarit[oo]) vel ex causa etiam intra biennium a die interpositionis ipsius, vel a die illati grauaminis (vbi a futuro grauamine appellatur) finiri. quod si iusto impedimento cessante appellans nõ curauerit, eius appellatio deserta censebitur.[pp]

oo c. cum sit Romana. de appel.

pp cle. sicut. de appella.

Non licet autem alicui in eadem causa tertiò appellare:[qq] quinimo si quis tres sententias contra se in petitorio, vel possessorio reportauerit, nullatenus ad

qq c. directe. de appella.

nus ad

tus ad agendum de nullitate ipsarum vel alicuius ex eis admittetur, donec plenam executionem fuerint consecutæ.[rr]

Sed cum & de summariis iudiciis aliqua sint dicenda, sciendum est in eis propria quædam iura seruari, siue ex negotiorum & causarum natura eam qualitatem consequantur, siue ex mandati forma, & in causis quidem electionum, postulationum, vel prouisionum, aut super dignitatibus, personatibus, officiis, canonicatibus, vel præbendis, seu quibusuis beneficiis ecclesiasticis, aut super decimis, nec non super matrimoniis, & vsuris, & eas quo quomodo tangentibus proceditur simpliciter, & de plano sine strepitu, & figura iudicii,[ss] item in causis hæresis.[tt] Eorum autem verborum uis hæc est, vt necessariò libellus non exigatur: litis contestatio non postuletur: temporeque etiam feriarũ necessitatibus hominum concessarum a iure procedi valeat: dilationum materia amputetur: ac lis quàm breuissima fiat: exceptiones, appellationes, dilatorias, & frustratorias, partium, aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiumque superfluam multitudinem refrenando: non sic tamen rem coarctando, quin probationes necessariæ, & defensiones legitimæ admittantur, & quin citatio, ac præstatio iuramenti de calumnia locum habeat. item in ipso litis exordio nihilominus petitio est facienda tam ex parte actoris, quàm rei, siue scriptis siue verbo, dum tamen actis inseratur. item iudex sic datus potest terminum ad dandum simul positiones & articulos præscribere (nisi aliud de voluntate partium procedat) & ad exhibendum omnia acta, & monimenta, quibus partes vti volũt, in causa post dationem articulorum, diem certam, (quandocunque sibi videbitur) assignare. Interrogabit etiam in huiusmodi causis iudex partes, tam ad earum instantiam, quàm ex officio, vbicunque

rr cle.i.de re indic.

ss cle.dispendiosam. de indi.

tt c.fin.in prim.de hæret.in vi.

cunque hoc æquitas suadebit. Sententiam verò diffinitiuam (citatis ad id licet non peremptoriæ partibus) in scriptis, & prout magis sibi placuerit, stans vel sedens proferet, etiam, si ei videbitur, conclusione non facta in causa, prout ex petitione, & probatione, & aliis actitatis in causa fuerit faciendum. Si tamen in prædictis casibus solennis ordo iudiciarius in toto vel in parte non contradicentibus partibus fuerit obseruatus, non ideo processus nullus, irritandusue erit. [vv] Non tamen semper supradictæ clausulæ omnes simul copulantur, sed aliquę, vel vna ex eis tantùm. Sciendum est postremò, quod aliud est iudicium ciuile, cuius finis respicit priuatum commodum. aliud criminale, quod publicum interesse, vindictamq; publicam respicit: [xx] quare tradenda sunt ea quæ ad iudicium criminale spectant.

vv cle. sæpe. de verb. signi.

xx doc. in rub. de iud.

INSTI-

INSTITVTIONVM IVRIS CANONICI

LIBER QVARTVS.

Quibus modis de crimine agatur. *Titu. I.*

VIDENDVM est de Iudiciis, quæ circa delicta versantur. nam & si leges Pontificiæ pænarũ atrocitatem exhorreant, quibus præsertim de sanguine & vita hominis agitur, non tamen ita indulgentes se præbent, vt velint crimina omnino delinquentibus cõdonare, sed vt & qui deliquerunt, discant talia posthac non committere, & cæteri pœnarũ metu sint ad scelera patranda tardiores, certas pœnas adinuẽnerunt, quæ in sontes ex delicti qualitatẽ citra sanguinis vindictam, aut membri debilitationem exerceri posint, (quædam enim culpæ existunt, in quibus culpa est relaxare vindictam. [a]) multosq; modos tradiderunt, quibus mediis contra facinorosos homines ad publicam vltionem perueniri posit. Quinque enim sunt modi, quibus de crimine haberi notitia potest, videlicet, accusatio, denuntiatio, inquisitio, exceptio, & notorium: [b] nam & si alii quoque enumerari soleant. [c] hi tamen magis ad rem sunt.

a c. quia, dist. xxviii.

b Spec. in titu. de accusa.

In accusatione hoc seruatur inconcusse, vt si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusa-

tus.

tus.[d] Nec laico clericum accusare conceditur, nisi suam, vel suorum iniuriam prosequatur,[e] quibusdam articulis, quibusdamque criminibus exceptis.[f] Nec conceditur, super iisdem criminibus quempiam sępius vexari: sed semel absolutus, deinceps amplius de eodem crimine molestiam pati nō cogitur.[g]

Et ne passim calumniatoribus licentia detur alium ex libidine sua ad iudicium vocandi, vt de crimine falso obiecto se purget, ac ne ita eueniat innocentes citra aliquam eorum noxam, capitis, fortunarum, aut existimationis discrimen alicuius impii & scelerati hominis impudenti audacia subire, & de statu suo confligtari, statutum est, vt quisquis alium accusare voluerit, se inscribat, seque obliget (vbi obiectum a se crimen probare nequeat) talionis pœnæ, id est, quam reum sustinere oportuisset, si de obiecto crrimine fuisset conuictus.[h] dum eiusmodi supplicium sit, quod in accusatorem cadere possit. quapropter Gregorius x. cum intellexisset Subdiaconum in Diaconum quendam calumniatum rescripto suo præcepit, Subdiaconum non Subdiaconatus solùm ordine spoliari, sed præterea etiam verberibus publicè affectum in exilium mitti.[i] Hodie tamen & subscriptio amplius in vsu frequenti esse non videtur;[k] & talionis pœna dissuetudine abholita.[l] Quendam autem, qui in probandis Episcopi sui delictis a se delatis defecerat, Innocent. iii. ab officio & beneficio suspendendum decreuit, quoad se à calumnia abesse legitime purgasset.[m]

Non potest quisquam accusatus procuratorem dare, qui causam eius nomine suscipiat defendendam, sed ipsummet accusatum in iudicio esse, & causam per se dicere oportet. conceditur tamen, si absens sit, absentiæ suæ causas per procuratorem proponere, aliasque excusationes, quæ ipsum crimen, cuius

c Fely. c. qualiter. ii. ver. ad corrigendos. de accusa.
d c. i. de accusa.
e c. de cætero. de testi. vbi glo. & doct.
f c. cum p. manconella. de accusa.
g c. de his. de accusa.
h c. quisquis. c. qui crimen. ii. q. viii.
i c. i. de calumniato.
k Bar. l. si cui. in prin. ante nu. 3. de accusa.
l Fel. c. super his. vlt. no. de accusa.
m c. ii. de calum.

cuius causa ei fit negotium, non attingant.[n]

Denuntiatio quoque magnam habet cum accusatione coniunctionẽ, nisi quod cum crimen in modum denuntiationis opponitur, non est, sicut in accusatione inscriptio necessaria; quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denuntiatio facienda:[o] tametsi is quoque interdum impune non habeat, si nequiuerit probare crimen, quod detulit.[p] Et cum denuntiatio hac potissimum ratione fiat, vt is, cuius crimen defertur, deinceps ab eo crimine se contineat, conuenire videtur, vt prius amicè & blandis verbis, moxq́; etiam si oportuerit, amaris obiurgationibus castigetur, vt vltrò se ipsum corrigere, & à vitio velit continere: quæ si nihil prodesse constiterit, quominus in delicto pertinaciter perseueret, tunc demum ecclesiastico iudici erit denuntiandus.[q] Denuntiationis verò faciendæ potestas omnibus non patet, sicut neq; accusationis: quare nec publicè cõcubinas habẽtes, nec excommunicati, ad denuntiãdum admittũtur.[r]

Inquisitio a iudice ex officio eius mero fieri solet, vt sciat, an fama, quæ de crimine alicuius circumfertur, vera sit.[s] quam, si facta disquisitione veram esse compertum fuerit, quamuis certa pœna in eo delicto legibus diffinita esset, si per modum accusationis procederetur. vbi tamen per inquisitionem proceditur, secundum personæ merita, & qualitatem excessus pœna poterit iudicis arbitrio moderari.[t] in qua tamen moderatione facienda plures erũt cautiones iudici considerandæ,[v] si tamẽ ex his criminibus fuerit, quę executionem ordinis impediũt, nullum erit iudicis arbitrium. tunc enim certa erit pœna, quę non in iudicis voluntati mandatur, sed legis authoritati reseruatur: nempè vt beneficio, vel etiam officio exuatur, quamuis per inquisitionẽ cõuictus: vel nisi tale sit crimen, quod beneficio indignũ delinquentem faciat. nã, tunc haud dubiè beneficio

n c. veniẽs. de accusa.

o c. super his. de accusa.

p c. fin. de calum. vbi Abb.

q c. ii. de accusa.

r c. cum dilectus. eod. titu. c. i. iiii. q. i.

s c. cum oporteat. & c. qualiter. de accusa.

t Felin. c. qualiter & quando. ii. §. licet. nume. 29. & sequẽ. de accusa.

v Fel. vbi supra.

ficio illi erit interdicendum, quamuis per inquisitionem damnato. quas pœnas vtroque casu nullo pacto poterit iudex moderari.[x] Quicunque autem iudex inquisitionis tramite contra delinquentem procedit, hoc caute obseruet, vt non prius in personam quærat, quam suspicatur delictum patrasse, quàm de fama in eum vulgata compertum habuerit quæstione præmissa. qua etiam ratione fit, vt criminum occultorum excusio per inquisitionem fieri prohibeatur.[y]

Opponi verò solent crimina per exceptionis modum: veluti contra actorem, vt ab accusatione repellatur. item contra testes, vt testimonio ferendo minus idonei habeantur. quibus casibus non erit necesse de crimine excipiētem se inscribere,[z] nec punietur excipiens, & si crimen obiectum non probauerit: nec is, contra quem est in exceptionis duntaxat vim, vt repellatur, obiectum, & si conuictus sit, vllam criminis obiecti pœnam sentiet.[aa] Per exceptionem quoque crimina opponuntur, vt quis ab officio, vel beneficio, quod affectat, repellatur. quo casu seu ante cōfirmationem, seu post fiat exceptio, nunquàm tamen inscriptio erit necessaria, quamuis posteriore casu, in exceptionis probatione post confirmationem oppositæ deficiens, aliqua pœna arbitrio iudicis afficiendus sit.[bb]

Et hi quidem proximè dicti quatuor modi tunc sunt necessarii, seu eorum aliquis criminibus vindicandis, vbi criminum aperta notitia non est. verùm si euidentia patrati sceleris in promptu sit; tunc neque accusatoris ardens clamor, neque denuntiatoris diligens charitas, nec iusdicentis officium sagax per inquisitionem desideratur, neque exceptio ne crimen obiici necesse est, vt his mediis ad criminis vindictam perueniri possit, vel delinquens ab affectatis summoueri, sed & sine libello, sine exacta causæ cognitione poterit iudex ad legitimam

vltionem

x c. inquisitionis. in prin. eo. tit. de accusa.

y c. cum oporteat. c. qualiter. i. & c. qualiter. ii. vbi Ab ulti. no. de accusa.

z c. licet. de simon.

aa c. cum dilectus. de ordine cogn. Bart. l. ii. in princ. ff. de accusa. & l. ii. §. si publico. nu. 20. ff. de adult.

bb Spec. in titul. de crim. in mo. excep. §. in primis.

vltionem reo vocato procedere.[cc]

Illud generaliter est obseruandum, vt nemo absens iudicetur, nisi ex cõtumacia absens fuerit: quia diuinæ & humanæ leges hoc prohibent.[dd]

cc c. euidẽtia. de accusa. Specu. ĩ ti. de crim. notor.

dd c. accusatores. in fi. iii. q. viii. c. absens iii. q. ix. & per totam.

De Simonia. Tit. II.

DICENDVM est nũc quæ nam sint crimina, quæ vltionem expectant. Et primùm Simonia grauissimum crimẽ est, adeò vt cætera crimina quamuis alioqui grauia, huic tamen comparata leuia æstimentur.[a] nam cum sæpe contingat homines ambitione tractos immensa, & vasta quadam bonorum, & beneficiorum siti omnia tentare, quæ sibi in mentem modò venire possint, vt suis desideriis satisfaciant, & nunc precibus, nunc precio, nunc aliis viis aggredi, vt quæ gratis esset concedẽda, nec nisi benemeritis spiritualium administratio, quouis modo ad commoda sua extorquere possint, nullam habentes rationem, quod Simon magus a Petro acri fuerit obiurgatione repulsus, cum ab eo pecunia gratiam redimere tentasset: propterea in huiusmodi labe purganda nunquam se stertere, nunquam se conniuere Pontifices Romani & Canonicæ leges ostenderunt, omnia quãtum potuerunt, remouentes, quæ huic nefandissimo sceleri causam vel occasionẽ præbere posse videbantur, multa etiã introducentes, quibus comprimi & coerceri saltem pœnæ temporalis metu possent, qui æternam floci facerent.

a cap. per tuas. de simon. c. fin. i. q. vii. vbi glo. ver. reputantur. et ver. pro nihilo.

Incidit autem in hoc crimen, quicunque quouis machinarum genere (vt ita dicam) sibi eos expugnare conatus fuerit, quibus ius est spiritualia aut eis annexa, vel accedentia conferendi, quique his aggressionibus superari se & prosterni permiserit, vt pretio fortè, aura populari, aut optimatum gratia,

vel obsequiis potius quàm meritis & bonis artibus, aut ecclesiasticæ rei bene gerendæ studio spiritualia vel eis annexa, aut eorum administrationem cõferret, vel decerneret. ex quorum numero sunt, qui pecuniam exigũt ab his, quos ad religionem in collegium suum sunt cooptaturi. quique prefecturas quascunque, aut regimina ecclesiarum vendunt, vel emunt, vel sepulturam, vel Chrisma, aut Sanctum oleum, quacunque id facti verborum facie obducant.[b] idem de ecclesiarum consecratione dicendũ: pro qua præter procurationem nihil exigi potest.[c] idem de consecrationibus Episcoporum, benedictionibus Abbatum, & quibusuis ordinationibus.[d] itẽ qui pretio, vel gratia peccatorem publicum celarit, vel minimè pœnitentem reconciliarit, aut econuerso verè pœnitentem reconciliare detrectarit, huius criminis reus est,[e] quæ non minus in accipiente locum habere intelligenda sunt.[f] Et quæ de paucis speciebus retulimus, ad multas alias transferri earum exemplo possunt. ad eam enim regulam, quã diximus, semper referẽda res est: nempè vt spiritualia, eorumq; administratio non nisi benemeritis concedantur, idq; gratis.

b c. non satis. c. tua nobis. cap. eam quæ. c. in tãtum.
c c. cum sit Romana.
d c. sicut pro certo.
e c. nemo presbyterorum:
f c sicut simonia.

Hoc igitur simoniæ vitio qui laborant, vt primũ eius rei indicia claruerint, ab altaris ministerio expelli debent,[g] quam pœnam non minus ferent, quã uis non quidem conuicti essent, sed communi tamẽ omnium voce cum notarentur, & oculis signarẽtur, hocque nomine purgatio eis indicta esset, canonice eam non præstiterint.

g d. c. sicut simonia.

Sed seuerius etiam contra huiusmodi personas, simoniæ vitio irretitas insurrexit Paulus Venetus ii. cuius constitutio extat sanciens, vt pœnis ipso iure censeantur adstrictæ. & adiiciens, vt omnes illi qui simoniacè ordinati fuerint a suorum sint ordinum executione suspensi: atq; vt per electiones, confirmationes, prouisiones, seu quasuis alias di-

spositiones,

ſpoſitiones, quas ſimoniaca labe fieri contigerit, nullum omninò ius cuiquam acquiratur, ſed omnium, quæ perceperit, reſtitutioni ſub animæ periculo ſit adſtrictus. & omnes, qui ſimoniam commiſerint, aut in ea patranda mediatores fuerint, excommunicationi obnoxii ſint, nec abſolui ab alio queat quàm à ſummo Pontifice.[h] Quare conſtare poteſt, quam diris execrationibus hoc vitii Pontifices Romani ſemper ſint perſecuti.

[h] extravagan. cum deteſtabile. de ſimon.

Hinc etiam ſerui aduerſus dominos, & quilibet criminoſi in huius criminis accuſatione admittuntur, & quiuis peccator ſimoniaco excepto miſſam canere permittitur.[i] Item neque infamia, neque aliqua crimina contra teſtes obiici poſſunt, qui de ſimonia teſtimonium reddunt, cum de ea per inquiſitionis viam cognoſcitur: ſed hæ ſolæ excep. teſtes repellere poterunt, quibus probatis appareat eos malignitate potius, quam iuſtitiæ zelo adductos teſtificari.[k] Et hoc de crimine accuſatus prohibetur interim miſſarum ſolennia celebrare, donec de veritate conſtiterit.[l]

[i] c. tanta eſt labes.

[k] c. licet heli.

[l] c. accuſatum. & ſeq.

De hæreticis. *Tit. III.*

MAXIMA eſt etiam & pernitioſa admodum hæreſis labes, quæ tametſi interdum parua motu primo videatur, tamen quamprimùm veſtigiorum vel leuiter præmendorum poteſtatem nacta eſt, paulatim ſerpēs in dies maiores ſibi vires cõparat: & poſtquam eo virium peruenerit, vt iam in multos populos vagata regni ſui fines latè protenderit, tum verò ſic hæret tenaciter, & tam firma figit veſtigia, vt ſæpè maximo labore & induſtria, crebriſq; & ſollicitis vigiliis ei euellēdæ opus ſit: ſæpe etiam non minimas calamitates fidelibus inuehat

priusquam extingui, & a radicibus euelli posit, quod res ipsa testatur: propterea quo est hæc pœstis orbi Christiano perniciosior, eo vigilantius illi obuiandum est, tam vt veteres hæreses deleantur, quàm vt nullæ præterea oriri, aut ortæ vsquam coalescere posint: ea propter multæ sæpe constitutiones diuersis tēporibus factę sunt per Romanos Pontifices, & sacrosancta Concilia generalia, quibus multa prudenter statuta sunt, vt vel amore, vel metu homines coercerentur, ne huiusmodi labium authores existerent.

Hæreticus autem dicitur, qui a fide & doctrina Christi, Apostolorum, vel ecclesiæ discedit, articulos fidei, vel ecclesiastica sacramenta cum asseueratione refellens. Eorum plures, & diuersæ sunt sectæ. & alii quidem de nomine suorum authorum nuncupātur: veluti, Simoniaci, Menandriani, Basilidiani, Nicolaitæ, Lutherani, Vgonothi, & multi id genus alii quorum hac tempestate, (quod maximè dolendum est) infinitus ferè est numerus. Alii verò ex causis nouorum rituum, vel opinionum, quas vel instituerunt, vel tutari conati sunt: Cuiusmodi sunt Aquarii, Alogii, Antropomorphitæ, plu resque alii, quorum nomina tam superioris generis, quàm posterioris Isidorus recensuit.[a] qui omnes quibuscunque nominibus censeantur, vel quibuscunque ritibus & opinionibus inter se differant & si facies habeant diuersas, caudas tamen connexas habent, cum vanitate in vnum conueniant,[b] & communi nomine aduersus Ecclesiam Dei conspirent.[c]

Hoc autem nefarium hominum genus variis pœnis affici solet. nam primùm excommunicantur, non solùm, cum de hæresi aperte conuicti sunt, sed & si, cum solummodò suspecti essent, eoque nomine purgatio eis indicta esset, eam contumaciter recusarint. quo casu, si excommunicationem annum

pertulerint

a c. quidam autem. xxiiii. q iii.

b c. excommunicamus. i. & ii.

c c. quidam autem. in fin.

pertulerint, nec tamen se purgarint de obiecta eis suspitione, veris hæreticis per omnia annumerabuntur. [d]

[d] c. ad abolendam. §. qui vero. eodem titu. & c. excommunicamus. i. §. qui autem

Item nemo hæreticos in oppido suo, aut in domo sua suscipere, aut eos fouere debet, aut negotiationem aliquam cum eis exercere: eisq; in hoc peccato defunctis nec inter Christianos sepulchrum conceditur, nec oblationes pro eis factas ecclesia agnoscit.[e] Et quicunque hæreticos, eorumue secta tores, receptatores, defensores, vel fautores scienter ecclesiasticæ sepulturæ concesserit, excommunicatione tamdiu deuinctus tenetur, quoad idoneæ satisfecerit; nec absolutionis munus prius consequitur, quam cadauera eorũ suis manibus publice effoderit, & abiecerit. ille verò locus, qui eis sepulchrũ dederat, nullius orthodoxi sepulchro aptus deinceps censebitur. [f]

[e] c. sicut autem.

[f] c. ii. in princ in vi.

Bona quoque omnia hæreticorum publicantur, quamuis eis filii orthodoxi sint. quæ bona, si eorum domini hæretici in clericatu sint, vel temporali Ecclesiæ ditioni subiecti, Ecclesiæ fisco addicentur, vel si ab aliqua ecclesia stipendium habeant, ipsi ecclesiæ quæ stipendium eis suppeditabat, applicabuntur. sin laici illi sint, laicorumque ditioni pareant, laicorum item fisco bona eorum vendicabuntur. [g] Sed quamuis eoipso quo aliquis hac labe fœdatus est, confestim eius bona ipso iure fisci efficiantur, non tamen confiscationis ipsius executio, vel bouorum ipsorũ occupatio fieri debet per principes, aut alios dominos temporales, antequam per Episcopum loci, vel aliam personam ecclesiasticam quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eo crimine fuerit promulgata. [h] Quæ condemnationis sententia etiam post mortem hæretici nihilominus ferri poterit, atque ita bona ipsius iamdudum ipso iure fisco addicta occupari.[i] quin & dos mulieris, quæ sciens cum hæretico nuptias contra-

[g] c. vergentis. c. excommunicamus. i. §.

[h] ca. cum secundum. de hæretic. in vi.

[i] c. accusatus. §. in eo vero. in vi.

xerit, publicatur.[k] Item hæretici & qui eorum peruersas opiniones sequuntur, & eorum receptatores, defensores, & fautores, horumque omnium filii ad secundam stirpem paternam æditi, vel ad primā stirpem maternam, ad nullum ecclesiasticum beneficium, vel publicum officium admittuntur:[l] nisi tamen huiusmodi hæretici Christianorum fideliū cœtui emendatione præcedente iam essent restituti.[m] Item qui huiusmodi hominum commendatione, & opera beneficia ecclesiastica scientes adepti fuerint, non solum beneficiis eo modo quæsitis, priuantur, sed omni quærendorum quoq; spe carere iubentur. sin verò imprudentes eorum suffragiis vota sua expleuerint, quærendis quidem sacerdotiis poterūt animum adiicere, sed eo modo quęsita retinere non permittentur.[n] Nec potest hęreticis aliquid ab Episcopis, presbyteris, aliisue clericis conferri, nisi velint largitores anathemati obnoxii esse, quāuis sanguine etiam eis essent coniuncti:[o] omnesq; hæreticis quauis occasione obligati ipso iure ea obligatione soluti censentur,[p] quin etiam potestatem amittunt hæretici, quam in proprios liberos habent: quare frustra eos emancipabunt.[q]

Atq; vt hæretici, cum iusdicentiū manus effugiunt, ne debita suæ impietati supplicia experiātur, tedio tamen vitæ affecti (quippe quæ infrascriptis causis ærumnosa illis ducenda sit) ita resipiscant fortasse, & mentem recipiant, cum viuentibus sibi omnia viderint viuorum cōmertia interdicta: statuit Inn. iii. vt aduocati & scriniarii oēs infamia notati decernātur, & ab officio suspensi, quicunq; hæreticis, eorūq; sectatoribus, fautoribus, vel defensoribus, aliquod præstiterint auxilium, vel suffragium, & in causis, litibusq; eis patrocinati fuerint, & pro ipsis publicā instrumenta, aut Syngraphas conscripserint.[r]

Ac ne vllis mæādris vel tergiuersationibus possint hæretice condemnationem suo arbitratu differre

k c. decreuit. in vi.
l c. hæretici ii. in vi. & c. statutum. ii. eod. lib.
m d c. statutum. ii.
n c. ii. §. ad hæc. in vi.
o c si quis Episcopus. & c seq.
p c fin.
q c. ii. in fi. in vi.
r c. si. aduersus.

ferre, atque ita iudicium eludentes è manibus iustitiæ elabi, prouisum est etiam, vt personarum alioqui intestabilium contra eos testimonium recipiatur. nam & excommunicati, & participes, vel socii criminis ad testificandum admittuntur, præsertim in probationum aliarum defectum, si omnibus cautionibus rectè perpensis eorum dicta verisimilia videantur.[f] Sed & qui in eodem crimine hæresis testes interrogati periuri extiterunt, volẽtes postmodum corrigere dictuum suum contra se, ac socios suos deponendo audiuntur.[t]

Eadem ratione etiam fit, vt oppidorum iurisdictionem tenentes, seu prouinciarum, aut loci cuiuslibet, quamuis excommunicati sint, uel nullo iure permittente eam sibi iurisdictionem arrogarint, possint nihilominus, & teneantur cõtra hæreticos, aut alios eorum fautores, vbi id fuerit necesse, suum officium exercere.[v] Eo fit quoq; vt sententia contra eos lata nullo appellationis, vel prouocationis auxilio rescindi possit.[x]

Postremo si huiusmodi nepharii & impii homines in potestatem iudicis peruenerint, damnati præsentibus potestatibus secularibus dimittendi sunt, animaduersione debita puniendi, detractis tamen prius sacris ordinibus, si clerici fuerint:[y] quæ depositio vel ab vno Episcopo, si aliorum copia haberi nequeat, fieri poterit, conuocatis tamen ad hoc maioris ecclesiæ canonicis, & Abbatibus, aliisque prælatis, & religiosis suæ diœcesis scientissimis, quorũ præsentia ei negotio opportuna videatur.[z]

Ad sanam tamen mentem reuersis, & publice errores priscos detestatis iura indulgere solent, ne laicorum manibus eos permittant:[aa] nisi relapsi sint. (& relapsi dicuntur, etiam de alio, non eodem articulo male sentire conuicti.[bb]) Sed in carcerẽ tamen perpetuum eos ablegari, vel muro includi præcipiunt pœnitentiam erroris acturos,[cc] quæ pœna

f c. in fidei. in vi.

t c. accusatus. §. licet. in vi.

v c. præsidẽtes. in vi.

x c. vt inquisitionis. in vi.

y c. excommunicamus. i. §. i.

z c. i. in vi.

aa c. excõmunicamus. ii. § fin. vbi glo. & Ab. & c. super eo. in vi.

bb c. accusatus. §. eũ verò. in vi.

cc d. §. fi. vbi glo.

potest hodie iusdicentis arbitrio in aliam mitiorē, si ei visum fuerit, commutari.[dd]

In causa hæresis proceditur simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura iudicii.[ee]

dd cap. ut commissi. in vi. & Abb. d. c. excōmunicamus. ii.
ee c. fina. in vi.

De Scismaticis. Tit. IIII.

SCISMATICI quoque, id est, qui ab unitate ecclesię se diuidunt, suos sibi seorsum constituentes sacerdotes,[a] hæreticis annumerantur: & ab eis factæ ordinationes irritæ habentur, & qui dignitates ecclesiasticas, vel beneficia per ipsos sunt consequuti, eis priuantur. item alienationes rerum ecclesiasticarum per ipsos factę nullius sunt momenti. & qui sponte in scisma quodpiā iurarint, a sacris ordinibus & dignitatibus suspenduntur:[b] & demum, si indomiti sint, degradari etiā possunt, & curiæ seculari tradi.[c]

a Abb. in rubri.
b c. i. & ii.
c Bernar. Diaz. tit de scismati.

De Apostatis. Tit. V.

APOSTATIS non minus suæ pœnæ sunt. Horum autem tres cum sint species, nam alii a Christianæ religionis doctrina deflectunt. alii erga suos prælatos se nimium contumaces præstant. alii regulam suam posthabent, quem susceperant habitum, & regulæ præcepta, in quæ iurarunt, deserentes. Prima eorum species illis pœnis tenetur quas suprà aduersus hæreticos statutas demonstrauimus. in qua spetie illos ponendos existimarem, qui Summo Pontifici non parent, nec eius canonibus tanquam a Potestatem non habente conditis.

Qui verò ex altera spetie apostatæ sunt, & nimię erga prælatos suos contumacie nomine accusantur

si adeò

si adeò ceruices erexerint, vt etiam ipsi Romano Pontifici non magis obedientes se reddant, sed con temptui eum se habere ostendant, deponendi sunt: atque etiam si correctioni aures non patefecerint, excommunicandi,& laicorum manibus derelinquẽ di.mitius tamen punientur, si hęc ex lasciuia quadam potius,quàm elato animi fastu aduersus Ponti ficem commiserint.

Tertiæ autem spetiei apostatæ,id est,qui ordinis & religionis susceptæ desertores existunt,quamdiu in eo proposito persistunt,efficiuntur infames:& ab accusatione,& testimonio repelluntur:nec possunt ad dignitates euehi. & præterquàm quod pluribus actibus interdicti sunt,prætereà, si admoniti correctionem nullam admiserint, deponi etiam possunt, & demum fœdi carceris squalorem etiam experiri coguntur, donec ad saniores mores, a quibus tam obstinatis animis declinarant, suos pertæsi errores reuertantur. [a]

a Bernar. Hisp in præ dicto eo tit.& Abb.c.i.

De his qui crimen hæresis quærere, & uindicare possunt. Tit. VI.

PARVM fuerit pœnas contra hæreticos statutas esse, nisi etiam iudices constituti essent,qui & quæstione diligenter exercitata sontes inuenirẽt, & inuentos dignis supliciis subiicerent. Ad ordinarios igitur hæ partes spectant, verum quia prouincia ipsa per se ardua est,magniq; negotii, & sæpe contingit Episcopum aliis curis, quæ plurimæ illi officio incumbũt, distractum non posse,qua esset opus diligentia in hoc negotium in cumbere,& tamen tanti est momenti res, vt nihil te pidè, nihil remissè in ea agi oporteat, ea propter prouiderunt iuris Pontificii conditores, vt iudices

aliqui constituerentur, quibus id negotii præcipue daretur: nempè vt hæreticos sagaciter exquirendo inuenirent, inuentos diligenter excuterent, excussosq; legitimis pœnis afficerent, omnemq; suam curam & studium in hanc rem conferrent. Quos iudices vel quęsitores, vel (vt vulgò) inquisitores appellare solemus, eos verò annorum quadraginta ætatē attigisse oportet,[a] quod officium & si in mandato fundetur, vel sedis apostolicæ; vel aliorum, quibus tales iudices dandi ius competit, mandatoris tamē morte non extinguitur, etiam quo ad negotia, nec dum viuente mandatore incepta, quæq; etiam nondum emerserant.[b]

Horum igitur inquisitorum non parua in his negotiis est potestas, quippe hi & citationes mandare possunt, & denuntiationes sententiarum, quas in id genus homines promulgarint, cleri quoq; ad se euocandi, & populi, & peritissimi cuiusq; quorum sententias in hac causa explorare velint, ius & potestas eis permissa est. possuntque suæ ditionis fines egressos hęreticos persequi. Itē libros, quibus quæstiones contra hæreticos actitatæ continentur, ad se afferri iubere. item hæreticos penes se remorari, & capi eos imperare, & in custodiam coniicere: compedibus quoq; & manicis ferreis deuinciendo, in eorum potestate est. Et demum contra eos, in quos viderint expedire, quęstiones exercere possunt. Quę omnia etiam soli sine diœcesano facere possunt.

Verùm carcerem pęnę magis quâm custodiæ causa assignandi potestas Episcopo inconsulto eis non permittitur: nec carcerem hæreticis ad sanitatem reuersis in pœnam prisci erroris iure assignatum in aliam pœnam transferre: vel tormentis subiicere: aut contra eos sententiam ferre. sicut neq; econuerso Episcopis hæc agere permissum est inquisitoris sententia non explorata.[c] Quod si eorum alter siue Episcopus siue inquisitor nolit, aut non valeat ipse

a cle. pen. de hæret.

b c. ne aliqui. de hæretic. in vi.

c c. vt commissi. in vi. et cle. i. §. i.

ipſe coram adeſſe, vt cum altero de præſcriptis conferat, hoc tamen ab eo exigitur, vt ſaltem collegæ partibus ſuis fungenti vices ſuas mandet, vel cõſenſum ſuum & conſilium per literas ſignificet.[d] d d. cle.i. §.i.

Liberum tamen eſt eis, videlicet Epiſcopo, & inquiſitoribus, vel ſimul coniũnctim aduerſus hæreticos quærere, vel diuiſim, dũmodò ſi ſeiunctim procesſerint acta coram ſe geſta alter alteri communicet: eo ſcilicet tempore, quo aliud nil iam ſupereſt agendum, niſi vt ſententia feratur:[e] quo facilior ſit veritati aperiendæ aditus, & vna vterq; ſimul negocium ſententia finiet. in qua ferenda, ſi forte inter eos non conuenerit, negocii ſeries apte & compoſitæ ab vtroq; expoſita ad ſedem apoſtolicam mittenda eſt. e extraua gan.i. eo.ti. et c. per hoc. in vi.

Verum inquiſitores, & ſi a Summo Pontifice dati eſſent, contra Epiſcopum tamen inquirendi ius nullum habent, niſi hæc facultas eis ſpecialiter conceſſa ſit. ſed ſi quẽpiam Pontificii gradus in hoc crimine iacere compertum habeant, vel de hoc famam vehementem aduerſus eum eſſe intelligant, id tenentur ſedi Apoſtolicæ denuntiare.[f] Quod etiam obſeruandum eſt in apoſtolicis officialibus, vel nũtiis. nam & eorum huius generis errores ſummo Pontifici per quæſitores denuntiandi ſunt. ipſis enim quæſitoribus nullum aduerſus Epiſcopos inquirendi ius legibus Pontificiis conceſſum eſt.[g] f c. inquiſitores. in vi. g extrauagan. ſi.

Multa præterea per diuerſos Summos Pontifices ſtatuta ſunt, quæ ex quæſitorum officio eſſe decreuerunt, tam circa teſtes ſuper hoc crimine examinandos, quam circa librarios, & alias perſonas, quæ eorum officio impedimentum, vel opem importare poſſent: quàm etiam circa cuſtodiam hæreticorum: & denique circa plura, quæ ad eorum officium ſpectare decernunt.[h] Sed quia inſtituti noſtri propoſitum egrederentur, ea idcirco prudenter miſſa facimus h c. ut officium. & c. inquiſitionis in vi. & cle. i. §. ii. vſque ad finem. & cle. ii.

De Vſuris. Tit. VII.

VSVRAE crimen non minimum exiſtimantur, cùm & teſtamenti vtriuſq; lege diris execrationibus ſancitæ ſint, & a iure quoque humano, tam Cæſareo, quàm Pontificio repellantur. [a] ſiue id ſit, quia naturam ſuperare, & quodammodò violare velle videntur, qui id agunt, vt pecunia, res ſuaptæ natura nulli propagationi apta, nullo tamen domini labore, nullaque eius induſtria, quaſi fructus ex ſe gignat, ſeu quia pietati contrarium ſit, & a Chriſtiana charitate alienum, nolle opibus ſibi ſuperantibus proximo egenti gratis ſuppetias ferre.

[a] c. quod dicam. vbi glo. ver. reddi. xiiii. quæſtio. iiii.

Eſt autem vſura crimen ex lucro proueniẽs, quo ſors mutuò data acceſsionem accipit, vel ex pacto, vel intentione mutuãtis. Et cum dixerimus vſuram ex mutuo oriri, conſequens eſt etiam, vt in his duntaxat rebus committi poſsit, in quibus & mutuum conſiſtit, nempè his, quæ pondere, numero, menſuraue conſtant. [b]

[b] Abb. in rub.

Qui pro mutuata pecunia fundum pignori accepit, eius fructus, ſi quos percipit, in ſortem acceptos ferre debet, non ſibi lucro adſcribere, niſi fœneratoris nomen & notam ſubire velit. [c] Sed nec ille hoc peccato erit ſolutus, qui maiore pretio rem ſuam ideò vendiderit, quod pretio perſoluendo temporis aliquod interſtitium emptori conceſſerit. [d] nam & hic mutuum videtur latere, quamuis extrà non appareat, emptori ſi quidem venditor pecuniam vi detur ad rem a ſe comparandam mutuaſſe, quam ſtatuto tempore auctam ſibi poſtea cum fœnore reddat. Quod ſanè ita eſt intelligendum, ſi certũ erat, venditarum mercium pretium poſt venditionem factam auctum non iri: quod ſi id fuiſſet incertũ, eaſq; merces contractus celebrati tẽpore vltrò non fuiſſet

[c] i. & c. cõ quæſtus.

[d] c. in ciuitate.

ſet venditurus,aliud dicendum eſſet.[e] e c.fin.

Qui verò decem ſolidos dat, vt alio tempore totidem ſibi grani,vini, vel olei menſuræ reddantur, quæ licet tunc plus valeant, vtrum plus vel minus ſolutionis tempore fuerint valituræ, veriſimiliter tamen dubitabatur, non eſt ob hoc fœnerator exiſtimandus.at qui ex eo, quod pecuniarum a ſe mutuo datarum periculum ſuſcepit, aliquid vltra ſortem percipit,fœneratoris labe non caret.[f] Ac tãto odio ſemper eſt habitum vſurarum crimen, vt Alex.iii.olim reſcripſerit, nec redimendorum quidem a Barbaris captiuorum gratia fœnori dare,aut accipere licere.[g]

f d.c. fin.

g c. ſuper eo.

Quare cum tam enorme hoc vitium habeatur, meritò etiam graui pœna fuit vendicandum: quocirca ab eodem Alexan.in Concilio Lateran.ſtatutum fuit, vt manifeſti vſurarii nec ad communionem admittantur altaris: nec (vbi in hoc peccato eos mori contingat)ſepulturę concedantur:nec eorum oblationes accipiantur. & qui contra ſupradicta eos admiſerint,digne puniantur.[h] Et rurſus idẽ Alexan.conſtituit,vt laici fœnus exercentes vſque ad dignam ſatisfactionem vinculo excommunicationis adſtringantur,& clerici ab officio, & beneficio ſuſpendantur.[i] Arbitrioque iudicis relinquetur, a qua ſupradictarum pœnarum incipere malit.[k] Atque vt Lateranenſis Concilii canon ſanctius cuſtodiatur,addidit Gregor. x. vt quanquam manifeſti vſurarii de vſuris,quas receperunt, ſatiſfieri expreſſa quantitate, vel genereliter in vltima voluntate mandauerint, nihilo tamen minus eccleſiaſtica ſepultura eis denegetur,donec de vſuris ipſis fuerit,vt eorum facultates patiuntur,plenè & integrè ſatisfactum,vel iiſdem ipſis,qui vſuras ſoluerint,ſi præſtò ſint,vel alii, qui eas poſsit acquirere, vel his deficientibus loci ordinario,eiusue ſuffecto vel Rectori parochiæ,ſub qua teſtator habitat, coram

h c.quia.

i c.prętetea.

k Abb.d. c.præterea.

ram aliquibus eius Parochiæ hominibus integris, aut seruo publico ordinarii ipsius mandato. quibus quidem personis liceat cautionem huiusmodi creditorum nomine, huius constitutionis authoritate accipere, ita quod illis perinde actio acquiratur, ac si iisdem ipsis creditoribus cautum esset. Et, si quidem receptarum vsurarum quantitas fuerit manifesta, illa semper in huiusmodi cautione exprimenda est, sin minus ea quantitas exprimetur, quam is qui cautionem acceperit, iudicio suo arbitratus fuerit. qui, si minorem veritate quantitatem sciens fuerit arbitratus, ad reliqua creditori sarciēda tenebitur. Sanxit præterea, ne quis manifestorum fœneratorum testamentis intersit, nec quis eos ad confessionem admittat, vel absoluat, nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro viribus facultatū præstent idoneam cautionem: & testamenta contra hęc condita ipso iure irrita esse decernit.[l] Si verò nusquam appareant illi, a quibus vsuræ acceptæ sint, cum tamen certum sit ab aliquibus fuisse acceptas, poterunt malè ablata pauperibus diuidi.[m] Verùm vt iisdem ipsis potius, qui detrimentum passi sunt, reddatur, quam incertis distribuatur, quod certarum sit personarum, optimum erit publicis edictis pronuntiare in locis a quorum incolis solutæ sunt, vt quisquis fœnoris nomine a se aliquid sciat ablatum, id veniat recepturus.[n]

l c. quanquam. in vi.

m c. cum tu. cap. Michael.

n glo. d. c. quamquam. in ver. satis fieri.

Fœneratoris quoq; hæres poterit iisdem modis, quibus ipse fęnerator posset, si viueret, ad restituendas vsuras compelli.[o] Quinimo si quis fœnerator a sede apostolica literas impetrarit de vsuris sibi restituendis, vel fructibus sibi in sortem computandis nulli ei commodo erunt literæ impetratę, nisi prius restituerit vsuras, quas ab aliis noscitur abstulisse ipse,[p] vel author eius.[q] Si aliqui existant, qui proculdubio sint vsurarii manifesti, quāuis nec sint condemnati, nec contra eos propter potentiorum metum,

o cap. tuæ nos.

p c. quia frustra.

q c. Michael.

metum, qui eos tuentur, vllus accuſator appareat, hi tamen ſi aliis argumentis conſtiterit, eos fœneratores eſſe manifeſtos, poterunt Lateranenſis Concilii pœna puniri. [r]

Iudæi quoque ad reſtitutionem vſurarum, quas a Chriſtianis retulerint, compelli poſſunt, interdicta eis Chriſtianorum ſocietate. [ſ]

Vtque omnis occaſio remoueatur, qua contra ſupradicta fœnus exerceri poſsit. ſtatuit idem Gregorius, ne quis dominus, vel vniuerſitas patiatur quēpiam alienigenam in terris ſuis domos fœnori exercendo conducere, neve aliquis domos eis locet, pœna tam contra laicos, quàm contra clericos, qui hæc fuerint præcepta trāſgreſsi ſtatuta. [t] Et Clem. v. Chriſtianorum conſortio interdictos eſſe iuſsit, quicunque ſuper vſuris ſoluendis ſtatuta ordinarint, fecerint, ſcripſerint, vel dictarint vel ſecūdum ea ſtatuta iudicarint. oneratq́; fœneratores omnes in cauſis de fœnore vertentibus rationum ſuarum libros aduerſariis, proferre & exhibere. Item eos hæreticos eſſe decernit, qui aſſeuerare non dubitarint, minimè peccatum eſſe fœnerari. [v]

In cauſis ſuper vſuris vel eas quoquomodo tangentibus procedi poteſt ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu & figura iudicii. [x]

r cum in tua diæceſi. extra.

ſ c. pe. extra.

t c. i. in vi.

v cle. i.

x cle. diſpendioſam. de iudic.

De crimine falſi. Tit. VIII.

CRIMEN quoque falſi magnum æſtimatur, magniſque pœnis vindicatur. nec id immeritò, quandoquidem non vnus hoc crimine læditur. nam Deus inprimis tum iudex, & is denique aduerſus quem falſum adſtruitur, ſimul offenduntur. [a] & quibuſnam modis falſum deprehendi poſsit in literis, quæ Romani Pontificis nomen præſcriptum habent, diſertè expoſuit Innocen. iii.

a c. i. de crim. falſi.

Archiepiſcopo

Archiepiscopo,& canonicis Mediolanensibus.[b]

b c. licet.

Quatuor autem in primis sunt, quibus diligenter inspectis,non poterit falsitas vlla,si qua suberit, latere.nam aliquo infrascriptorum quatuor falsitas ferè patrari solet.aut in diplomate, quo pro sigillo vtuntur Petri & Pauli Apostolorum imagines in cęra impressas habente:quam bullam vulgo appellāt, quæ funiculo appensa manet. aut in ipso funiculo committitur,qui per cartham plicatā traiectus bullam carthæ annectit.aut in cartha ipsa. aut deniq; in literarum stylo deprehenditur.[c]

c c. quam graui. in fi. & cap.cum olim.in fi.de priuileg.

Ex qua regula sic generaliter tradita diligentissimus quisque codicillos omnes Pontificios, quanti sint faciendi,facilè diiudicare poterit. & ne singulis casibus explicandis moram traham, hos infrascriptos breuiter retulisse sufficiat.nam literę a Sūmo Pontifice ad Patriarchas,Archiepiscopos, Episcopos scriptæ quibus eos filios appellant,falsi crimine non carent, quod a stylo curiæ Romanæ abhorreant.sicut etiam econuerso,quæ ab eodem Pontifice ad Reges,Principes,aliosue cuiuscunque ordinis, vel gradus missæ literæ alio, quam filiorum nomine eos compellant.[d] Item vni scriptæ literæ eum plurium numero appellantes. Deprehendet etiam falsitatem perspicacissimus quisque, si animaduertet nonnunquàm adulterinum sigillum codicillis appendi: vel funiculum veris literis detractum adulterinis apponi:vel cartham, in qua veræ literæ scriptæ fuerant,penitus abrasam alia tenuissima cartha alterius sententię literis conscripta tenacissime conglutinari. alii prætere a sunt modi, quos ex Innocentiana Epistola colligere potestis,[e] & demum nemini fas est codicillos Apostolicos vel in tantulo puncto violare,nisi ei, cui id officii sit demandatum.quod si quis ausus fuerit,excommunicationi addictus erit, a qua præter Rom.Pontificem nemo eum poterit subleuare.[f]

d c. quam graui.

e d.c.licet.

f Bernar. Diaz.tit.de crim.fal.

Huius autem delicti pœna est in eum, qui falsitatis author extiterit, si laicus sit, vt christianorum communitate interdicatur, non ipse modò, sed etiã ipsius in delicto adiutores, quamuis etiam alieno ministerio ad id flagitii vsus sit, alteri fortè id fieri mandans. Clerici verò officiis & beneficiis priuati, & ab ordinibus suis depositi laicorum curiæ relinquuntur puniendi. At, qui non ipsi falsum perfecerint, aut fieri mandarint, falsis tamen ab aliis fabricatis literis scientes, vsi fuerint, si clerici sint, officiis & beneficiis spoliantur, laici excommunicatione deuinciuntur. [g] Aliorum verò iudicum siue a sede apostolica datorum, siue alterius generis literas adulterantes, vel quæ ex Cancellaria, vel a pœnitentiario Papæ proficiscuntur, qua pœna affici debeat, ex aliis locis petendum est. [h] Sicut etiam, qui falsum sigillum alicuius supposuerit, vel falsam monetam cuderit: [i] & æs aurum, argentum, alchimistica fecerit. [k]

g *c. ad falsariorum.*
h *Soci. c. ad falsariorum.*
i *c. ad audientiam. extra. & in extrauag. vn. Ioan.*
k *c. fin. in extraua. cõ.*

De diuersis delictis. *Titu. IX.*

SVNT & alia crimina præter supradicta non minore animaduersione digna: vt ecce clericus contra Episcopi sui vitam vel honorem, coniuratione machinatus, nec potis ad sanitatẽ vllo modo flecti, deponi potest, & in manibus secularium deferi puniendus. [a] Item maiestatis lęsę criminis obnoxius clericus, cuiuscumque ordinis sit, deponitur. [b]

a *Bernar. Diaz. eo. tit.*
b *idẽ Diaz. vbi supra.*

Homicidium quoque nemo ignorat crimen horrendum censeri, tunc præsertim, cum neque fortuitò, neque necessitate ad id impellente committitur, sed libera voluntate id suggerente, quod si a laico patratum sit ecclesiasticæ ditioni subiecto, iudex eius ecclesiasticus causam seculari iudici manda-

bit,

bit, vt ille iustitiam faciat.[c] ille secularibus legis decretas pœnas in eum statuet. sin clericus sit, deponetur, atque etiam si adiacentes crimini loci valde illud exaggerent, vt iam non videatur amplius dissimulanda aut ferenda rei procerua temeritas, laicorum manibus sacris ei ordinibus ante ablatis plectendus dimittetur.[d]

Sed & furtum, id est, contrectatio rei alienæ inuito domino lucri faciendi causa facta, non leuem irrogat authori suo notam & pœnam. Clericus enim fur deponitur, & cum nullam correctionem admittit, excommunicatur. deinde contumacia crescente anathematis mucrone feritur. quod si adhuc in profundum malorum veniens contempserit, seculari potestati relinquitur exilio, vel alia legitima pœna puniendus.[e]

Adulterium quoque, id est, alieni thori violatio magnam pœnam meretur. nam clericus deponitur. laicus excommunicatur.[f]

Item stuprum, id est, illicitam virginis deflorationem pœna non leuis manet. nam laicus, qui virginem stupro deceperit, corruptam a se virginē dote illi idonea a se constituta vxorem ducere tenetur. quam si iungi sibi recusarit, corpore afflictus & excommunicatus in monasterium coniicitur. clericus verò flagris cęditur. interdumq; pœna pecuniaria mulctatur. & quandoq; etiam deponitur.[g]

Item raptores, id est, qui puellas vi illata a domo patris abducunt, vt corruptas a se vxores habeant, pœnas seueras non euadunt; siue puellæ duntaxat, seu parentibus solis, seu vtrisq; vis facta dicatur. nā clerici a gradu suo deiiciuntur. laici excommunicātur vnà cum adiutoribus suis:[h] & pœnam pecuniariam inferre coguntur.[i]

Qui incendium quoque posuerit dolosè, pœnam canonicam non effugit. nam laicus excommunicatur, nec absoluitur, nisi damno prius restituto, & iu

ramento

c c. 'clericis. ne cler. vel mona.

d c. cum non ab homine. vbi doct. de iudic.

e c. cum non ab homine.

f c. significasti. vbi Ab. de adulte. c. at si clerici. §. de adult. de iud. Host. in summa.

g cap. ii. de adulter. Diaz. eo. ti.

h c. eos. c. de puellis. xxxvi. q. ii.

i c. de raptoribus. ea. q. & caus. Host. in summa.

ramento præstito, quod nullum posthac incendium eius dolo excitabitur. [k] Clerico autem in id sceleris lapso (quod abhominamur) iudicis considerati & prudentis arbitrio pœna imponetur. [l]

His adduntur & aliæ delictorum species, veluti. sortilegium. Sortilegi autem dicuntur (vt Isidoro placuit) qui sub fictæ religionis specie per quasdam sortes, quas ipsi apostolorum, aut aliorum sanctorum hominum nominibus prætegere enituntur, diuinationis scientiam profitentur, aut certarũ scripturarum inspectione futurorum euentum se prędicere posse gloriantur. [m] quorum pęna est ex concilio Lateranensi sub Leone x. celebrato antistitum arbitrio permissa: nisi in eo vitio perseuerarint, nã tunc ex eodem concilio deponuntur, & in monasterium ad tempus iudicis arbitrio diffiniendum detruduntur. beneficiisq; & officiis ecclesiasticis quibuscunque priuantur. [n]

Periuris verò præterquam quod & beneficia auferuntur & ordinum interdicitur executio, alię quoque pœnæ adduntur pro rei qualitate. [o]

Blasphemus autem clericus ex eodem ipso Lateranen. concilio ita punitur. nam prima vice, qua de hoc crimine fuerit cõuictus beneficiorum omnium fructibus annuis spoliatur. altera vice, beneficii ipsius, quod vnum ei sit, iacturam sustinebit: sin plura beneficia habeat, illud ex eis amittet, quod ordinarius ei adimere statuerit. tertiò demum ad vomitum reuersus & conuictus, dignitatibus omnibus, & beneficiis ipso iure priuatus censebitur. [p] alia tamen pœna olim statuta erat per Greg. ix. [q]

Cæteras autem delictorum species, si quæ sunt, & eorum pœnas studiosus ex corpore iuris canonici excipiet, nos enim de his tantum diximus. quantum pro instituto nostro necessarium esse iudicauimus.

k c. pessimam. xxvii. q. viii. Host. *in summa.*
l Diaz. *ti. de incend.*
m c. vno. xxvi. q. i.
n Diaz. *ti. de sortileg.*
o Rip. *c. ii. de rescri. c. tua nos. de iureiu.*
p Bernar. Diaz. *tit. de blasphem.*
q c. fin. de maledi.

SED cum varia pœnarum genera inuenta ſint, quibus delicta vel ſeuere, vel remiſſe, prout eorũ qualitas exegerit, puniantur,[a] earum aliquas enumeremus, vt proinde ſciant iudices acri iudicio æſtimare, quænam pro delicti qualitate, & delinquentis ſtatu & conditione, omnibuſque circumſpectis maturè ſtatuenda ſit.

Et maxima quidem iure noſtro pœna eſt degradatio, id eſt, omnibus gradibus, & ordinibus ſpoliatio. quæ etiam in clericum minorum ordinum cadere poteſt. eaq; eſt duplex. altera quæ ſolis verbis fit, & depoſitio ſimplex appellatur. altera, quæ non tãtum verbis, ſed etiam factis celebratur, ideoq; actualis appellatur degradatio: & certus in ea Epiſcoporum numerus deſideratur. nam Epiſcopo deponendo Epiſcoporum duodecim præſentia opus eſt, quod tamẽ nec ſine authoritate ſummi Pontificis fieri debet.[b]

Presbytero autem deponendo ſex Epiſcopos intereſſe ſatis fuerit. Diacono, & ſubdiacono tres præter proprium ipſius Epiſcopum. cęteris clericis deponendis ſola proprii ipſorum Epiſcopi ſententia ſufficiet,[c] cum clericorum tamen ſuorum præſentia.[d] Criminis tamen hæreſis damnatum ſacerdotem, vel alium clericum in ſacris ordinibus conſtitutum, poterit ſuus Epiſcopus ſolus conuocatis Abbatibus, aliiſq; prælatis, & religioſis perſonis, & literatis ſuæ diœceſis, quos vocare voluerit degradare.[e]

Multa autem ſolennitas in ſolenni degradatione requiritur, quæ tam ex Concilio Carthaginienſi ſecundo, quam ex Bonifacii reſcripto ad Arelatẽſem Epiſcopum præſcripta eſt.[f] Eo etenim modo fit, quo exhautorari ſolet, qui in militiam armatã adſcriptus

a c. ad reprimendam; ubi gl. de officio ordin.

b c. quod ad trãſlationem. ubi glo. de offi. leg. c. diſcutere. c. hæc quippe. iii q vi c ac cuſatores. §. iudices. et ſequẽ. iii. q 8. & c duodecim. v. q iiii. Ab c. nõ poteſt. de re iudica.

c c. felix. xv. q. vii.

d c. degradatio. in 6. c. epiſcoporũ. xv. q. vii.

e c. i. de hęret. in. vi.

f c. degradatio. in. vi. et d. c. fœlix.

ſcriptus eſt. nam ſicut illi militaria detrahuntur inſignia, atque a militia & caſtris exturbatur priuatus conſortio & priuilegio militari, ita clericus in cœleſtem militiam receptus, ſingula ordinum, quos receperit, inſignia reddere compellitur. qua degradatione perfecta exinde curiæ ſeculari præſenti eſt tradendus, vt eum in forum ſuum recipiat, & pœnas, quas ei viſum fuerit, infligat, habita eius erroris tamen aliqua miſeratione. quod vt iudex ſecularis faciat, & præſertim ne mortem ei inferat, a iudicibus eccleſiaſticis eſt impenſe monendus, & rogandus. [g] Simplex autem depoſitio nullam facti ſolennitatem deſiderat, quippe eius executio eſt degradatio actualis, & ſi non tamen ſemper depoſitio verbalis fiat, quo actualis executionem ſecum trahat, quo caſu multa ex ſupra dictis remitti aliqui cenſuerunt. [h] Non ſolet autem depoſitio niſi pro grauibus & capitalibus delictis inuri, & niſi legibus canonicis cautum ſit, [i] & grauius etiam negotium oportet eſſe, vt actualis degradatio fiat. [k] & ex his cauſis fieri poteſt, videlicet propter hæreſim. [l] crimen falſi. [m] ſciſma indomitum homicidium atrox. puta parricidium, vel Epiſcopi aut preſbiteri cedem. [n]

Carcerem quoque ad perpetuum damnatio non infima eſt inter pęnas, quæ hoc iure irrogari ſolent nam, & ſi reis cuſtodiendis, magis quàm puniendis carceris anguſtiæ inuentæ ſint, iure tamen noſtro hic quoque carcerum vſus pro delinquentium ſupplicio eſt acceptus. [o] atque hæc pœna capitalibus interdum annumeratur [p] eique ſupplicio quàm ſimillima eſt, quo ſeculares vtuntur, dum quempiam ad metallum vel triremes damnant. [q] & in eum, qui depoſitus fuerit, exerceri poteſt: his videlicet caſibus, quibus in foro laicorũ vita adimeretur. [r] põt tamen etiam ad tempus fieri in carcerem relegatio. [ſ]

Item beneficiorum ademptio grauis pęna cenſetur

g Ab.c.nouimus. in fi. per illũ tex. de uer. ſign.
h Ab.d.c. non põt. col. iiii. de re iudica.
i gl. mag. in fin. c. i. xv.q.viii.
k Ab.c.at ſi clerici. col. pe. & ante pe. de iudic.
l c.i. de hæreti. in vi.
m d.c. nouimus.
n Ab. Dec. d. c. at ſi clerici.
o c. quãuis. ubi gl. in. vi.
p Fel. c. qualiter ii. §. ad corrigendos. de accuſat.
Diaz. in præcti. crim.
q Fel. & Diaz. ubi ſup.
r Ab. c. tuæ. de pœn.
ſ d. c quamuis. in fi.

t *c.inuentum.xvi.q.vii.vbi glo.Abb.c.dilectus.i.nu.3.de rescript.*
v *Glo.& Abb c.fi.de iure patron.*
x *c.decreuit de hæretic.in vi.*
y *c.tuæ.vbi Abb.de pæn.c.sicut dignum.§.clericos. de homicid.*
z *Abb.d.c.tuæ.colum.ii.*
aa *c.ad audientiam. de pæn.*
bb *cap.ita quorundam. §. clericos. de iudæ.*
cc *cle. cupientes. uer. suspensi. de pæn.ubi glo.*
dd *c.is cui. de senten.ex com.in vi.*
ee *c.i. de sent. excom. in vi.*
ff *c. pen. de calum. c. hi qui. iii.q. iiii. et c.cum beatus. xlv. dist.c. audiētiam.de crimi.falsi.*
gg *c. cum beatus. xlv. dist.c.i.in fi. de calum. c. in Archiepiscopatu. de rapt.*

tur, nec nisi pro grauibus delictis imponi solet. [t] & nisi delictum eam priuationis pœnam mereri in iure sit expressum: vt contingit etiam cum agitur de aliquo priuando potestate eligendi, vel præsentandi. [v] & in bonorum quoque publicatione hæc locum habent. [x]

Supplicii etiam loco detruduntur sontes quandoque in arctum monasterium, extra quod eis facultas non sit exiliendi, quod ferè post depositionem factam contingit. [y] hinc iudicari potest ex grauioribus duntaxat delictis hanc pœnam irrogari solere. [z] Item possunt clerici notis & stigmatibus cōpungi, dum citra sanguinem id fiat: idq; post depositionem duntaxat. [aa] Seruitutem quin etiam in pœnam interdum canones irrogant. [bb]

Suspenduntur etiam nonnunquam clerici ab officiis, vel omnibus, vel aliquibus: idq; vel ad tempus, vel perpetuò: & ab ingressu ecclesiæ, & ab administratione, & a beneficio, & aliis pluribus modis. [cc]

Ac vbi interdicuntur ab ecclesiæ ingressu, eo casu si in ea celebrare non dubitarint, irregulares efficiuntur. [dd] suspensionis verò, & interdicti sententia est in scriptis proferenda causa expressa: cuius exemplum est suspenso vel interdicto petenti infra mensem ædendum. [ee]

Mittuntur etiam interdum in exilium delinquētes, ex iuris canonici constitutionibus. [ff] Verberibus quoq; sontes affici possunt, dum moderatè id fiat citra sanguinis effusionem, & præsertim citra vitæ & membrorum periculum. [gg]

Adimitur etiam in pœnam aliquando priuilegiū clericale.

clericale. [hh] Indicuntur ieiunia, & pecuniariæ mulctæ irrogantur. quæ mulctæ ipsorum tamen iudicum vsui non sunt adscribendæ. [ii] Item cessatur quandoq; a diuinis:& interdicuntur ecclesiæ sacramenta,& diuina officia aliquibus in pœnam celebrari, & vindictam. de quibus duobus infrà separatim sumus dicturi.

Excommunicationis autem pœna & si capitalis non habeatur. [kk] omnium tamen pœnarum longe maxime formidanda est,de qua mox subiiciemus.

hh de vita & honest.c. fin.
ii c. dilectius de offic. ord.c. licet. de pen.
kk Ab.c. cum contingat.nu. 31. de foro competen.

De excommunicatione. *Tit. XI.*

VIDENDVM est igitur de excommunicatione, quæ sicut medicinā affert eam metuenti,atq; (vt decet)magnifacienti,sic contrà si fuerit contempta,mortem æternam inuehit excommunicato. [a] Et nihil est aliud excommunicatio, (vt Panormitanus Abbas diffiniuit) quam censura a canone, vel iudice ecclesiastico prolata priuās legitima communione sacramentorum,& quandoque hominum.Vnde hoc nomen accepit, quasi extra communionem. [b]

Eaque duplex est:scilicet,maior, quæ non sacramentorum modò,sed etiam hominum communitatem,& consociationem adimit.& minor, quæ sacramentorum quidem vsu interdicit, sed hominum cōsuetudinem permittit,hæcq; etiā sola participatione cum excommunicato incurritur. [c] Quibusdam tamen personis etiam per talem participationem nullum excommunicationis periculū imminet:[d] vt vxoribus,filiis,seruis,ancillis,aliisq;,quos nulla est suspitio in crimine excommunicato famulaturos.

At qui minore excommunicatione est illigatus, si celebrat,nullius tamen notā irregularitatis incurrit, licet grauiter peccet. nec eligere prohibetur;

a c.i in vi.
b Abb. in rub.
c c si.iii.q. iiii.Abb.c.si celebrat. de cleri.excom. ministr. & in rubri. colum.ii.
d ca. inter aliam.extra et cap. quoniam multos xi q.iii.

nec ea, quæ ratione iurisdictionis sibi competunt, exercere, si tamen sciens electus fuerit, eius est electio infirmanda. peccatque conferendo ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata virtutis non tamen carent effectu, cum non videatur a collatione, sed a participatione sacramentorum, quæ in sola consistit perceptione, remotus. dũmodò non in contemptum ecclesiasticæ disciplinæ, videlicet contra prohibitionem superioris communioni excommunicatorum pertinaciter se ingesserit: quo casu est] anathemate feriendus.[e]

e c. fin. de cler. excom. min.

Excommunicatio maior quandoque ab homine impingitur. quandoque a lege irrogatur. a lege quidem irrogatur, vt aduersus eum, qui in clericũ violentas manus intulerit.[f] & aliis quibusdam casibus. delictorum enim puniendorum causa, vt plurimum, iura a communitate hominum aliquem summouent: sed homo, cum excommunicationem infligit, (quæ potestas cuiuis prælato iurisdictionẽ habenti permissa est) ferè contumaciæ in pœnam id facit. quæ contumacia vel non veniendo, vel non parendo commissa fit.[g]

f c. si quis suadente diabolo. xvii q. iiii.

g Abb. in Ru. in pri. c. cum non ab homi. ubi gl. de iudi. Ab. c cum contingat. nu. 31. de foro compe. glo. c. ex parte. de uerbo. signi.

Irrogatur etiã interdum excommunicatio maiore quadam solennitate, vt cõtumacia grauior ostendatur, quæ excommunicationis species proprio vocabulo anathema vocatur, eaque fit cum Episcopũ excommunicationem infligentem duodecim sacerdotes circunstant candelas ardentes manibus tenentes, quas sub ipsum anathematis intorti finem in terram proiectas pedibus conculcant. deinde Epistola per ecclesias parochas mittitur continens excommunicati nomen, & excommunicationis causam.[h] Quæ excommunicatio tamen nihil grauioris oneris excommunicato imponit, quam alia nisi quod eadem solennitate absolui ipsum est necesse, qua lata fuit. non tamen admodum frequenti in vsu hæc esse videtur.[i]

h c. debẽt. xi. q. iii. Fel. c. ii. n. 7. & 8. de. excep.

i Ab. c. cũ cõtingat. nu. 31. de foro comp.

In excõmunicatione ferenda hoc generaliter eſt obſeruandum: vt non prius in aliquem intorqueatur, quàm ille trina monitione, cum iuſtis dierum interuallis monitus ſit: perſoniſque idoneis præſentibus ferri debet. qui ſecus egerit, etiam ſi iuſta alioqui fuerit excommunicatio, menſem tamen eccleſiæ ingreſſu erit interdictus, & grauiori etiam pœnæ ſubiicietur, ſi fuerit viſum expedire. nec debet vllo caſu excommunicatio ſine iuſta cauſa proferri: [k] in ſcriptiſque eſt promulganda, excommunicationis cauſa nominatim adiecta, & Schœdæ exemplum infra menſem, ſi petitum fuerit, excommunicato eſt exhibendum, [l] quod etiam in ſuſpenſionis & interdicti ſententia ſeruari ſupra docuimus. [m]

Maior excommunicatio, quæ a lege infligitur, non poteſt ab alio, quàm ab Epiſcopo, vel ſuperiore auferri. quinimo plures ſunt caſus, quibus nec ipſe Epiſcopus ab ea ſoluere poteſt: vbi ſcilicet conditor canonis ſibi ipſi reſeruauit abſoluendi poteſtatem. Cuiuſmodi caſus multi ſunt diuerſis in locis enumerati, inter quos infrà ſcripti referri ſolent, quos gratia exempli ſubiicimus: cum ſcilicet quis in clericum iniurioſas manus intulerit, quibuſdam articulis exceptis. [n] ſi quis eccleſias perfregerit, & ſpoliarit. [o] ſi quis incendium fecerit. [p] quod poſt diuulgationem factam accipiendum eſt. ſi quis excommunicatis a ſummo Pontifice ſciens, ac ſponte participauerit in diuinis officiis. [q] ſi quis falſas literas ſe habere cognoſcens, illas infra viginti dies, neque deſtruxerit, neque reſignarit. [r] eaq; cauſa fuerit ante lata ſententia excommunicatus. [ſ] Hi enim caſus, & ſi qui alii ſimiles ſunt per decretalium Epiſtolarum volumina diſperſi abſolutionem apoſtolicam deſiderant. Sententia verò excommunicationis ab homine prolata, ab eodem etiam auferri poteſt, a quo fuerit prolata. [t]

Et in minoris quidem excommunicationis vin-

k c. ſacro. ubi gl. & c. contingit. ii.

l c i. in vi.

m ſupra de pœn.

n d. c. ſi qs ſuadente diabolo.

o c. cõque ſti.

p c. tua.

q c. ſignificauit.

r c. dura, §. fi. de crimi. fal.

ſ gl. et Ab. d. c. dura. in fi.

t hoſtiẽ. in ſũ. uer. ſi uero ſit lata.

culo diſſoluendo alia ſolennitas non exigitur, quã vt ſacerdos deiectam ſibi ab excommunicato cauſam excommunicationis in ſacramento pœnitentiæ cognoſcat,& eum abſoluat, reſtituendo eum eccleſiaſticis ſacramentis, quibus fuerat priuatus.[v]

In maioris autem excommunicationis relaxatione,maior etiam ſolennitas adhibenda eſt, ſiue a lege,ſiue ab homine inflicta ſit.nam primùm non ante abſoluendus eſt,quum offenſa eſt manifeſta, quã iuramento promiſerit, ſe mandatis eccleſiaſticis pariturum : [x] & de omni damno illato, omnique offenſa plenè ſatisfecerit. vel ſaltem cautionem cum iuramento præſtiterit, (vbi tunc de damni ſumma non conſtaret) ſe ſatisfacturum.[y] vel vbi ſoluendo non erat,[z] quibus peractis ille qui abſoluendi ius habet, vel cui mandatum ſit a poteſtatem habente huiuſce negocii cauſa aditus excommunicatum coram ſe ſuppliciter proſtratum ſeruata forma abſoluet.[aa]

Sciendum eſt eum, qui a diuerſis prælatis varias ob cauſas excommunicationis vinculo eſt innodatus non poſſe abſolutum nuntiari, niſi de omnibus ſatisfecerit, quamuis de vna cauſa paratus ſit ſatiſfacere.ſupprimenti quidẽ veritatem abſolutio ſurrepta non prodeſt, & veritatem intelligens abſolutionem huiuſmodi exhibere non debet.[bb]

Semel excommunicatus,omni tempore tanquam excommunicatus vitandus eſt, niſi legitimè doceat ſe abſolutum.[cc]

- *v Hoſtien. verſi.qualiter hæc abſolutio.*
- *x c.ex tenore.*
- *y Hoſtien. vbi ſupra.§. ſecundum.*
- *z c.ex parte. vbi glo. ver. contumacia. ibi. quid ſi aliquis ita pauper.de uerb. ſignifi.*
- *aa Hoſtien. d.§.ſecundum.*
- *bb c.officii.*
- *cc c.ſicut nobis.*

De interdicto. *Tit. XII.*

INTERDICTVM eſt ſententia a iudice eccleſiaſtico lata, quæ diuina officia prohibet palàm celebrari, & ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrari. Interdici autem ſolent vel homines, vel

vel loca, vel vtrunque simul. & homines quidem interdicto supponi possunt, vel generaliter, vel specialiter, vel singulariter.

Generale interdictum hominum dicitur, cum alicuius regni, vel prouinciæ, vel ciuitatis, aut castri populus distringitur. quo casu locus ipse interdicto non continetur, nec clerus: quare poterit tunc in ecclesiis non secus ac prius celebrari omnibus peregrinis admissis, interdictis tamen exclusis.[a] Speciale autem contra homines dicitur interdictum, cum aliqua multitudo sub certo vocabulo comprehensa, sed in populo inclusa, interdicitur. veluti, collegium, vniuersitas, Capitulum: quo interdicto singuli eius vniuersitatis, collegii, vel capituli dicētur adstricti, tam clerici, quam laici. Singulariter verò dicuntur interdicti, qui non sub nomine collectiuo multitudinis, sed nominatim sunt expressi.[b]

Hoc igitur interdicti genus in homines intortū, quocunque ex tribus suprà dictis modis, hominem quocunque se transferat, vsq; comitatur, nunquam eum deserens. quapropter interdictus vbiuis locorum sit, ab illis actibus arcetur, qui ex interdicti causa sunt prohibiti.

Aeque loca tribus supradictis modis interdici possunt. & generale quidem loci interdictum est, cū prouincia, regnū, vel diœcesis interdicuntur. Speciale, cum ciuitas, rus, castrum, pagus. Singulare, cū ecclesia, vel sacellum. quibus locorum interdictis nunquam homines continentur, quin extra loca interdicta possint diuinorum celebrationi interesse, ecclesiastica sacramenta accipere, & sepulturę ecclesiasticæ concedi, nisi ex his sint, quorum odiò ea loca interdicta fuerint.[c] Quo fit, vt cum propter delictum domini, vel rectoris ciuitas est interdicta, aut alius locus; ciues tamen vel municipes, & quilibet indigenæ, qui in vitio non sunt, dūmodò & ipsi in domini, vel rectoris vltionem non fuerint interdicti, posśint

extra

[a] *Gemi c. si sententia. col. ii. in fin. de sentē. excom. in vi.*

[b] *Sum. Angel. ver. interdictum.*

[c] *Sum. Angel. vbi supra.*

extra locum interdictum diuinis interesse, & ecclesiasticorum capaces sint.[d] Si ciuitas, castrum, aut pagus subiiciatur interdicto: eorum suburbia, & cõtinentia ædificia, eo ipso interdicta intelliguntur, ne vilipendi & deludi posit sententia interdicti, si in suburbiis liceat celebrari. qua ratione, si ecclesia sit interdicto supposita, nec in sacello eius celebrari, nec in cœmiterio ecclesiæ contiguo sepeliri poterit.[e]

Ne verò temerè hanc interdicti pœnam irrogari contingat, statuit Bonif. viii. ne quis interdicti sententiam proferat, qui canonicam monitionem non præmiserit.[f] vt in excommunicationis quoque & suspensionis sententia olim per Gregorium. x. fuerat constitutum, & per Innoc. iii. Item statutum est, vt sententia interdicti proferatur in scriptis causa interdicti addita: eiusque exemplum sententiã passis intra mensem, si fuerit petitum, ædatur.[g]

Sed ne huiusmodi interdictis durantibus fideles homines penitus careant optatis ecclesiæ sacramentis, quod graue damnum esset, Bonifa. viii. sua Constitutione prouidit, vt interdicti quoque in locum prolati tempore pœnitentiæ munus etiam sanis nõ denegetur. nisi vel excommunicati sint: nam hi mortis tempore duntaxat admittuntur, vel nisi interdicto causam, aut eius authoribus suppetias dederint. qui nisi prius satisfecerint, vel cautione data promiserint, se satisfacturos, pœnitentiæ digni sacramento non existimantur. Idemq; Bonifa. viii. ne aliquorum delicta causam præbere posint, vt ecclesia suis debitis obsequiis defraudetur, intereaq; ecclesiarum ministri, dum ab suis muneribus immunitatem haberent, otio torperent, & forte etiam ritus ecclesiæ sacros tam ipsi quàm laici obliuiscerentur, ea propter consulte disposuit, vt interdicti tempore omnibus diebus in ecclesiis missæ non minus celebrentur, quàm prius submissa tamen voce, & ia-

d c. si sententia. de sent. excom. in vi.

e c. si ciuitas. de sentẽ. excom. in vi.

f c. statutum. de excom. in vi.

g c. i. de senten. excom. in vi.

nuis clausis, excommunicatis, & interdictis exclusis sine campanarum tinnitu, quibus officiis si qui clerici vel canonici non interfuerint, distributionibus canonicis non secus priuatos esse iubet, quàm si nulla interdicti sententia subesset. Quatuor autem solennibus anni diebus ianuas quoque patefieri ecclesiæ, cãpanas pulsari, & clara voce officia celebrari concedit, qui dies sunt, Natalis Dominici, Paschæ, Penthecostes, & assumptionis sacræ Virginis: addito per Martinum solenni corporis Christi die vsque ad octauam.[h] a quibus tamen officiis excommunicati arcendi sunt: interdicti verò his diebus admittuntur modo altari non appropinquent.[i] Quæ Bonifacii modo relata constitutio longe melius, & vtilius prouidit, quam Cõstitutio Gregoriana, quæ ante hanc emanarat, illa si quidem interdicti lati tẽpore semel in hebdemoda tantùm missas celebrari Eucharistiæ conficiendæ gratia permittebat, voce suppressa, ianuisq; ecclesię obserratis, & omni campani æris tinnitu cessante.[k] Plenius etiam vberiusq; prouidit, quam constitutio Innocentiana:[l] qua nec pœnitentia morientibus, nec vere pœnitentibus viaticum denegatur, & conceditur, vt clerici decedentes, qui tamen seruauerint interdictum in cœmiterio ecclesiæ sine cãpanarum pulsatione cessantibus solennitatibus omnibus cum silẽtio tumulentur. Et vt in conuentualibus ecclesiis bini & bini, vel simul tres horas canonicas valeant legere, non cantare, ianuis clausis, interdictis & excõmunicatis exclusis, & voce ita demissa, quod extrà audiri non possint. Baptismus, & confirmatio, & chrismatis confectio, & viaticum, & pœnitentia (vt suprà diximus) item matrimonium interdicto vigente non censentur adempta.[m]

Contra eos verò, qui interdicta non seruarint, siue clerici, siue laici sint, Clem. V. prouide statuit, quid obseruari debeat, & qua pœna sint mulctandi: sicut

h *Summa Ang. ver. interdictum.*

i *c. fina. de sent. excom. in vi.*

k *c. permittimus. de sententen. excom.*

l *c. quod te. de pœnit. & remissi.*

m *c. sacro. de senten. excommu. d. c. quod in te. Abb. c. non est. de spons.*

sicut etiam contra eos. qui cessationem a diuinis iure factam fuerint transgressi. [n] de qua cessatione mox titulo sequenti dicemus.

n cle.i.ii. & iii. de sen ten. excom.

De cessatione. Tit. XIII.

CESSATIO igitur, quam clerici faciunt, dum diuina officia laicorum irritati iniuriis intermittunt, & si interdicto similis videatur, re uera tamen aliud quid ab interdicto diuersum est praesertim si specialiter facta sit. [a] Ea tamen interdicti exemplo non pro quauis offensa leui, sed pro grauioribus tantùm fieri debet: puta, si onera clericis per laicos imponantur: si contra eorum libertatem statuta a laicis facta sint: si a Principe seculari clericus detineatur captiuus. haec quippe & similia possunt iustam causam cessationi praebere. pensionis autem subtractae causa nequaquam cessatio fieri potest. [b]

a Sum. Angel. ver. i.

b c. quicunque. vbi glo. ver. cessare. & ver. causa. de offi. ordin. in vi.

Et quid in cessatione facienda seruari debeat, duo Romani Pontifices, Grego. ix. scilicet & Bonifacius praescripserunt. Quorum alter scilicet Bonifacius statuit, vt canonici, quibus a diuinis cessandi ius est id ne faciant, nisi omnibus canonicis vocatis, perinde ac si electio quaepiam esset celebranda; & deliberatione inter se facta ab eo percontentur, qui cessationi causam praebet, an velit irrogatam offensam sarcire; qui si velle se sarcire responderit, non cessabunt; sin contrà, cessare poterunt, ità quod intra mēsem a cessatione vtraque pars vel per se vel per procuratores ad summum Pontificem iter arripiat, nisi concordia interim inter eos intercesserit, & quàm celerrime poterunt, se coram Pontifice Maximo sistent, vt ille negotium finiat, meritosque condigne puniat. quae si pars cessare volens non seruarit, cessatio parui erit aestimanda. [c]

c c. quamuis. de offi. ordin. in vi.

Alter

Alter verò, id eſt, Gregorius hanc formam dedit, vt qui ceſſare volunt, propoſiti huius cauſam inſtrumento publico, vel literis patentibus exarent, ſuo aut alieno authentico ſigillo ſignatis, illiq́ue ædāt, cuius odio ceſſare decreuerint: quam ſi formam prætermiſerint, vel cauſam non legitimam prætulerint, quicquid medio tempore ab ea eccleſia tulerint, vel perceperint, reſtituere cogentur, nec aliquid deinceps percipient, eiq́ue in cuius ceſſauerint, contumeliam de iniuria ſatisfacient. at ſi non iniuſte eos ceſſaſſe conſtiterit, quicquid ſua interfuerit, ab his repetent, quorum irritati iniuriis ceſſauerint, & certam præterea quantitatem, quam prælatus fuerit arbitratus. eorumque reiicitur, & damnatur conſuetudo, qui in huiuſmodi ceſſationibus crucem, aut virginis ſanctæ, aliorumve ſanctorum imagines ſpinis vel vrticis obrue re conſueuerunt.[d]

[d] c. ii. de offic. ordin. in vi.

FINIS.

Registrum.

A B C D E F G H I K L.

Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS.
Ad signum Candentis Salamandræ.
M. D. L X I I I I.